

Accessibilitat dels continguts al Museu d'Història dels Jueus: estat de la qüestió i proposta d'itinerari

Autora: Lídia Donat Pérez

Tutora: Maria Cacheda Pérez

17 de juny de 2022

Treball Final de Màster

Màster en Gestió del Patrimoni Cultural i Museologia

Facultat de Geografia i Història. Universitat de Barcelona

Taula de continguts

Agraïments	5
Llistat de taules i gràfics	6
Presentació.....	7
1.- Anàlisi del context	9
1.1.- Marc teòric: diversitat humana i accessibilitat als museus.....	9
1.2.- Els museus de Catalunya i el repte de l'accessibilitat.....	34
1.3.- Precedents i referents:.....	39
1.4.- La realitat territorial: de «Girona m'enamora» a «Girona, ets tu»	46
1.5.- Patronat Call de Girona i Museu d'Història dels Jueus	49
1.6.- Conclusions de l'anàlisi del context: argumentari del projecte.....	60
2.- Proposta per al Museu d'Història dels Jueus	67
2.1.- Objectius del treball	68
2.2.- Persones destinatàries: atendre les dificultats de lectura	70
2.3.- Diagnosi de la comprensió de continguts	72
2.4.- Metodologia, estratègies i tècniques del projecte	90
2.5.-Propostes per a un itinerari cognitivament accessible	92
3.- Conclusions.....	133
3.1.- Grau de compliment dels objectius inicials	133
3.2.- Continuïtat del projecte i propostes de futur	134

3.3.- Consideracions finals.....	146
4.- Bibliografia.....	151
5.- Annexos	165
5.1.- DAFO.....	165
5.2.- Resultats de l'avaluació amb el programa MUSA (mòdul Comunicació) al Museu d'Història dels Jueus.....	166
5.3.- Continguts de l'exposició principal del Museu d'Història dels Jueus.....	176
5.4.- Dades per a l'avaluació externa.....	198
5.5.- Enquestes d'avaluació del llibret de lectura fàcil.....	203

Agraïments

Aquest treball no hauria estat possible sense el suport de moltes persones i institucions i és necessari mostrar el meu agraïment a totes elles.

En primer lloc, estaré sempre agraïda a la tutora, la Dra. Maria Cacheda, per l'expertesa, l'esforç i la comprensió que m'ha dedicat durant els darrers nou mesos. També ho estaré a la Dra. Andrea Granell, sense la inspiració de la qual no hauria triat la temàtica de l'accessibilitat. No puc esmentar tothom, però tinc un sincer agraïment per a totes les professores i els professors que he conegut al Màster en Gestió del Patrimoni Cultural i Museologia de la Universitat de Barcelona i m'han descobert totes les facetes de la disciplina.

Vull agrair de manera especial a Sílvia Planas, directora del Museu d'Història dels Jueus i de l'Institut d'Estudis Nahmànides, les estones de reflexió i debat que hem compartit durant anys a l'entorn de la divulgació del patrimoni jueu de Catalunya i que han fet possible un treball com aquest.

També agraeixo al Patronat Call de Girona i a la seva directora, Assumpció Hosta, el recolzament que m'han ofert en totes les fases d'aquest treball. L'agraïment és extensiu a totes les persones que hi treballen, les companyes que en algun moment han estat còmplices necessàries per aconseguir alguns dels objectius que em proposava: Cristina, Anna, Sandra, Marina, Neus i Jésica.

No puc acabar sense agrair el suport incondicional de tota la meva família, que ha patit absències físiques i mentals amb resignada paciència.

Listat de taules i gràfics

Gràfic de la diferència entre inclusió, integració, segregació i exclusió	17
Taula de la relació entre la diversitat funcional, l'accessibilitat i els nivells d'inclusió	20
Gràfic del procés de comunicació d'una exposició	23
Taula de les causes de la dificultat lectora	25
Taula de percentatges de cada discapacitat (a Girona ciutat, a la província i a Catalunya) 2020.....	47
Gràfic de l'organigrama tècnic del Patronat Call de Girona.....	51
Gràfics de la distribució d'ingressos i despeses del Patronat Call de Girona en percentatges	52
Taules de resultats de la diagnosi del programa MUSA al Museu d'Història dels Jueus	58
Quadre dels fluxos oposats d'accés a continguts i de creació d'espais accessibles	64
Taula de resultats de l'avaluació de l'accessibilitat cognitiva al nivell general d'informació	81
Gràfic dels visitants per edats del Museu d'Història dels Jueus entre 2018 i 2021	84
Gràfic dels grups d'edat del públic del Museu d'Història dels Jueus entre 2018 i 2021	85
Taula de resultats de l'avaluació del material adaptat amb MUSA.....	115
Taula de la proposta de nivells de contingut (en relació a la tècnica de redacció)	118
Opcions de pictogrames per a les escales	135

Presentació

Aquest treball final del Màster en Gestió del Patrimoni Cultural i Museologia de la Universitat de Barcelona s'ha desenvolupat al Museu d'Història dels Jueus de Girona entre la tardor de 2021 i la primavera de 2022. Neix d'una inquietud personal per la difusió del coneixement històric i d'una reflexió sobre la manera de transmetre continguts i convertir el coneixement en valor social, després d'una llarga experiència professional a l'Institut d'Estudis Nahmànides del Patronat Call de Girona.

La finalitat del projecte era millorar un aspecte de l'accessibilitat del Museu, l'accés als continguts. Hem dividit el treball en tres grans blocs: el primer per establir el marc general o context que justifica l'elecció d'aquest tema, el segon per explicar el projecte portat a terme i un tercer per a les conclusions i propostes de futur:

Al primer bloc presentem la legislació i la realitat del territori que envolta la institució i determinem la rellevància de l'accessibilitat cognitiva per atendre la diversitat humana de manera inclusiva en un museu d'història. Resumim aquest context en una diagnosi que evidencia les necessitats que cal satisfer per portar a terme la missió del Museu d'Història dels Jueus.

Al segon bloc definim la proposta més pertinent i idònia que es podia desenvolupar amb els recursos disponibles. Primer establim dos objectius: crear materials adaptats per a les persones amb discapacitat intel·lectual, per una banda, i contribuir a fer un recorregut inclusiu a l'exposició principal considerant la diversitat lectora, per l'altra. A continuació elaborem una diagnosi específica sobre la comprensió dels textos que són llegits per la majoria de persones visitants del Museu. Després, fem una doble proposta per millorar aquesta comprensió, al voltant dues tècniques de redacció: la lectura fàcil i el llenguatge planer.

Al tercer bloc comprovem l'acompliment dels objectius inicials i explorem la continuïtat i sostenibilitat del projecte, per acabar amb unes reflexions finals sobre els aprenentatges obtinguts.

1.- Anàlisi del context

Aquest treball s'inicia amb un primer bloc d'anàlisi que té per objectiu contextualitzar i justificar la proposta que hem desenvolupat al Museu d'Història dels Jueus durant el curs 2021-2022. Hi presentem el marc conceptual, institucional i territorial en què l'equipament es troba immers, així com les seves particularitats internes. Aquesta realitat ha motivat i condicionat un projecte per a la millora de l'accessibilitat cognitiva que descriurem al segon bloc.

El bloc inicial ens servirà per definir els principals conceptes que apareixen al llarg del treball. S'ha estructurat per presentar els temes començant pels aspectes més generals i acabant pels particulars del Museu. Hi veurem:

- 1.1.- El marc teòric de l'accessibilitat i la diversitat humana, en relació a la museologia
- 1.2.- Els museus de Catalunya i l'accessibilitat
- 1.3.- Projectes inspiradors ja realitzats
- 1.4.- La realitat territorial, en relació amb l'accessibilitat
- 1.5.- Una presentació del Museu d'Història dels Jueus i de la seva accessibilitat en el moment d'iniciar el treball
- 1.6.- Resum dels principals arguments que recolzen la proposta

1.1.- Marc teòric: diversitat humana i accessibilitat als museus

Aquest primer capítol exposa les principals tendències actuals de la museologia per posar-les en relació amb la legislació vigent sobre accessibilitat. Hi apareixen definits els conceptes que utilitzarem per tractar l'accessibilitat, la inclusió i la diversitat

humana, així com les eines recomanades per aconseguir que les persones es relacionin entre elles i amb els entorns sense discriminació.

1.1.1.- Tendències democratitzadores als museus

Els museus són espais patrimonials i expositius que van néixer per preservar el coneixement i la memòria col·lectiva, segons uns criteris dictats per la cultura dominant. En conseqüència, eren entitats tancades i elitistes. Els grans canvis del segle XX els van fer evolucionar i, avui, com a institucions culturals del segle XXI, volen esdevenir espais oberts al diàleg, llocs de reflexió compromesos amb l'accés a la cultura de tots els grups socials. La raó de ser de molts museus ha deixat de ser l'objecte exposat per passar a ser el públic: les **persones** visitants (vegeu Comas 2013, p. 169-170 i també Carlucci i Seibel 2020, p. 265).

Aquesta concepció queda reflectida en la definició vigent de museus. D'acord amb els estatuts del Consell Internacional de Museus (ICOM, 2017, p. 3), un museu és una institució sense afany lucratiu, permanent, **al servei de la societat** i del seu desenvolupament, **oberta** al públic, que adquireix, conserva, investiga, comunica i exposa el patrimoni material i immaterial de la humanitat i el seu medi ambient amb **finalitats d'educació, d'estudi i de delectació**. En aquesta definició destaca el paper social del museu i traspua la idea d'obertura. L'educació i l'oci hi són tan importants com la recerca. Es tracta d'un model de museu hereu de l'anomenada nova museologia, democratitzadora del coneixement.

En efecte, els principis de la nova museologia dels anys 70 han continuat evolucionant en les dècades posteriors. En contrast amb el museu tradicional, el **museu democratitzador** entén els objectes com a instruments al servei d'un discurs o història, que proporciona una experiència a les persones visitants, i la difusió del patrimoni no és autoritària, sinó informal i recreativa.

En els darrers anys, amb el sorgiment de l'anomenada **museologia crítica**, hi ha veus que demanen anar més enllà (Lorente, 2006; Santacana i Hernández, 2006, Janes & Sandell, 2019). L'any 2019 es proposava una nova definició que s'havia d'aprovar a l'assemblea general extraordinària de Kyoto, però no va superar la votació. S'hi anomenaven els museus «espais democratitzadors, inclusius i polifònics per al diàleg crític sobre passat i futur». La definició afegia que eren participatius i transparents i treballaven en associació activa amb i per a diverses comunitats (ICOM, 2019).

La fallida proposta a Kyoto ha fet evidents les tensions d'aquesta recent evolució cap a un museu que seria més social, participatiu, inclusiu i comunitari. Podem atribuir la manca de consens a la coexistència i/o al solapament de tres tipus de **cultura institucional** a l'interior dels museus actuals: la tradicional-formalista, la democratitzadora-consumista i la postmoderna-revisionista (Padró, 2003). La teoria museològica permet classificar els museus segons la relació que cada institució estableix amb la societat (S. Weil, *A Cabinet of Curiosities*, 1995, citada per Padró, 2003), i és el paper d'aquesta el que resulta clau en la definició rebutjada a Kyoto:

Per una banda, la cultura institucional tradicional situa **l'objecte** a l'eix central de tota la seva tasca (Padró 2003, p. 53). El museu tradicional (formalista) s'adreça a un públic passiu i li omple un buit de coneixement amb informació descriptiva, presentada com si fos neutra. En canvi, la cultura democratitzadora, que avui impregna els discursos oficials considera el museu un **mitjà de comunicació** d'un discurs patrimonial proposat des de dins/des de dalt (Padró 2003, p. 55). Ja que no totes les persones aprenen de la mateixa manera, el museu democratitzador (analític) ofereix els continguts de manera lúdica i experiencial a un públic segmentat que és alhora passiu i actiu. Per altra banda, la cultura institucional postmoderna, minoritària, introdueix el dubte i la controvèrsia i incorpora **veus exteriors** en la construcció del patrimoni. Només el museu postmodern (revisionista) entén el públic com a creador de coneixement, i així passa a ser social i democràtic (Padró 2003, p. 60). Segons Carlucci i Seibel, «el museo ha

superado el paradigma comunicativo de la nueva museología para convertirse en un museo de participación cultural e inclusión social» (2020, p. 264). Des de la museologia crítica, cada vegada són més les veus que ho demanen.

Cal dir que els museus d'art han explorat aquesta darrera tendència amb més facilitat que els museus de ciència o els d'història, per exemple, ja que la temàtica és més procliu a mirades i interpretacions polifòniques. Avui la tendència també es manifesta en aquests últims, com al Museu d'Història de Catalunya, que ja està assajant una nova relació entre museus i ciutadania (Martín, 2022).

El museu com a institució té un compromís amb el conjunt de la societat, perquè està al seu servei. Això és el que s'anomena la **responsabilitat social dels museus**: preocupar-se per la sostenibilitat, relacionar-se amb la comunitat local, arribar a grups en risc d'exclusió social i, en definitiva, connectar amb persones de diferents cultures i de diferents edats i gèneres (Bonmatí et al. 2013). Però per assolir aquests objectius d'inclusió i participació, no es pot menystenir que la diversitat present a la societat té un gran impacte en l'accés real i efectiu de totes les persones al patrimoni.

1.1.2.- Accessibilitat i diversitat funcional

El patrimoni conservat als museus pertany a tota la societat i totes les persones que la formen hi haurien de poder **accedir en condicions d'igualtat**. Avui, les convencions internacionals i la legislació estatal i autonòmica protegeixen els drets de totes les persones a participar en la vida cultural (Nacions Unides, 1966). La diversitat humana complica força aquesta participació i es generen situacions de desigualtat quan les propostes culturals exigeixen funcionar d'una manera concreta i no d'una altra diferent. Així, moltes persones se senten (i són) discriminades perquè no tenen accés a aquestes propostes per la manera com estan plantejades. S'ha dit que l'accessibilitat al patrimoni cultural és un nou dret humà emergent (Consuegra 2019). Per abordar aquesta qüestió, cal definir primer l'accessibilitat.

L'accessibilitat és «el conjunt de condicions de comprensibilitat i usabilitat que han de complir l'entorn, els espais, els edificis, els serveis, els mitjans de transport, els processos, els productes, els instruments, els aparells, les eines, els dispositius, els mecanismes i els elements anàlegs **perquè totes les persones els puguin emprar i en puguin gaudir** amb seguretat i comoditat i de la manera més autònoma i natural possible» (Catalunya, 2014, art. 3).

Les **barreres a l'accessibilitat** poden ser arquitectòniques, poden trobar-se en la comunicació, o poden ser d'actitud de les altres persones. Són tres tipus de traves, impediments, obstacles a la interacció humana que es poden donar alhora o per separat. Quan hi ha qualsevol barrera, del tipus que sigui, es trenca la **cadena d'accessibilitat**, un concepte que descriu de manera gràfica la delicada interconnexió de tots els elements de l'accessibilitat.

D'altra banda, quan l'entorn, servei o mitjà pot ser utilitzat pel màxim nombre de persones en condicions, no només de confort i seguretat, sinó també d'igualtat, estarem parlant d'**accessibilitat universal**. Els museus aspiren a oferir aquesta accessibilitat per a tothom en un únic espai expositiu compartit per moltes persones i amb uns pocs instruments comunicatius (lloc web, materials impresos, etc.). Per tant, han de tenir en compte totes les cares de la diversitat humana.

Les persones funcionen de manera diversa i es relacionen amb l'entorn de maneres variades i heterogènies. En potència, els éssers humans tenen múltiples capacitats, però no totes es donen alhora i en totes les persones. És la **diversitat funcional**. Per desgràcia, molts entorns (físics o humans) són hostils a la manera com algunes persones funcionen, és a dir, posen barreres al seu funcionament i les discriminen: unes escales per a una persona en cadira de rodes, una il·lustració per a qui no s'hi veu gaire o gens, un senyal sonor per les persones sordes, o un text dens i especialitzat per a una persona amb trastorn per dèficit d'atenció en són alguns exemples. Fins fa ben poc, les persones amb diversitat funcional s'etiquetaven com a **persones amb discapacitat**.

A inicis del segle XXI es va assolir una fita en el reconeixement i la protecció de la diversitat funcional quan el 2006 es va signar la **Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat** de les Nacions Unides, i l'Estat espanyol va ratificar

aquesta convenció l'any 2008. Tots els estats signants s'han compromès a «asegurar que las personas con discapacidad: [...] Tengan acceso a lugares en donde se ofrezcan representaciones o servicios culturales» (Nacions Unides, 2006, art. 30), fent referència explícita als museus.

El **concepte de discapacitat** utilitzat per Nacions Unides té una connotació negativa clara que molts col·lectius lluiten per erradicar. No és només una qüestió semàntica, darrere hi ha una tota una reflexió, prou recent, sobre la interacció entre persones i entorn. S'ha imposat la idea que la discapacitat és conseqüència de les barreres, imposades per una societat dissenyada sense considerar la diversitat (Carlucci i Seibel, 2020, p. 265), Així, la discapacitat no existeix, **és l'entorn**.

Cal fer notar que la legislació vigent a Catalunya, la Llei d'accessibilitat aprovada el 2014, encara utilitza el terme *discapacitat* per motius de **seguretat jurídica**, tal com fa l'Organització Mundial de la Salut i la convenció internacional esmentada (Catalunya, 2014, preàmbul). Avui la denominació de *persones amb discapacitat* i la de *persones amb diversitat funcional* coexisteixen en la literatura sobre el tema i les utilitzarem com a sinònims.

Val la pena establir una **classificació de la diversitat** per planificar qualsevol equipament que aspiri a oferir accessibilitat universal, és a dir, a oferir respostes d'accessibilitat que satisfacin les necessitats de tots els públics. Es pot categoritzar la diversitat segons si és física, sensorial, intel·lectual o del desenvolupament, si és lingüística, o si hi ha trastorn o malaltia mental. A més, hi ha situacions que són permanents, altres són temporals i algunes només circumstancials. Qualsevol persona pot trobar-se en una situació discapacitant algun cop, sobretot amb l'edat. Aleshores, per garantir-ne els drets culturals i l'accessibilitat als museus i espais patrimonials, caldrà proposar-li mesures adequades a la seva diversitat funcional particular.

La **Llei d'accessibilitat** catalana segueix les directrius internacionals i estatals. Estableix les condicions d'accessibilitat per tal de garantir «l'autonomia, la igualtat d'oportunitats i la no-discriminació» i fer «un entorn global accessible». També promou la utilització de productes de suport a l'accessibilitat (Catalunya, 2014).

La Llei d'accessibilitat té diferents àmbits d'actuació. Els museus, com altres serveis culturals, s'hi consideren **serveis d'ús públic** (art 24) i estan obligats a «adoptar les mesures necessàries per a assolir progressivament les millors condicions d'accessibilitat possibles» (art. 26) i fer una difusió correcta de l'oferta destinada a les persones amb discapacitat. Adoptar mesures d'adequació físiques, socials i actitudinals per eliminar les barreres a l'accessibilitat té un cost. La Llei reconeix que han de ser mesures proporcionals, és a dir, justificades tant per la discriminació que eviten com per les característiques de qui les ha de realitzar, per això les anomena **ajustos raonables**.

En aquesta llei queden definits conceptes que ja hem tractat, com l'accessibilitat, les barreres a l'accessibilitat, les persones amb discapacitat i els diferents tipus de discapacitat. Fa una distinció interessant entre dos termes: accessible i practicable, que s'apliquen als entorns, processos, productes i serveis. Són **accessibles** quan s'ajusten a certs requeriments que «garanteixen la utilització autònoma, segura i amb comoditat a totes les persones». Però si no ho fan amb comoditat, només són **practicables**.

Les especificacions que haurien de tenir els entorns, els processos, els productes i els serveis per ser accessibles o practicables es despleguen en un reglament que encara no s'ha aprovat: el futur **codi d'accessibilitat de Catalunya**, sotmès a informació pública des de 2020 (Departament de Drets Socials, 2021). El codi ha de servir per determinar quins han de ser els requisits, paràmetres i criteris per complir les condicions d'accessibilitat, els terminis per fer ajustos raonables als equipaments existents i les sancions en cas de no realitzar-ne. La Llei donava un termini de dos anys perquè el Govern l'aprovés per decret, però no ha entrat en vigor, si bé l'esborrany és públic, i ja és útil per a la planificació estratègica dels equipaments.

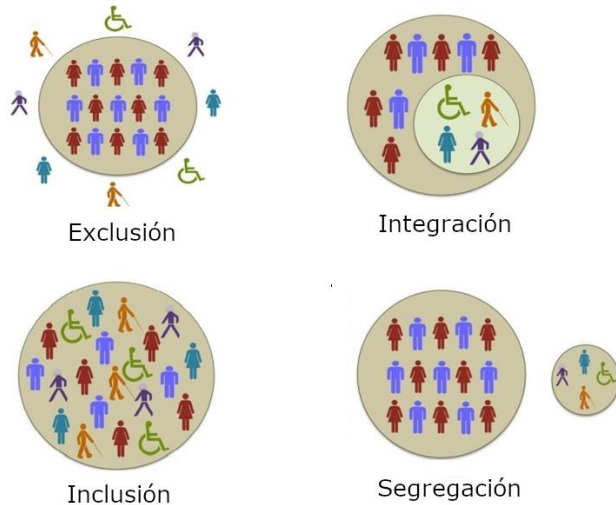
La Llei d'accessibilitat introdueix altres conceptes, com el **disseny universal o disseny per a tothom**. És una eina pensada per a la plena inclusió de totes les persones perquè «sense que hi calguin adaptacions, totes les persones hi poden accedir, en la mesura possible». S'aplica al disseny d'entorns, espais, edificis, serveis, mitjans de transport, processos, productes, aparells, instruments, eines, dispositius i elements anàlegs.

Els **principis** de disseny universal es van establir fa més de 20 anys a la Universitat de Carolina del Nord (Center for Universal Design, 1997) i es resumeixen en **set idees**: 1. ús equitatiu (útil per a persones amb capacitats diferents); 2. ús flexible (adaptable a una àmplia varietat de preferències i capacitats individuals); 3. ús senzill i intuïtiu (fàcil d'entendre, sense dependre de l'experiència, els coneixements, les habilitats lingüístiques o el grau de concentració de la persona usuària); 4. informació perceptible (comunicant de manera eficaç, sense importar les condicions ambientals o les capacitats sensorials de la persona); 5. tolerància a l'error (minimitzant els riscos i les conseqüències adverses d'accions accidentals o no intencionades); 6. esforç físic reduït (ús de manera eficient i còmoda i amb un mínim de fatiga), i 7. mides i espais adequats per apropar-se i utilitzar-lo (amb independència de la grandària corporal de la persona, de la seva postura o la seva mobilitat). Aquests principis estan en sintonia amb la idea de l'entorn com a factor discapacitant.

Un entorn és segregant o excloent quan està «diseñado solamente para algunas personas y no para todas las personas», com diu Andrea Granell (2021, p. 59). L'autora demana fer un **exercici d'empatia** amb les persones que funcionen de manera diversa a la majoria, ja que «sentirse excluida significa tener que pedir permiso para realizar actividades que el resto de las personas pueden realizar de manera autónoma». I recordem que els drets culturals són inherents a totes les persones, ningú no els hauria d'haver de demanar com si fos caritat.

La **inclusió** que aporta el disseny universal significa que totes les persones comparteixen un mateix espai i fan juntes les mateixes activitats. Cal distingir la inclusió d'altres estratègies: si no es comparteix espai parlem d'**exclusió**, o bé de **segregació**, i si es comparteixen espais, però es fan activitats diferents, es tracta de la simple **integració**, cosa que resulta insuficient per sentir-se inclòs o inclosa de manera plena.

Gràfic de la diferència entre inclusió, integració, segregació i exclusió

Nota: Extret de Plena inclusión (2022).

La Llei de 2014 també diu que apostar pel disseny universal no exclou la utilització de **mitjans de suport**, quan calen, per a grups particulars de persones amb diversitat funcional. Es tracta de certes ajudes que fan d'intermediàries entre l'entorn i les persones amb discapacitat, i poden ser productes, aparells o recursos tecnològics, però també persones acompanyants o animals ensinistrats.

Aquesta legislació arriba als museus quan aquests ja havien fet una evolució dels objectes a les persones i assumien que calia proporcionar coses diferents als diversos públics (Hooper-Greenhill 1998, 75). D'acord amb Carlucci i Seibel «el objetivo del museo inclusivo consiste en facilitar que cualquier tipo de visitante tenga la posibilidad de disfrutar del mismo expositivo, pero de diferentes maneras» (2020, p. 256). Els principis del disseny universal s'han d'aplicar en **combinació** amb alguns mitjans de suport

particulars que són necessaris per a capacitats diverses. Es tracta de dissenyar espais i serveis que pugui utilitzar tothom amb tota l'autonomia que sigui possible: una museografia per a totes les persones, «aunque en ocasiones haya que usar ayudas técnicas complementarias» per a qui les necessita (Aragall, Bonet, Espinosa i Bonmatí 2013, p. 39).

La majoria de mesures d'acció positiva instaurades per aconseguir l'accessibilitat universal no seran evidents, quan no les necessiten, per a la gran majoria de persones que interactuen en un entorn concret. Aquest fenomen s'anomena **accessibilitat desapercebuda**, i és una accessibilitat que «no fa nosa».

En resum, vivim en una realitat que no té prou en compte la diversitat funcional, i exclou o segrega algunes persones. Aconseguir la inclusió de tothom passa per crear entorns amb accessibilitat universal desapercebuda, utilitzant alguns mitjans de suport puntuals i, sobretot, el disseny universal. Sempre ha estat un deure ètic, però ara també és una obligació legal. La museologia ha integrat aquesta tendència social i l'ha fet seva.

1.1.3.- Quan la museologia troba l'accessibilitat

Amb els segle XXI, tots els conceptes descrits al voltant de l'accessibilitat i la inclusió han arribat als museus. Una part sensibilitzada de professionals ha respost amb propostes que volen integrar aquests conceptes de manera transversal en totes les àrees i funcions de les institucions museístiques. Per exemple, s'han publicat **manuals** específics d'accessibilitat als museus, com el pioner que van dirigir Espinosa i Bonmatí (2013b), el d'Ania (2016), el peruà de Zúñiga (2019) i el més recent coordinat per López Gil des d'Andalusia (2021).

Aquests treballs tenen en comú la voluntat d'establir pautes que contribueixin a la planificació estratègica dels equipaments amb un **enfocament holístic** entre arquitectura i museografia (Espinosa i Bonmatí, 2013a, p. 19). Holístic és el terme que utilitza Zúñiga (2019, p. 31) quan defensa que l'accessibilitat és un eix transversal des del punt de vista estratègic de la institució. Segons

l'autora, hi ha quatre elements que integren aquest plantejament holístic de l'accessibilitat (Zúñiga 2019, p. 11): l'espai físic (facilitar la mobilitat), els continguts i la informació (facilitar la percepció i comprensió), la comunicació (facilitar la interacció) i el tracte adequat (en funció de les necessitats).

Els quatre elements, tots o alguns, es produeixen i interactuen en els **moments clau** de l'experiència de qualsevol persona amb un museu: el desig de visitar-lo, la planificació, la visita com a tal, i tot allò que passa després de la visita (López Gil 2021 i Zúñiga 2019, p 14-16). Els estudis de màrqueting en museus ja havien establert aquestes mateixes etapes (Rodà, 2017), i ara serveixen per seqüenciar la **cadena d'accessibilitat** del museu. Vetllar perquè no es trenqui la cadena implica tenir en compte els quatre elements de l'enfoc holístic alhora durant tota l'experiència, des de l'exterior de l'edifici fins a la finalització de la visita (Zúñiga 2019, p 31-32). Per a aquesta finalitat, les institucions han de crear instruments de gestió a curt, mig i llarg termini, és a dir, s'han de proveir de plans d'accessibilitat, com demana la Llei de 2014 i sancionerà el codi d'accessibilitat pendent d'aprovació. Aquests plans han de considerar els diferents tipus d'accessibilitat.

1.1.4.- Nivells d'inclusió i tipus d'accessibilitat

Ha esdevingut un objectiu dels museus, però, de fet, la **inclusió** com a principi d'actuació neix en l'àmbit educatiu. En l'actualitat s'aplica a altres àmbits i a la comunitat en general, com descriu A. Madariaga (2010). És un procés de tres nivells: el primer és tan senzill com estar present a la societat, el segon és la participació i el tercer és el desenvolupament de potencialitats. L'autora és partidària d'establir tres nivells d'inclusió: la física (accés i ús dels espais), la comunicativa (la senyalització i elements informatius) i la social (gestió de les relacions per a la participació de tothom). Les tres juntes configuren la **inclusió plena**.

La diversitat humana, l'accessibilitat i la inclusió es relacionen, i podem establir correspondències entre els nivells d'inclusió i els tipus d'accessibilitat, i entre aquests darrers i la diversitat funcional que atenen.

Taula de la relació entre la diversitat funcional, l'accessibilitat i els nivells d'inclusió

Diversitat funcional	Accessibilitat	→ permet →	Inclusió
Física	Física	Accedir a l'espai	Física
Sensorial	Sensorial	Accedir als continguts	Comunicativa
Intel·lectual	Cognitiva		
Malaltia mental			
Lingüística/comunicativa			
Comunitat	Universal	Participar	Social

Nota: Elaboració pròpia, partint de les idees d'A. Madariaga (2010) i www.plenainclusion.org.

Com es veu al quadre, la inclusió social es fa una realitat quan hi ha **participació**, que només és possible si les persones, totes, poden accedir tant als espais com als continguts.

L'arquitectura i l'urbanisme tenen la resposta per a l'**accessibilitat física** mitjançant l'eliminació de les barreres arquitectòniques. Es distingeix entre la discapacitat física motora/motriu, quan no hi ha mobilitat, i la discapacitat física no motora/motriu. Aquesta segona sol ser resultat d'una malaltia que fa que una persona es fatigui amb facilitat i no pugui realitzar determinades activitats quotidianes.

Accedir als continguts es relaciona amb l'eliminació de les **barreres de la comunicació**, que són de dos tipus, sensorials i cognitives. No cal dir que quan les persones amb dificultats de mobilitat accedeixen als espais també han de tenir assegurat l'accés als continguts. Els diferents tipus de diversitat funcional no són excloents entre ells, es poden donar alhora.

La diversitat sensorial és la manca de l'audició, o de la visió, o d'ambdues. Per tant, l'**accessibilitat sensorial** aporta diferents instruments o eines que eliminen les barreres dels sentits, com són el Braille, l'audiodescripció, llengua de signes, subtítols, audiòfons i implants coclears, etc., imprescindibles per a persones amb alguna discapacitat visual o auditiva.

Les persones són diferents físicament i utilitzen els sentits de manera diferent, però si hi ha una cosa que podem afirmar és que no hi ha dues ments que funcionin de la mateixa manera. L'**accessibilitat cognitiva** té a veure amb la comprensió dels continguts i amb la manera com les persones processen la informació (Fundación ONCE, 2012). Per a Belinchón, Casas, Díez i Tamarit «es el resultado de la interacción de cada persona con su medio» (2014, p. 14). Per tant, cada entorn, cada objecte i cada text poden ser més o menys comprensibles (accessibles cognitivament) en funció de les seves característiques, però també en funció de les capacitats de cada persona. I això significa que, per determinar l'accessibilitat cognitiva, es fa necessària una avaluació de les persones usuàries finals, i això s'aplica als productes i objectes, als serveis, als dispositius i la tecnologia, als edificis i espais, als processos, als textos i també a les persones que fan atenció al públic (Fevas Plena inclusión Euskadi, 2018).

Les persones que pateixen **trastorns o malalties mentals** són força sensibles als llocs ansiògens en el recorregut del museu: la il·luminació, per excés o per defecte, els canvis de sentit, l'absència de senyalística o sorolls massa forts són elements que poden provocar atacs d'ansietat en persones propenses a patir-los (Espinosa, Bonmatí, Lago i Llinares, 2013, p. 153). Els factors ambientals, però també el tracte que rebin per part del personal, són determinants per afavorir la seva participació.

Les persones amb **discapacitat intel·lectual o del desenvolupament** requereixen mesures específiques d'accessibilitat cognitiva, i a vegades també recursos addicionals, com ara adaptacions i mesures de suport, que s'ajustin a les particularitats de

cada persona, per a l'atenció, la percepció, per resoldre problemes, memoritzar informació o establir analogies, o fins i tot per interactuar amb l'entorn i les persones (Plena inclusión 2018, p. 16-17). Així ho defensa la Confederación Española de Organizaciones en favor de las Personas con Discapacidad Intelectual o del Desarrollo, que va elaborar un manifest per una cultura inclusiva: els espais culturals per a tothom han d'adoptar els principis del disseny universal i de la fàcil comprensió en les diferents àrees i serveis per garantir la participació de les persones a la seva oferta ordinària (FEAPS Madrid, 2014).

L'accessibilitat física, la sensorial i la cognitiva són **totes importants** per assolir l'accessibilitat universal d'una instal·lació o muntatge expositiu. Amb la física ens assegurem que tothom pot compartir un mateix espai. Amb l'accessibilitat sensorial ens assegurem que el missatge arriba a tothom. Amb l'accessibilitat cognitiva ens assegurem que el missatge és comprès per tothom.

Així, el missatge ha d'arribar per mitjà d'algun dels sentits (vista, oïda, tacte), però primer s'ha d'articular de manera entenedora. Oferir un **missatge entenedor** per a tota la gent hauria de ser un requisit previ a la introducció de mesures específiques per a l'accessibilitat sensorial. Per això és oportú abordar quan es produeix, i quan no, una bona comprensió del missatge.

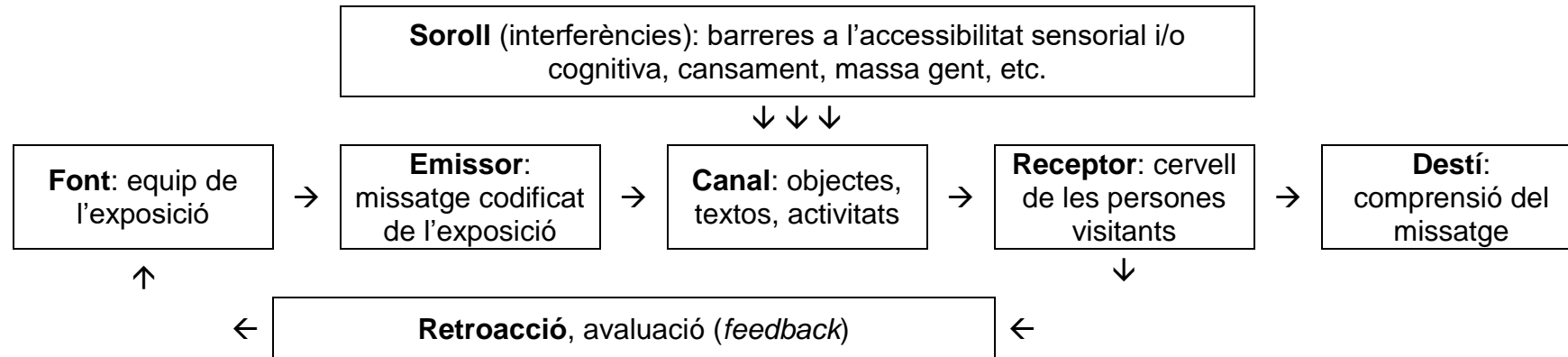
1.1.5.- Fer-se entendre per tothom

L'àmplia diversitat humana representa un repte per a la comunicació dels museus, que tenen uns continguts a difondre i explicar. Es pot fer una distinció entre els museus en què els objectes són el més important i els museus que atorguen importància als símbols verbals, escrits o parlats (Hooper-Greenhill, 1998, 70). Els museus de ciència, i també els d'història, es troben en el segon grup: aspiren a presentar **idees**, i que aquestes siguin compreses. Aquest treball se centra en el segon tipus.

La comprensió dels continguts d'un museu o exposició està vinculada a la teoria de la comunicació. Una exposició es defineix com un **mitjà de comunicació social** que utilitza formes no naturals de comunicació, si bé pot fer servir la comunicació

natural (interpersonal, directa i amb capacitat de resposta) en ocasions concretes, com les visites guiades (Hooper-Greenhill 1998, 57-59). En el procés de comunicació intervenen diferents elements:

Gràfic del procés de comunicació d'una exposició

Nota: Elaboració pròpia, partint dels dissenys d'E. Hooper-Greenhill (1998, 64-68).

Aquest model es pot aplicar a tots els elements de comunicació d'un museu, inclosa la informació pràctica sobre la mateixa institució (normes, horaris, activitats, etc.). Segons Hooper-Greenhill (1998, 67-68), s'estableix un procés de comunicació exitós quan es crea una correspondència entre el públic, el mitjà a través del qual li arriba el contingut i el contingut mateix del missatge. En general, una instal·lació expositiva pateix les deficiències de la comunicació de masses, ja que la font no és present per comprovar que s'assoleix el destí desitjat. Aquestes deficiències es compensen amb estudis de visitants i l'avaluació formativa, que fan que l'element receptor no sigui només passiu, sinó que participi en la definició del significat. La **retroacció** permet ajustar el missatge i el canal tantes vegades com faci falta.

«Los dos problemas más corrientes relacionados con las exposiciones son, por una parte, decir cosas que no se quieren decir y, por otra, no decir lo que sí se quiere decir» (Hooper Greenhill 1998, p. 60).

Els museus expliquen històries i hi ha una gran quantitat de coneixement associat als objectes. Hi ha un **vocabulari especialitzat** per a cada temàtica, cada època i cada lloc. El grau de detall que es pot assolir és enorme. Quan és l'hora de presentar un missatge als públics, no es pot esperar que totes les persones destinatàries tinguin els mateixos coneixements de partida que l'equip de professionals del museu. Espinosa i Bonmatí (2013b, p. 23) afirmen que en dissenyar el contingut ja s'aixequen les primeres barreres a l'accessibilitat cognitiva, i defensen l'existència d'una «discapacitat» intel·lectual majoritària derivada de la manca de coneixement previ de la matèria del museu o exposició.

Sigui el que sigui que volem comunicar, el destí és la **comprensió de les idees** que proposa un museu, articulades de forma narrativa a través del llenguatge verbal (oral, visogestual o escrit). S'ha vist que les capacitats o funcions cognitives de cada persona (l'element receptor) condicionen aquesta comprensió. Per a certes persones, l'especialització i la complexitat del llenguatge actuaran com a barreres per a la comprensió del contingut.

1.1.6.- Llegir i comprendre

Sobre els **nivells de complexitat** que pot tenir el llenguatge, cal distingir entre fluïdesa i expertesa (o competència lingüística): és habitual que, tot i parlar l'idioma de forma fluïda, les persones nadiues no siguin expertes en la seva pròpia llengua (The Hyperpolyglot Activist 2020), almenys no prou per obtenir una qualificació C1 o C2 del marc europeu comú de referència per a les llengües, els nivells anomenats «experimentats» (Consell d'Europa, 2003). Assolir el nivell C1 (experimentat-domini funcional

efectiu), per exemple, permet comprendre textos llargs i complexos de caire literari, articles d'especialitat i instruccions tècniques llargues encara que no s'hi estigui avesat/da. Enquestes internacionals han demostrat que més del 25% de la població, després de nou anys d'educació formal (al darrer curs de secundària), no ha assolit la destresa lectora suficient per comprendre'ls (IFLA, 2012). Per aquest motiu, Reinier Van Zutphen (2021, p. 111-112), defensor del poble neerlandès, recomana mantenir els textos escrits en un nivell B1, que implica senzillesa, anar al gra, i que no exigeix excessiva interpretació.

A la societat hi ha moltes persones que tenen **dificultats de comprensió lectora** (Garcia 2014, p. 7-8). La Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries, coneguda com a IFLA per les seves sigles en anglès, assenyala les múltiples causes de la dificultat lectora (IFLA, 2012). Per una banda hi ha la discapacitat i per l'altra hi ha les limitacions en la competència lingüística o lectora, temporals o permanents, com es pot veure en el quadre:

Taula de les causes de la dificultat lectora

Discapacitat	Limitació de la destresa lectora per altres causes
<ul style="list-style-type: none"> - Dificultats o trastorns d'aprenentatge (dislèxia) - Discapacitat intel·lectual o mental - Discapacitats neuropsiquiàtriques (espectre d'autisme, TDA/TDAH) i altres trastorns del desenvolupament - Discapacitats sensorials (sordesa prelocutiva o sordceguesa) - Trastorns del llenguatge per dany cerebral (afàsia) - Demències i degeneració associada a l'edat 	<ul style="list-style-type: none"> - Immigració recent - Situacions d'estrès temporal - Baixa alfabetització o analfabetisme funcional - Infància (etapa 5-12 anys)

Nota: Quadre d'elaboració pròpia, a partir de IFLA (2012) i Serra (2016)

En aquest quadre apareixen representades gairebé totes les **etapes vitals**: la infància, la joventut i edat adulta i, sobretot, la gent gran. També hi apareixen diferents grups socioculturals, alguns que es troben en risc d'exclusió i d'altres que no.

Podem intentar aproximar-nos, amb **dades estadístiques**, al volum de població que aquests grups representen a Catalunya. L'any 2020 hi havia 68.780 persones amb diversitat funcional intel·lectual i 118.642 persones amb algun trastorn per malaltia mental (el 2,43% de la població total del país), segons l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT, 2021d).

L'1 de gener de 2021, la **població estrangera** era de 1.250.665 persones, el 16,1% de les persones empadronades en municipis catalans (IDESCAT, 2021c). Els cinc primers països per nombre de persones nouvingudes són Marroc, Romania, Itàlia, Xina i Pakistan. Cal suposar que gran part d'aquesta població no tenia el català com a llengua materna, però tampoc el castellà ni cap de les llengües utilitzades en els textos dels museus catalans. Les persones nascudes fora de Catalunya són les beneficiàries principals del programa Voluntariat per la llengua (VxL) del Consorci per a la Normalització Lingüística (<https://www.vxl.cat/que-es-el-vxl>), que crea parelles lingüístiques entre persones voluntàries i aprenents de català. Molts museus ofereixen entrada gratuïta amb el carnet VxL.

Si parlem de la **infància**, a l'entorn del 10,7% de la població es troba a la franja dels 5 als 14 anys, el període de formació en què no s'ha adquirit tota la destresa lectora potencial (IDESCAT, 2021b). El seu dret a l'esbarjo, al joc i a participar en les activitats artístiques i culturals està ratificat per l'Estat espanyol com tots els que recull la Convenció dels Drets de l'Infant de Nacions Unides (Espanya, 1990, art. 31).

En relació a les competències lectores, l'**analfabetisme funcional** es refereix a les persones que van aprendre a llegir i escriure, però ara es troben amb dificultats per redactar o entendre textos senzills, com les notícies (García Muñoz 2014, p. 7). Les xifres més recents de l'IDESCAT (2022) sobre els estudis acabats de la població major de 16 anys (6,357 milions de persones) ens

aporten algunes pistes: l'analfabetisme representa un 1,3% (gairebé 80 mil persones), mentre que les persones que no han completat estudis primaris arriben al 4,2% (més de 266 mil). A més, gairebé la meitat de la població major de 16 anys declara que no té estudis, o que només té estudis primaris (complets o no), o que només té assolida la primera etapa de l'educació secundària (IDESCAT, 2022). Es tracta d'uns 2,5 milions de persones que són el 33% de la població de Catalunya. Són unes xifres prou significatives.

Amb aquesta realitat social de fons, la comunicació és un dels capítols de la Llei d'accessibilitat i s'hi especifica que «les activitats culturals, esportives o de lleure i els actes públics de naturalesa anàloga han de garantir les suficients condicions d'accessibilitat en la comunicació [...] i han d'oferir la informació mitjançant un llenguatge entenedor» (Catalunya, 2014, art. 35).

«El lenguaje utilizado en los museos y galerías es tan importante como los objetos expuestos. Proporciona una estructura a la experiencia del visitante, tiene la facultad de atraer o repeler, de informar o de mistificar. Tenemos la necesidad de comprenderlo y de usarlo bien» (Hooper Greenhill 1998, p. 188).

1.1.7.- Eines per a la comunicació efectiva als museus

Els textos poden ser més o menys accessibles a la majoria en funció del lèxic i la sintaxi que utilitzin. Com diu Ania en el seu manual sobre *Exposicions accessibles*, «un text clar i curt sempre arriba més fàcilment a un públic més ampli» (2016, p. 27).

L'autora distingeix entre dos termes: **llegibilitat** (la facilitat de reconèixer els caràcters escrits) fa referència a la forma i al disseny gràfic (cos de lletra, tipografia, contrast, alineació) i **lecturabilitat** (la facilitat de lectura) fa referència a la claredat del contingut (to

de la redacció, sintaxi, terminologia, llargària dels blocs de text i de les oracions). Les dues són fonamentals per fer entenedor qualsevol missatge escrit (Ania 2016, p. 82). La llegibilitat es relaciona amb els aspectes sensorials dels textos, la lecturabilitat amb **les tècniques de redacció**.

Una tècnica de redacció adequada per comunicar i beneficiosa per al públic general és el **llenguatge planer**, que busca «la claridad, la precisión, la concisión» (Badia 2011b). Aquesta modalitat en la redacció de textos administratius va començar a tenir ressò en el context espanyol a partir dels anys vuitanta (Badía 2011). Segons Carretero, Pérez, Lanne-Lenne i De los Reyes (2017), consisteix en utilitzar expressions intel·ligibles o senzilles, o bé expressions tècniques acompanyades de la seva explicació en paraules més senzilles. Proporciona efectivitat i impacte del missatge, seguretat davant l'ambigüitat, permet localitzar les idees principals i secundàries, redueix temps i costos, evita conflictes, impulsa la transparència i genera confiança en el públic.

A l'hora de redactar, es recomana **concisió i precisió**, fer frases breus, mantenir l'ordre sintàctic (subjecte-verb-predicat), evitar les subordinades, la veu passiva i els arcaïsmes, limitar les abreviatures, utilitzar gràfics i imatges i avaluar el resultat fent algun test de claredat. La manca de tecnicismes no ha d'implicar una baixada de nivell en la profunditat dels continguts. Com assenyalen Arias-Badia i Fernández-Torné (2020, 298), és una tècnica que exigeix un cert **esforç** a qui redacta, no es tracta d'un llenguatge simplificat.

Un exemple de bones pràctiques utilitzant el llenguatge planer és la guia pràctica de **comunicació clara** dirigida per Montolío i Tascón (2017), que proposa combinar el contingut (llenguatge verbal) i el disseny (llenguatge visual) en tots els canals de comunicació de l'Administració.

Cal preveure que fins i tot algunes persones poden tenir dificultats per comprendre textos escrits en llenguatge planer. Aleshores, s'imposen «soluciones discriminatorias positivas» (Aragall, Bonet, Espinosa i Bonmatí 2013, 39), dissenyades per a l'accessibilitat cognitiva. Espanya ja ha legislat sobre això, amb la Ley 6/2022, que modifica la llei general de drets de les persones

amb discapacitat i de la seva inclusió social. S'hi pressuposa l'ús del disseny universal, per a tothom, combinat amb altres **eines específiques**: «lectura fácil, sistemas alternativos y aumentativos de comunicación, pictogramas y otros medios humanos y tecnológicos disponibles» (Espanya, 2022).

Hi ha, per tant, unes eines particulars recomanades per a persones amb discapacitat. En concret, la **lectura fàcil** és un mètode de redacció pensat per a l'accessibilitat cognitiva de persones amb dificultats de comprensió lectora (Rubio, 2018; IFLA, 2012). Aquest mètode no s'ha de confondre amb el llenguatge planer, perquè no és el mateix (Rodríguez, 2022), tot i que tenen moltes similituds, que veurem tot seguit. La lectura fàcil s'adreça també a tota la ciutadania, però és imprescindible per a certs col·lectius en situació o risc d'exclusió social (Carreter, Pérez. Lanne-Lenne i De los Reyes 2017, p. 9). Des del anys 90, la lectura fàcil s'entén com una adaptació de textos, siguin legals o literaris, i ha de mantenir l'atmosfera i el sentiment de l'original. El seu propòsit és «transmitir la información fundamental y significativa para que el original se comprenda y permita a las personas tomar decisiones, conocer cuestiones importantes para su vida o disfrutar de la lectura» (García Muñoz 2014, p. 10).

La lectura fàcil consta d'unes **pautes** que tenen una vessant lingüística i una formal (combinació de lecturabilitat i llegibilitat). Cal tenir en compte els continguts, el llenguatge, les il·lustracions i la maquetació (IFLA, 2012, p. 6). Redactar en lectura fàcil exigeix utilitzar un vocabulari senzill (afegint un glossari quan calgui), frases curtes amb un sol missatge (amb indicacions molt similars a les del llenguatge planer), economitzar paraules suprimint idees innecessàries i evitar els conceptes abstractes, els tecnicismes, el llenguatge figurat, les metàfores i les dobles negacions. Per altra banda, els aspectes visuals de la composició impliquen utilitzar tipografia clara i contrastada sobre el fons, marges generosos i irregulars a la dreta (no justificar), tallar les línies respectant el ritme natural de la parla, separar els paràgrafs amb espais en blanc i estructurar-los amb títols i subtítols, incloure imatges descriptives i fàcils d'entendre com a suport del text i evitar imprimir en paper brillant (Serra, 2016; Mata, 2021, p. 131; Rubio, 2018).

També es fa necessari seguir les pautes de la guia coordinada per O. Berrios (2020) per evitar l'ús de **llenguatge sexista** en els textos en lectura fàcil, ja que els recursos més habituals del llenguatge inclusiu són els desdoblaments, els mots col·lectius i algunes terminacions o caràcters estranys, tots difícils d'entendre per a les persones amb diversitat funcional intel·lectual.

Les pautes **internacionals** de lectura fàcil estan avalades per dues institucions: la Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA, 2012), i també per Inclusion Europe, l'Associació Europea d'Organitzacions de Persones amb Discapacitats Intel·lectuals i les seves Famílies (Serra 2016).

A Catalunya treballa l'Associació Lectura Fàcil (<http://www.lecturafacil.net/>), entitat sense ànim de lucre que adapta documents i dona suport a l'edició de llibres, assessora les institucions i fa formació sobre aquesta tècnica de redacció.

Els materials redactats amb aquesta tècnica s'identifiquen a través d'un d'aquests **logotips**:

© European Easy-to-Read Logo: Inclusion Europe

Associació Lectura Fàcil

La lectura fàcil té **nivells** en funció de l'extensió, a complexitat sintàctica i lèxica i el nombre d'il·lustracions com assenyala Óscar García Muñoz (2014, p. 10). El nivell més complex de lectura fàcil seria útil per a una gran majoria de la població i es podria assimilar al llenguatge planer, o al nivell B2 del Marc europeu comú de referència per a les llengües (García Muñoz, 2012, p. 23-24, en base a Consell d'Europa, 2003). Això justifica que alguns museus, com va fer el Vilamuseu en el seu moment (Espinosa i Bonmatí, 2013a, p. 19), utilitzin tècniques de lectura fàcil per a tots els textos en el nivell general d'informació.

I quan la persona no tingui la capacitat de llegir, caldrà recórrer a **altres mètodes**: la comunicació oral, les imatges i pictogrames, la llengua de signes, la comunicació alternativa i augmentativa o el Braille (García Muñoz 2012, p. 25). N'hi ha que només faciliten l'accessibilitat sensorial (Braille i llengua de signes), n'hi ha que només faciliten l'accessibilitat cognitiva (imatges i pictogrames) i n'hi ha que les faciliten ambdues (comunicació oral i els sistemes alternatius o augmentatius de comunicació).

Els **pictogrames** (representacions gràfiques senzilles que representen un espai, una acció o una activitat) cal que siguin estàndards i que estiguin validats, ja que s'utilitzen en la senyalització universal dels entorns d'ús públic o en llocs web, per il·lustrar documents en lectura fàcil i també en els sistemes augmentatius i alternatius de comunicació (CERMI 2019).

La **comunicació alternativa i augmentativa** és necessària per a les persones amb dificultats per comunicar-se mitjançant el llenguatge oral, tinguin o no tinguin una discapacitat intel·lectual o sensorial. Aquests sistemes de comunicació s'abreuen sovint com a SAAC. Els sistemes augmentatius complementen el llenguatge oral quan no permet comunicar-se amb efectivitat, i els alternatius el substitueixen quan és incompreensible o inexistent. Poden ser sistemes de símbols gestuals (mímica, gestos o signes manuals) o també símbols gràfics (fotografies, dibuixos, pictogrames, paraules o lletres).

En aquest segon cas cal utilitzar **productes de suport** a la comunicació, tecnològics o no, creats per compensar les limitacions o restriccions a la participació que pateixen aquestes persones i per potenciar la seva autonomia personal i la seva qualitat de vida (Abril, Delgado i Vigara, 2010). Hi trobem taulers i llibres de comunicació no digitals, amb una narrativa visual, i també els comunicadors de parla artificials o els dispositius electrònics proveïts d'un software específic. Treballant en aquesta línia, el Govern d'Aragó ha creat el Centre Aragonès de Comunicació Augmentativa i Alternativa (www.arasaac.org), que ofereix un catàleg de símbols pictogràfics, creats per Sergio Palao, amb Llicència Creative Commons BY-NC-SA.

Si bé hi ha pautes de redacció de lectura fàcil i la senyalització amb pictogrames està regulada per la norma UNE 170002, **no existeix un reglament** específic per a l'accessibilitat cognitiva en el seu conjunt. El contingut del futur codi d'accessibilitat de Catalunya fa algunes recomanacions generals sobre textos i pictogrames (Departament de Drets Socials 2021).

En resum, llenguatge planer, lectura fàcil, pictogrames, imatges i comunicació alternativa i augmentativa són algunes eines pensades per a l'accessibilitat cognitiva del llenguatge verbal. Tenen la capacitat de resoldre alguns dels reptes comunicatius que afronten els museus com a institucions enfocades a la ciutadania i compromeses amb la societat. Les solucions a les barreres d'accessibilitat han de **considerar la diversitat** de les persones. Alhora, han de ser compatibles amb la inclusió plena, que significa poder participar en la vida cultural, compartint espais i idees.

1.1.8.- Jerarquitzar i sistematitzar: capes d'informació

La museografia treballa per crear un mateix entorn per a tothom i que satisfaci les necessitats de tothom. Això implica construir un expositiu per a necessitats sovint oposades. L'entorn compartit d'una simple instal·lació museística resulta tot un **repte comunicatiu**. La recerca dels anys 90 sobre el comportament de les persones visitants de museus (no només públics amb dificultats de comprensió) ens marca algunes directrius (Australian Museum, 2021):

1. Missatges clars i concisos, ja que el temps invertit en les exposicions és breu.
2. Textos ben escrits, clars, simples, interessants i fàcils de llegir són llegits, gaudits i retinguts per més persones.
3. Només visitants amb interès profund s'interessen per textos llargs i complets.

D'acord amb les pautes de Serrat Antolí (2005), quan el missatge a comunicar és el patrimoni, s'ha de presentar **per nivells**, de fàcil a difícil, o de simple a complex, en una estructura jerarquitzada d'informació, per capes. La idea de fons és la que proposava Beverly Serrell (citada per López Cruz, 2009, p. 56): la necessitat de partir d'una idea principal, la *big idea*, que

resumeixi tot el contingut, capti l'interès i inciti a voler-ne saber més. Així, la complexitat/dificultat pot anar augmentant amb cada capa d'informació que va apareixent.

Hooper Greenhill (1998, p. 179) proposa una **jerarquia** que va del títol, curt i amb vocabulari conegut, fins a les cartel·les d'identificació de cadascun dels objectes. Al mig hi ha plafons introductoris que expliquen què trobarem a l'exposició i perquè és interessant, missatges de grup per explicar les agrupacions d'objectes i plafons interpretatius amb la informació detallada. Decidir quina és la jerarquia és la part més complicada de l'elaboració de textos (Hooper Greenhill, 1998, p. 183).

Aquesta manera d'estructurar continguts resulta prou útil per a les **persones amb diversitat funcional cognitiva**. Per això ha esdevingut una de les pautes o recomanacions per fer exposicions més accessibles i integradores. A banda de dissenyar un recorregut clar i de redactar en llenguatge planer, o adaptar a lectura fàcil, es recomana: «Jerarquización y sistematización de la información y de los soportes que la sustentan, siguiendo una misma estructura y código de colores» (López Gil 2021, p. 83).

1.2.- Els museus de Catalunya i el repte de l'accessibilitat

Vistes les tendències de la museologia i la societat en conjunt cap a la inclusió de la diversitat funcional, cal veure com aquestes tendències aterren en el context físic, jurídic i institucional de la Catalunya actual. Aquest segon capítol serveix per definir el sector cultural dels museus a Catalunya i quines iniciatives a l'entorn de l'accessibilitat són possibles avui.

1.2.1.- El sistema museístic català

Els museus formen part del sector cultural català i s'hi integren a través d'una llei marc aprovada l'any 1990, en la qual s'articula tot el sistema que s'ha desenvolupat després. La **Llei de museus** (Catalunya, 1991) va crear el Registre de Museus de Catalunya i va establir uns pocs museus nacionals, aquells que «mostren una visió global de Catalunya en els diferents àmbits culturals i que estenen el seu servei a tot el país». Aquesta estructura havia de permetre la creació de xarxes temàtiques de museus encapçalades per cadascun dels museus nacionals, que en aquell moment eren 3: el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu d'Art de Catalunya i el Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya.

El **Registre de Museus** és el catàleg oficial de museus de Catalunya. Estar inscrit en aquest registre permet concórrer a subvencions del Departament de Cultura, adscriure's a les xarxes i rebre suport del Servei de Museus (Catalunya, 1992).

Les xarxes de museus van anar sorgint en els anys posteriors, però la seva ordenació no ha estat reconeguda de manera oficial fins a l'aprovació del **Pla de museus de Catalunya** (Catalunya, 2020a). Aquest document presenta una diagnosi dels museus catalans, unes propostes estratègiques per al futur i una pla d'actuacions.

El pla defineix el **Sistema de Museus de Catalunya**, en què actuen tant els museus registrats com els equipaments patrimonials bàsics que fan funcions de museu (les col·leccions obertes al públic, per exemple). Aquests agents es veuen recolzats

per unes estructures de suport: les institucionals, com són el Servei de Museus i Protecció de Béns Mobles i l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural, les de concertació i governança, com la Junta de Museus, i les xarxes de museus, dividides en temàtiques i territorials. Les xarxes temàtiques estan liderades i finançades per un museu nacional i la seva identitat gira al voltant de la ciència, l'art, l'arqueologia o la història. Les xarxes territorials estan dissenyades amb dos objectius principals: per canalitzar els ajuts de les administracions públiques (per al funcionament i les activitats de museus) o dur a terme nous projectes, i per prestar serveis de manera mancomunada. Un museu pot pertànyer a una xarxa temàtica i, alhora, a la territorial que li correspongui per ubicació.

En particular, la **Xarxa Territorial de Museus de les comarques de Girona** es va fundar l'any 2015 per conveni entre el Departament de Cultura, la Diputació de Girona i l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural. El finançament d'aquesta xarxa està repartit entre la Generalitat i la Diputació: un 50% cadascuna per al foment d'activitats (a través de subvencions de concurrència pública), i un 85% i 15% respectivament per a la cooperació (serveis mancomunats, com el SAM, Servei d'Atenció als Museus) (Diputació de Girona, 2015).

El Pla de museus preveu **set objectius estratègics** per conduir els museus de Catalunya cap a l'horitzó de futur de l'any 2030. Alguns són objectius per enfortir i equilibrar el sistema, però n'hi ha dos que demostren una mirada cap **les persones** i la seva experiència als museus, en línia amb les tendències museològiques actuals. Són: «Enfortir la vinculació entre la **societat** i el museu ampliant l'accés, la participació i les funcions socials i educatives» i «Incrementar la **capacitat comunicativa** del museu i estimular el seu potencial per proveir continguts i experiències de qualitat». Així, retornem a l'accessibilitat universal com a requisit indispensable per complir les funcions socials i educatives dels museus.

1.2.2.- Accions en curs per a l'accessibilitat dels museus de Catalunya

Un dels aspectes a destacar del *Pla de Museus de Catalunya* és que proposa una visió de futur en la qual la **dimensió social** dels museus hi té un paper destacat: el 2030 els museus han de ser accessibles de manera física, sensorial, intel·lectual, cultural i econòmica, han de ser socialment compromesos, fer recerca orientada al valor públic i col·laborar amb diferents agents culturals, educatius, turístics i les indústries creatives, mentre estimulen la ciutadania i enriqueixen la vida de la comunitat local (Catalunya, 2020a).

Aquest pla és fruit d'anys de treball i en la seva redacció va influir un col·lectiu de persones que constitueixen la **Taula de treball de museus i accessibilitat** (<http://museusiaccessibilitat.blogspot.com/>), creada l'any 2013 a Barcelona i integrada per professionals de museus i d'administracions públiques. El grup treballa en xarxa, de manera horitzontal i és un referent a Catalunya en temes d'accessibilitat (Catalunya, 2020b, p. 67).

En la línia de les propostes d'aquest pla estructural, el 30 de setembre de 2020 es presentava el **Pla d'accessibilitat de museus i centres i espais d'arts visuals de Catalunya**, un document consensuat per professionals i Administració. Aquest pla no només té l'objectiu d'adaptar poc a poc els museus catalans a la Llei 13/2014 d'accessibilitat, sinó que també s'avança a la normativa vigent i ja té en compte el seu futur desplegament en un reglament específic: «D'acord amb el que marca la normativa vigent i el nou codi d'accessibilitat de Catalunya» (Catalunya, 2020b, p. 42). La diagnosi inicial del pla fa evident que l'accessibilitat cognitiva és la que presenta més mancances a totes les xarxes de museus, per l'absència de mesures d'acció positiva, en concret lectura fàcil i SAAC (Catalunya, 2020b, p. 24-40).

El pla aposta per implantar el **programa MUSA**, una eina de diagnosi en forma d'aplicació per a tauletes o dispositius mòbils, a tots els museus i centres i espais d'arts visuals (Catalunya, 2020b, p. 35-37). MUSA va néixer com una iniciativa de la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona, que ja la té implantada a tots els museus. Es tracta d'una eina

d'autoavaluació de l'accessibilitat dels equipaments culturals i s'hauria de poder aplicar en qualsevol que estigui obert al públic. Es divideix en 3 mòduls: edificacions, comunicació i gestió (aquest darrer encara en desenvolupament). Permet avaluar l'accessibilitat física, sensorial i cognitiva dels equipaments culturals per identificar les barreres que haurien de ser objecte d'intervencions de millora. A més, ofereix pautes i recomanacions per eliminar o minimitzar les barreres identificades, tenint en consideració les novetats que presentarà el nou codi d'accessibilitat pendent d'aprovació. Pel que fa a la seva usabilitat, MUSA és una **eina dinàmica** que permet incorporar les millores que es van fent al museu i recull i presenta les dades sistematitzades en diferents tipus d'informes que estan sempre actualitzats, de manera automàtica, i es poden consultar des d'un gestor web de continguts (Catalunya, 2020b, p. 62-64).

El mateix Pla d'accessibilitat marca cinc objectius estratègics i estableix un **pla d'actuacions 2020-2024**, amb un calendari dissenyat per donar suport als museus i centres i espais d'arts visuals per tal que puguin «assolir el seu màxim nivell d'accessibilitat a mig termini» (Catalunya, 2020b, p. 42).

El pla s'ha començat a desplegar al territori mitjançant les **xarxes territorials** de museus. Per exemple, la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona ha desenvolupat accions de formació i assessorament en matèria d'accessibilitat relacionades amb la implantació dels dos mòduls disponibles del programa MUSA a tots els museus membres (Departament de Cultura, 2022). Durant 2021 col·laborava amb l'Associació Lectura Fàcil i tenia previst cobrir les despeses d'adaptacions de textos breus per als museus membres que ho havien sol·licitat.

En resum, l'accessibilitat és una qüestió d'actualitat i de gran importància per als museus de Catalunya, i també ho és arreu del món des de fa uns anys. Els museus de Catalunya han començat a treballar per millorar la seva accessibilitat i han buscat aliances amb institucions i entitats que treballen per a l'accessibilitat universal.

1.2.3.- Demanda de lleure cultural des del sector de la diversitat funcional

El **Dret a l'Oci** és una reivindicació històrica dels col·lectius de la discapacitat, en la mesura que la societat actual considera l'oci com una experiència humana per al benestar, la satisfacció i la qualitat de vida (Gorbeña, González i Lázaro, 1997, p. 22). L'oci es manifesta en la cultura, en el turisme i en l'esport. Sovint s'ha vist com un mitjà per aconseguir objectius terapèutics, però si l'oci és un dret de la persona, en ell mateix és una finalitat: exercir aquest dret és «la ratificación de que uno es miembro de pleno derecho de la sociedad» (Gorbeña, González i Lázaro, 1997, p. 46).

En aquesta línia, a Catalunya existeixen diverses experiències, com el programa **Apropa Cultura** (www.apropacultura.cat), nascut a l'Auditori de Barcelona. Apropa Cultura col·labora amb entitats i serveis socials per oferir accés a la cultura a persones en situació de vulnerabilitat (Catalunya, 2020b, p. 68.); a la ciutat de Girona, ja col·labora amb els equipaments escènics i també amb el Museu del Cinema.

D'altra banda, l'**Associació Lectura Fàcil** (www.lecturafacil.net/) porta temps treballant per fer accessible la lectura, la cultura i la informació a tothom, amb especial atenció a les persones amb dificultats lectores. Ha col·laborat amb museus catalans per fer adaptacions de continguts (Associació Lectura Fàcil, 2022?).

Podem esmentar també l'**Associació Catalana per la Promoció de l'Accessibilitat**, o ACPA (<https://acpacces.cat/>), que vol promocionar l'accessibilitat i incidir en les institucions i té diferents línies de treball, com ara la recerca sobre accessibilitat sensorial i cognitiva.

En el sector de l'accessibilitat als museus, la col·laboració entre diferents parts és la metodologia a seguir. Així ho han fet algunes de les institucions que esmentarem com referents.

1.3.- Precedents i referents:

El projecte beu de moltes propostes diferents que avui estan portant a terme les institucions museístiques d'arreu del món. L'anàlisi de referents es va fer en un moment en què molts museus havien cancel·lat programes i/o tancat portes per la pandèmia mundial. No obstant, hi ha museus que són model de bones pràctiques en qüestions d'accessibilitat als seus continguts. Hem preferit referents que puguin tenir alguna similitud amb el Museu d'Història dels Jueus, per dimensions o temàtica, però també s'han tingut en compte propostes interessants enfocades a l'accessibilitat cognitiva sigui quin sigui el seu context.

1.3.1.- Àmbit català

— Museu de Ciències Naturals de Barcelona

Inaugurat el 2011 com a Museu Blau, incorporava la inclusió i la participació en la seva visió de futur i ha estat treballant en aquesta línia des d'aleshores.

La seva pàgina d'accessibilitat (<https://museuciencies.cat/el-nat/qui-som/museu-i-societat/accessibilitat/>) és excel·lent com a resum d'accions en curs i realitzades que serveixen d'inspiració per a altres institucions.

La web té una pàgina dedicada a «Museu i societat» que inclou informacions sobre accessibilitat i tots els programes d'inclusió i equitat que porten a terme (<https://museuciencies.cat/el-nat/qui-som/museu-i-societat/>).

Els seus programes destaquen pel treball col·laboratiu amb les escoles (com el «Consell d'Infants», <https://edunat.museuciencies.cat/projectes/consell-dinfants/>, o projectes d'aprenentatge servei, <https://edunat.museuciencies.cat/projectes-collaboracio-aps/>), una estratègia que genera aliances a llarg termini.

— Museus de Sant Cugat

Aquesta institució ha dissenyat diverses propostes adreçades a la discapacitat intel·lectual o cognitiva. Dins la línia que poden anomenar del museu social, la secció del web titulada «Museu Obert» presenta diversos exemples de programes per promocionar i garantir l'accessibilitat a la cultura a tot tipus de públics, eliminant barreres físiques i cognitives: «Fem un museu» per a la discapacitat intel·lectual, «Guia'm pel Monestir» per a Asperger, «Sent el fang!» com a activitat sensorial inclusiva, «Fotomemòries» per despertar el record, etc. (<https://museu.santcugat.cat/14352/programes/>). Tot ells són projectes culturals inclusius en què la diferència esdevé un valor afegit i no pas un obstacle.

El seu servei educatiu s'entén com una part intrínseca del pla que anomenen Museu Obert, no una unitat separada.

— Museus d'Esplugues de Llobregat

Can Tinturé i «La Rajoleta» porten deu anys treballant per a l'accessibilitat universal amb uns criteris holístics molt clars (Comas, 2019). L'accessibilitat apareix al mateix menú principal del seu web (<https://museus.esplugues.cat/>).

Han treballat més l'accessibilitat sensorial i física que la cognitiva (<https://museus.esplugues.cat/accessibilitat>). La seva oferta inclou activitats per a centres d'educació especial (<https://museus.esplugues.cat/educacio-especial>).

La solució que proposen per a famílies amb infants petits és interessant: un conte disponible a recepció de manera gratuïta (<https://museus.esplugues.cat/visita-per-families>).

— Museu d'Història de Catalunya

L'any 2021 han iniciat un procés de revisió de les condicions d'accessibilitat, amb la intenció d'eliminar tot tipus de barreres, incloses les de la comunicació. Això s'ha reflectit en canvis en la seva pàgina web, que ara incorpora icones i separa els serveis de

l'equipament (referits a instal·lacions i mobilitat) de les condicions ambientals (sensorials) i dels serveis per a la visita (referits a l'accessibilitat dels continguts). Alguns dels textos de l'exposició permanent i els d'alguna temporal estan disponibles en lectura fàcil al mateix web. A més, les persones amb trastorn d'espectre autista disposen d'una guia de narrativa visual per preparar la seva visita (https://www.mhcat.cat/la_visita/accesibilitat_practiques_concertacio/accessibilitat).

— Fundació Joan Miró (Barcelona)

La Fundació ja és un referent en l'àmbit català, com ho podria ser el MACBA, perquè va ser pionera pel fet d'incorporar una persona responsable d'accessibilitat en l'organigrama intern (<https://www.fmirobcn.org/ca/fundacio/estructura-interna/>).

La web permet escoltar bona part dels continguts (<https://www.fmirobcn.org/ca/accessibilitat/>). El seu menú d'activitats de l'agenda és referent, perquè existeix la categoria «activitats accessibles» (<https://www.fmirobcn.org/ca/activitats/accessibilitat/>).

Com altres institucions dedicades a l'art, ha desenvolupat iniciatives relacionades amb la salut en col·laboració amb altres entitats («Ssonoritatsss», dins del programa *Art for Change* de la Fundació la Caixa: <https://www.fmirobcn.org/blog/2020/03/21/art-per-a-tothom/>).

En el terreny audiovisual i de comunicació del projecte, ha creat un vídeo que resumeix la seva política i, alhora, incorpora la subtitulació i la llengua de signes (https://youtu.be/_0kGAc1dPM).

— Museu Nacional d'Art de Catalunya, MNAC (Barcelona)

El fet de ser una gran institució nacional el converteix en un cas interessant, sobretot el seu *Pla estratègic 2019-2023* pot ser un document de referència (https://www.museunacional.cat/sites/default/files/pla_estrategic_2019-22_cat_b.pdf). Aquest pla desenvolupa la dimensió social del Museu amb objectius concrets d'accessibilitat i un seguit de projectes prioritaris, com

l'elaboració del Pla d'Accessibilitat, la renovació dels programes públics per incloure el públic familiar, els programes comunitaris i els vinculats a la salut mental, la millora d'accessos físics i l'accessibilitat física i virtual de la col·lecció.

Accessibilitat, inclusió i sostenibilitat són els seus principals objectius estratègics i promou la sensibilització del personal cap a aquestes qüestions. Amb aquest esperit, ha organitzat diversos cursos de lectura fàcil per a l'equip del Museu (Riera, 2020).

1.3.2.- Àmbit espanyol

— Museu d'Història de Manacor (Illes Balears)

Mereix ser referent perquè sembla ser l'únic museu de l'Estat espanyol que ja té aprovat i publicat, des de març de 2021, un pla d'accessibilitat. El document planifica i pressuposta les accions de 2021-2024, gràcies a un cronograma i pla de recursos, també assigna unes hores setmanals del seu personal per a accions directes (Rivas Antequera i Salas Burguera, 2021).

Porta temps treballant l'accessibilitat i la seva web també és un exemple de bones pràctiques en la comunicació de les condicions d'accessibilitat de l'edifici per a diferents col·lectius, perquè estructura els continguts segons el tipus de diversitat funcional del públic (<https://www.museudemanaacor.com/ca/el-museu/accessibilitat>). El textos de la pàgina web de la seva exposició permanent estan redactats seguint les pautes de lectura fàcil.

— Museo Nacional Thyssen-Bornemisza (Madrid, Espanya)

Aquest museu disposa del certificat d'accessibilitat universal emès per AENOR (UNE 170001-2:2007). La informació del web està organitzada de manera diferent als altres casos (<https://www.museothyssen.org/visita/accesibilidad>), amb instruccions per arribar al Museu, informació pràctica sobre espais i equipaments i un apartat que agrupa els serveis i recursos oferts als diversos públics.

La seva àrea d'Educació, anomenada *EducaThyssen*, és ja un referent espanyol, amb diferents programes al voltant de tres línies: educació formal, no formal (programes públics) i formació especialitzada. Les persones amb necessitats diverses troben la seva oferta als programes públics (<https://www.educathyssen.org/programas-publicos>). Una iniciativa interessant són les visites «Hecho a medida: adultos», que rep finançament d'Iberdrola (<https://www.educathyssen.org/programas-publicos/educacion-accion-social/hecho-medida-adultos>), perquè té en compte el perfil de les/dels participants i les seves necessitats d'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i comunicativa.

—Subdirección General de Museos Estatales (Espanya)

Els museus que depenen d'aquest organisme estatal han posat en marxa recursos que faciliten la participació de les persones amb algun tipus de discapacitat física, sensorial o cognitiva

(<https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/museos/mc/nuestros-museos/accesibilidad-general/accesibilidad.html>).

Des de 2017 la Subdirección desenvolupa un projecte basat en la implantació de plànols i fulletons adaptats a lectura fàcil, en col·laboració amb Plena Inclusión Madrid i amb Plena Inclusión Castilla y León. Ja s'hi han incorporat uns quants museus estatals. S'estableix una col·laboració entre el personal tècnic dels museus, altres professionals i persones avaluadores amb discapacitat intel·lectual, es revisen i adapten plànols ja existents i es creen guies específiques en un llenguatge més senzill (<https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/areas/museos/mc/nuestros-museos/accesibilidad-general/lectura-facil.html>).

D'altra banda, cinc museus (a través de diferents llocs web) presenten tots els continguts de les guies multimèdia accessibles, disponible per a iOS i Android. Hi ha textos, àudios i vídeos en llengua de signes.

(<https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/museos/recursos-multimedia/paginas-contenidos-apps-nuestros-museos.html>).

1.3.3.- Àmbit internacional

— Jewish Museum London (Londres, Regne Unit)

Té un apartat web amb les informacions necessàries per a cada tipus de diversitat funcional (<https://jewishmuseum.org.uk/visit/access/>). Ofereix múltiples idees de bones pràctiques que podrien esdevenir productes i serveis del projecte: a banda de vídeos de benvinguda, també disposa d'una guia visual per preparar la visita (<https://jewishmuseum.org.uk/wp-content/uploads/2019/02/Visual-Story-for-Website.pdf>), i n'ha editat d'específics per a escoles de primària i secundària. El seu web disposa de plànol interactiu que marca i explica alguns objectes d'interès (<https://jewishmuseum.org.uk/visit/whats-here/floor-plan/#iframemodal>); també s'hi informa quan alguna exposició pot tenir material sensible que podria alterar l'estat emocional de les persones visitants. En relació a la demència, ofereixen tallers de memòria (<https://jewishmuseum.org.uk/visit/access/curious-minds-sessions/>).

Les escoles disposen d'uns carrets «Acces for All» amb materials de préstec per fer més agradables les seves visites (eines per a millorar la concentració, per la lectura i l'escriptura, diccionaris, recursos sensorials i recursos educatius associats a tallers: <https://jewishmuseum.org.uk/schools/plan-your-visit/location-prices-and-policies/access/>).

— Musée d'art et d'histoire du Judaïsme (París, França)

Cal tenir en compte que l'idioma francès no ha incorporat la semàntica de la diversitat funcional, que prové del món anglosaxó; per tant, continua parlant d'*handicapés* (minusvàlids). No entenem com a referent el vocabulari francès relatiu a l'accessibilitat.

Organitza la informació del web segons tipus de discapacitat i inclou imatges (<https://www.mahj.org/fr/preparer-sa-visite-informations-pratiques/personnes-en-situation-de-handicap>). El cercador de l'agenda és personalitzable segons tipus de públic i necessitats especials (<https://www.mahj.org/fr/programme/l-agenda-du-mahj>).

Permet descarregar un llibret en lectura fàcil i narrativa visual que dona instruccions per arribar al museu en metro (https://www.mahj.org/sites/mahj.org/files/atoms/files/livret_daccess_mahj_falc_0.pdf) i ofereix una àmplia informació per a la preparació de la visita, com ara els plànols descarregables amb tota la senyalització (https://www.mahj.org/sites/mahj.org/files/atoms/files/maj_plan_fr_060212.pdf).

— Pallant House Gallery (Chichester, Regne Unit)

També és una institució dedicada a l'art, de dimensions mitjanes, i ha resolt força bé la comunicació de l'accessibilitat. El lloc web té informacions específiques segons la tipologia de diversitat funcional (<https://pallant.org.uk/your-visit/access/>).

Els programes públics tenen dues vessants, l'educació i el programa comunitari, que es finança per donacions que es poden fer des de la mateixa pàgina web (<https://pallant.org.uk/learn-with-us/community-programme/>). Presta atenció especial a les necessitats de les famílies amb infants petits, amb propostes d'activitat durant la visita a l'edifici (<https://pallant.org.uk/your-visit/visiting-with-children/>).

La guia d'accessibilitat és un document descarregable i en ell mateix accessible, gràcies al bon ús dels pictogrames i la lectura fàcil (https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pallant-assets/uploads/2020/07/PHG_PublicProgramme_AccessGuide_FINAL_10Feb2020.pdf).

1.4.- La realitat territorial: de «Girona m'enamora» a «Girona, ets tu»

El Museu d'Història dels Jueus es troba a la ciutat de Girona. Definim el territori d'aquest projecte com la ciutat i la seva àrea d'influència. Girona exerceix de capital per a la resta de comarques circumdants i, com a tal, concentra els principals serveis administratius i sanitaris. El govern municipal acaba d'anunciar un nou **eslògan** per a la ciutat, «Girona, ets tu», amb l'objectiu de «reforçar el sentiment de pertinença i comunitat de la població» ja que l'anterior («Girona emociona») estava enfocat al gaudi (Carreras, 2022), així com l'històric «Girona m'enamora» dels governs socialistes anteriors. En aquesta evolució veiem també reflectida la complicitat amb la comunitat que s'observa en el sector museístic: de la mateixa manera que els museus són per a la ciutadania, també la ciutat és per a la gent que l'habita i la viu, no només per a visitants ocasionals.

Girona és un municipi habitat per poc més de 100 mil persones, situat a mig camí de la Costa Brava i el Pirineu. La ciutat està formada per nou barris, amb una concentració de serveis i equipaments culturals al Centre (sobretot als sectors de Barri Vell i Mercadal), i una alta densitat d'habitants al barri de l'Eixample (43,6%) (Artigas, 2020). El Museu d'Història dels Jueus se situa en aquest **centre historicoturístic menys poblat** que concentra tots els museus de la ciutat, la Catedral i els principals monuments, i que està declarat BCIN des de 1967 (Direcció General del Patrimoni Cultural, 1982-...). Hi ha una normativa específica local que protegeix el patrimoni arquitectònic i paisatgístic d'aquesta àrea de la ciutat, l'anomenat *Pla especial* de Barri Vell, que s'ha anat actualitzant (Ajuntament de Girona 1996 i 2000). Els accessos al nucli antic són poc accessibles, sovint només practicables, i a vegades ni tan sols això.

Pel que fa a les dades de la discapacitat a la ciutat, el 2020, unes 8.691 persones de les 103.369 empadronades a Girona tenien reconegut algun grau de discapacitat per la Seguretat Social (IDESCAT, 2021d). Això correspon a un 8,41% de la població de la ciutat i a un 16,24% del total de persones que gaudien d'aquest reconeixement oficial a tota la província (la mitjana provincial era del 6,85%).

Per tipus de discapacitat, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies (font de l'Institut d'Estadística) distingeix entre discapacitat física motòrica i no motòrica, visual, auditiva, intel·lectual, múltiple (física i intel·lectual) i la malaltia mental. Les 8.691 persones reconegudes amb discapacitat el 2020 es troben sobretot dins de la categoria física (per sobre del 50%). La malaltia mental (1.561 persones) i la discapacitat intel·lectual (1.275 persones) són quasi un terç de les persones reconegudes. En canvi, la discapacitat auditiva i visual (reconegudes) ronden el 10%; la múltiple no supera l'1%. Aquestes xifres locals es poden comparar amb les del territori, com es veu a la gràfica:

Taula de percentatges de cada discapacitat (a Girona ciutat, a la província i a Catalunya) 2020

Lloc	Tipus de discapacitat							
	Física motriu	Física no motriu	Visual	Auditiva	Intel·lectual	Malaltia mental	Múltiple Física-Intel·lectual	No consta
Catalunya	33,38%	20,51%	5,53%	5,49%	11,16%	19,26%	0,96%	3,71%
Província-Gi.	41,49%	16,70%	4,62%	4,57%	14,61%	15,52%	0,11%	2,38%
Girona ciutat	39,93%	16,50%	4,78%	4,66%	14,67%	17,96%	0,12%	1,39%

Font: Elaboració pròpia, amb dades de l'IDESCAT (2021d).

A Girona i comarques hi ha institucions i entitats del tercer sector que treballen per a la inclusió de la diversitat intel·lectual o per trastorn mental, com IURA (<https://iura.cat/>), la Fundació Astrid 21 (<https://fundacioastrid.org/>), la Fundació Ramon Noguera (<https://grupfrn.cat/>), l'Associació Família i Salut Mental de Girona i Comarques (<https://www.familiaisalutmental.cat/ca/inici>).

El gener de 2021, a Catalunya, un 19% de la població tenia **més de 65 anys**, a les comarques gironines el percentatge era del 18,5%, i a la comarca del Gironès només del 15,7%. A la ciutat de Girona hi vivien 16.617 persones majors de 65 anys, un 16,3% de la població (IDESCAT, 2021a). L'existència de diferents residències per a la gent gran, com Puig d'en Roca, Maria Gay, Sanitas, Orpea o Can Regàs, pot tenir relació amb els percentatges.

Segons l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT, 2021a), a la ciutat conviuen diverses **nacionalitats**: de les 101.932 persones empadronades el gener de 2021, un total de 20.884 residents a la ciutat no tenien la nacionalitat espanyola. S'observa que entorn del 80% de la població té la ciutadania espanyola, quan la mitjana catalana és del 84%. El percentatge de població procedent d'Àfrica (6%, 5.923 persones) i Amèrica del Nord i Central (5%, 5.525 persones) és una mica superior a la ciutat que al conjunt del país. Hi ha algunes organitzacions que atenen la migració i les persones refugiades, com la Fundació Apip-Acam, l'Associació ECCIT, la Asociación Maternidad Y Lactancia (MAYLA), la Fundació Privada Resilis, la mateixa Creu Roja o altres (Entitats Catalanes d'Acció Social, 2017).

L'**oferta cultural** de la ciutat és proporcional a les dimensions de la ciutat. Hi són presents les arts escèniques i visuals, el cinema i l'audiovisual, la música, el patrimoni, la lectura, la divulgació científica i les humanitats. Els principals equipaments municipals són els diferents centres cívics, les biblioteques de barri, el Teatre Municipal, el Cinema Truffaut, el Museu d'Història de la Ciutat i l'Auditori-Palau de Congressos. S'hi podria incloure el Centre Bonastruc ça Porta, seu del Museu d'Història dels Jueus i de l'organisme autònom municipal Patronat Call de Girona, i també el Museu del Cinema i la Casa Masó, dos equipaments gestionats per dues fundacions participades per l'Ajuntament. Hi ha altres equipaments públics gestionats per la Diputació de Girona o la Generalitat de Catalunya, com el Museu d'Art, el Museu d'Arqueologia, la Casa de Cultura i la Biblioteca Carles Rahola. Són iniciativa privada espais com CaixaFòrum Girona, la sala de teatre La Planeta i les sales de cinema (23, sense comptar les que es troben a Salt).

1.5.- Patronat Call de Girona i Museu d'Història dels Jueus

Arribem a la institució en què volem desenvolupar la proposta de millora de l'accessibilitat. El Museu pertany a un organisme autònom local, el Patronat Call de Girona. Cal veure primer les característiques de la institució mare i després analitzar el funcionament de l'equipament museístic. Per acabar, resumirem les condicions d'accessibilitat que presentava el Museu abans de l'inici del projecte.

1.5.1.- Presentació de la institució

El Patronat Call de Girona és un **organisme autònom** creat als anys 90 per l'Ajuntament de Girona, la Diputació de Girona i la Generalitat de Catalunya amb la finalitat de tutelar el projecte cultural i turístic de recuperació del call jueu de la ciutat. L'organisme es regia per uns estatuts fundacionals aprovats el març de 1991. Aquests es van revisar i actualitzar amb motiu de l'entrada en vigor de la Llei 57/2003 de mesures de modernització del govern local i se'n van aprovar uns altres el setembre de 2005, pels quals el Patronat va quedar adscrit a l'Ajuntament de Girona de forma exclusiva. Els estatuts van ser modificats de nou el 2012.

Segons el document vigent, la **finalitat** del Patronat és el desenvolupament d'activitats culturals, museístiques, docents d'investigació i de promoció del call jueu de Girona. Hi ha uns òrgans de govern (Presidència i Consell Rector), que estableixen les directrius d'actuació, uns òrgans de gestió (Comissió Executiva, Direcció i direccions dels serveis), que programen, administren i coordinen, i un òrgan complementari (Consell Assessor), consultiu i participatiu. Tant la Diputació com la Generalitat continuen vinculades al projecte i formen part del Consell Rector.

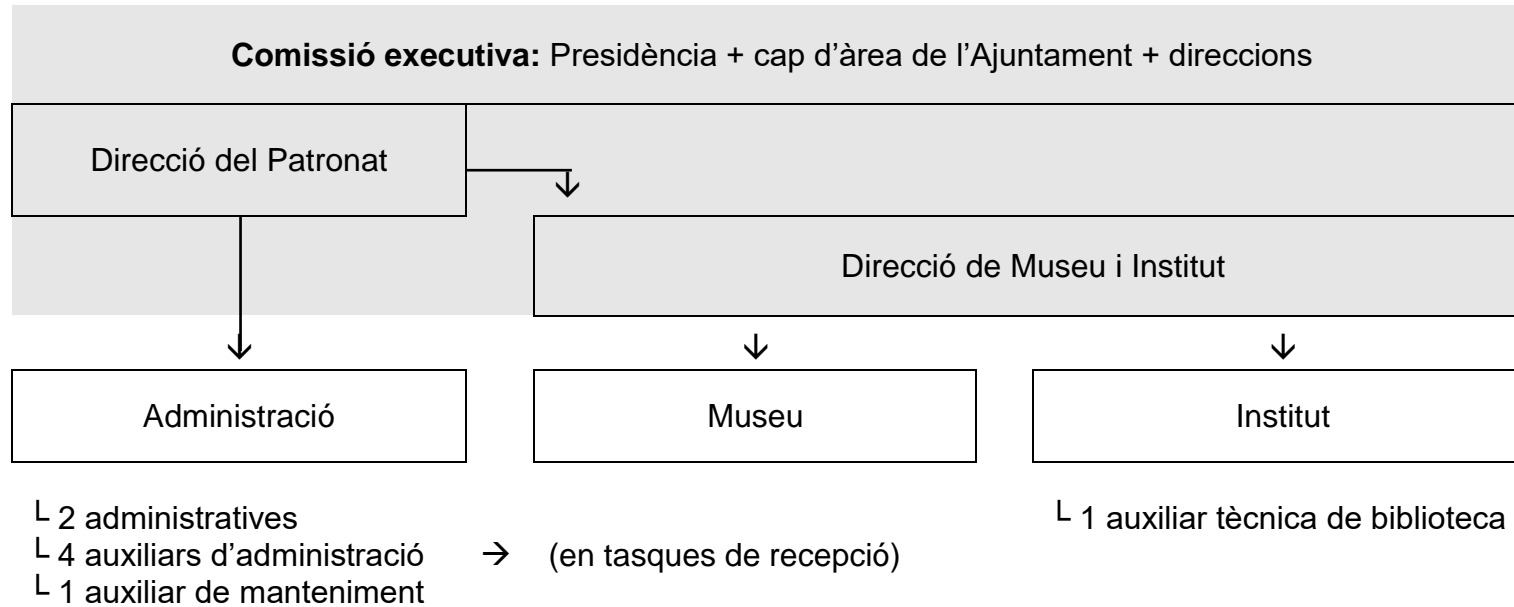
Avui, l'organisme autònom està adscrit a l'àmbit funcional de Cultura de l'**Àrea de Drets de les Persones** de l'Ajuntament. Aquesta vinculació permet una relació fluïda amb els serveis municipals, com el de publicacions, l'educatiu, l'informàtic o l'Oficina Municipal de Turisme. No són tan freqüents amb aquells àmbits municipals que treballen per a la inclusió social, com poden ser els serveis d'atenció a les persones de la Subàrea de Drets Socials i Cooperació (Ajuntament de Girona, 2021).

L'organisme té la seva seu al **Centre Bonastruc ça Porta**, un complex d'edificis que pertany en part a l'Ajuntament i en part a la Diputació, als números 8 i 10 del carrer de la Força, al cor del Barri Vell. Les dues escales són compartides amb veïns i veïnes de pisos privats. L'equipament se situa a les primeres quatre plantes i conté el Museu d'Història dels Jueus (planta baixa, 1r i 2n pisos), l'Institut d'Estudis Nahmànides (3r pis) i les oficines de l'organisme autònom municipal (edifici annex amb entrada per Sant Llorenç s/n, a l'alçada del 2n pis). Ocupa gairebé 1.700 metres quadrats i té un aforament per a unes 500 persones, entre sales d'exposició, espais a l'aire lliure i zones de servei d'ús públic.

Aquest centre és un espai significatiu en la història jueva de la ciutat, perquè al seu interior es conserven restes parcials de la **darrera sinagoga** de la ciutat de Girona, venuda per la comunitat jueva just abans de l'expulsió de juliol de 1492 (Marquès 1984). L'edifici va estar en mans privades durant 500 anys, fins a la creació del Patronat el 1991.

La **plantilla** del Patronat està formada per deu places de contracte indefinit, i només 3 són a jornada completa. S'està revisant la valoració i la relació de llocs de treball per ajustar-les a les tasques. Només hi ha dos càrrecs tècnics, de direcció, la direcció del Patronat (dedicada a la gestió i a les activitats de promoció) i la del Museu i Institut (dedicada als continguts, a la recerca i a les activitats de formació, avui delegada en la direcció del Museu d'Història de Girona). La resta de personal fa tasques administratives, d'atenció al públic i altres relacionades amb la comunicació de la institució, com la gestió del web i les xarxes socials. (Patronat Call de Girona 2021c).

Gràfic de l'organigrama tècnic del Patronat Call de Girona

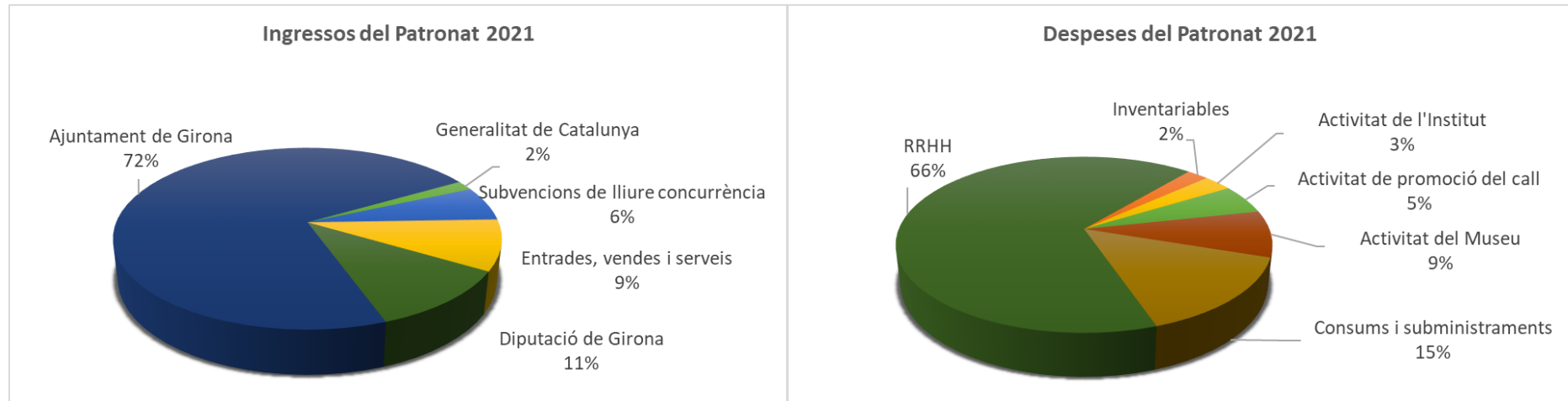
Nota: elaboració pròpia a partir de la plantilla publicada pel Patronat (2021c).

Les **tasques externalitzades** pel Patronat són la neteja (Fundació Noguera) i el servei de visites guiades (Plataforma Mozaika). El servei educatiu del Museu està gestionat en part per La Caseta, serveis educatius de l'Ajuntament de Girona, que també externalitza les visites. El Patronat rep el suport ocasional d'alguns departaments de l'Ajuntament, com el manteniment informàtic (equips, servidor i pàgina web) i alguns serveis com reprografia, ordenances i manteniment de les instal·lacions.

El **pressupost** de l'organisme autònom de l'any 2021 és de 410.000 euros, el 85% dels quals procedeix de les aportacions directes d'Ajuntament de Girona, Diputació de Girona i Generalitat de Catalunya (Patronat Call de Girona, 2021c). Només una

petita part dels ingressos propis procedeix de les entrades del Museu, ara afectada per la restricció de mobilitat internacional, ja que altres anys les entrades, vendes i serveis suposaven el 18% del pressupost (Patronat Call de Girona, 2021b).

Gràfics de la distribució d'ingressos i despeses del Patronat Call de Girona en percentatges

Nota: elaboració pròpia segons les xifres publicades pel Patronat Call de Girona (2021c).

El Patronat disposa d'una **web institucional** (www.girona.cat/call/) que informa de les condicions d'accessibilitat de l'edifici. Presenta, en igualtat de condicions, les activitats culturals, museístiques, docents d'investigació i de promoció del call jueu de Girona que són la finalitat del Patronat. El Museu d'Història dels Jueus hi apareix com un apartat més del web i no hi té un protagonisme destacat. A més, el Patronat té un perfil de Facebook (www.facebook.com/callgirona), però no és a cap altra xarxa.

1.5.2.- El Museu d'Història dels Jueus

La inauguració de les primeres sales va tenir lloc l'any 2000, partint d'un **projecte museogràfic** elaborat per un equip interdisciplinari de professionals i personal tècnic de l'Ajuntament, en col·laboració amb l'Institut d'Estudis Nahmànides, la secció del Patronat que va néixer per proveir de rigor històric tota la tasca divulgativa i promocional. El projecte es va continuar desenvolupant en anys posteriors fins que el 2007 es van obrir les darreres sales, al segon pis. Quan l'edifici ja estava rehabilitat per a l'ús museístic, van tenir lloc diferents campanyes d'excavacions arqueològiques a l'interior del Centre Bonastruc ça Porta, en dos indrets no museïtzats fins aleshores: el jardí interior i l'entorn del dipòsit d'aigua. Aquestes recerques van permetre afegir dos espais arqueològics al recorregut: la casa del call i el bany ritual de la sinagoga medieval.

El Museu té per objectiu preservar i difondre la història de les comunitats jueves de la Catalunya medieval. Disposa d'una **col·lecció petita** i la major part dels objectes són cedits per altres institucions o particulars. Destaca la col·lecció de làpides amb inscripcions hebrees, un dipòsit del Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona, les quals es van traslladar l'any 2000 per a la inauguració del Museu.

El discurs està fixat en **onze àmbits temàtics** (no numerats): Els orígens (1), El call (2), L'aljama (3), La família (4), La sinagoga (5), El fossar dels jueus (6), Cultura jueva (7), Guanyar-se el pa (8), Una relació difícil (9), Societat conversa i inquisició (10) i El llegat material (11). El projecte expositiu inicial estava format només per nou àmbits, però després de 2014 se n'hi van afegir dos, els darrers, per dos factors simultanis: els descobriments arqueològics a l'interior de l'edifici i tot el material incorporat en la preparació de l'exposició «La Girona dissident», amb objectes cedits per la Diputació de Girona i el Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona.

La major part del pressupost destinat al Museu es dedica a **exposicions i activitats**. Cada any es produeixen o s'adapten una o dues exposicions temporals, de mitjana. Les activitats inclouen les visites guiades, els tallers familiars, algunes activitats

infantils i xerrades o debats a l'entorn de les exposicions o la col·lecció. A curt termini també està prevista la reforma o millora de la museografia d'alguns àmbits de l'exposició principal, com seria el del cementiri, el primer que va ser inaugurat, o el de societat conversa i Inquisició, que reaprofitava elements d'una exposició temporal.

L'**Institut d'Estudis Nahmànides**, que disposa d'una biblioteca especialitzada en judaica, continua desenvolupant els continguts de les exposicions del Museu. També organitza activitats literàries i acadèmiques especialitzades, algunes en col·laboració amb la Universitat de Girona. No existeix un reglament intern del Patronat Call de Girona que defineixi la relació orgànica entre Institut i Museu, però la seva interdependència és clara. A la pràctica, l'Institut assumeix certes tasques d'un departament educatiu del Museu, com la formació o el reciclatge del personal extern i la creació de noves propostes.

De fet, el Patronat no ha definit un **organigrama** específic per al Museu d'Història dels Jueus, fet que suposa una certa confusió en les funcions dels membres de l'equip en moments puntuals. Les auxiliars administratives fan, alhora, tasques d'administració i d'atenció al públic, que no està externalitzada, i cobreixen tot l'horari d'obertura, caps de setmana inclosos. El Museu només està tancat al públic quatre dies a l'any (25 i 26 de desembre, 1 i 6 de gener).

Els **públics del Museu** han tingut un fort component internacional fins a la pandèmia de 2020, realitat que cal vincular a la imatge turística de la ciutat i del call jueu. Per exemple, el 2019, amb 47.683 visitants a l'exposició principal, el públic estranger representava un 66%, mentre que el 5% eren el de la ciutat de Girona i un 23% de la resta de Catalunya (Patronat Call de Girona, 2020). Les de procedència són xifres comparables a les dels museus de la ciutat de Barcelona, com mostra l'informe de resultats de l'enquesta de museus 2019 encarregada per l'ICUB (GESOP, 2020).

Aquesta orientació turística del Museu es correspon amb una baixa representació del **públic escolar**; segons dades de 2019 avaluades per l'Observatori de Públics de l'Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural (Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya, 2020, desembre), la taxa de públic escolar era del 4,9%, per sota de la mitjana dels equipaments

patrimonials catalans (8,1%), i els serveis a les escoles representaven el 20,2% del total d'usos per activitats (49,8% en el conjunt de Catalunya).

L'**oferta educativa** del Museu són quatre activitats diferents, totes al voltant de la història jueva de Girona: els Serveis Educatius de l'Ajuntament en gestionen dues. Una empresa externa fa una visita guiada al Museu que està també disponible en anglès i per a grups no escolars. El personal del Patronat porta de manera directa el projecte col·laboratiu «Objectiu: El Call», adreçat als instituts de secundària de la ciutat, però no s'ha portat a terme des de 2019.

La institució fa **avaluació de la qualitat** i recull l'opinió de les persones visitants a través d'un aparell interactiu situat al costat de la recepció. Tant el 2019 com el 2020, amb recomptes de visitants molt dispars, les enquestes mostren que el Museu és molt recomanable i els continguts es valoren amb una nota mitjana 4,44 sobre 5 (Patronat Call de Girona, 2021b).

Pel que fa als contactes o vincles amb altres museus, forma part de **GironaMuseus**, una plataforma que integra sis museus situats a la ciutat (amb el d'Art, el d'Arqueologia, el d'Història, el del Cinema i la Casa Masó). És rellevant saber que aquesta iniciativa no disposa de pressupost propi. Està concebuda com un vehicle de promoció dels museus de la ciutat mitjançant accions conjuntes amb motiu de diades especials (sobretot la Nit dels Museus i els tallers familiars de Nadal). Té un lloc web (<https://museus.girona.cat/>) i perfils a Facebook, Instagram i Twitter (@Gironamuseus), que són utilitzats de forma regular per cada museu membre.

També és un museu registrat al **Registre de Museus** de la Generalitat de Catalunya i pertany a dues de les xarxes del sistema museològic dissenyat pel Departament de Cultura, una de territorial i una de temàtica: La Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona (XTMCG) i la Xarxa de Museus d'Història i Monuments de Catalunya (xMHCat).

L'adscripció a la **Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona** permet que el Museu es pugui presentar a les subvencions per a funcionament i activitats de Museus, tant a les que convoca la Diputació de Girona com a les que convoca el

Departament de Cultura de la Generalitat, unes subvencions que afavoreixen projectes per incentivar la inclusió i l'accessibilitat. A més, el Museu es pot beneficiar de les accions mancomunades promogudes per la xarxa. En concret, ja s'estan començant a desenvolupar accions de formació i assessorament en matèria d'accessibilitat, en el marc del Pla d'Accessibilitat de Catalunya presentat el setembre de 2020.

El Museu participa de les activitats i propostes de la **Xarxa de Museus d'Història i Monuments de Catalunya** (xMHCat), creada l'octubre de 2010 i liderada pel Museu d'Història de Catalunya. En concret, forma part del grup de treball «Museus i Gènere», i s'ha adherit al seu manifest per a la introducció de la perspectiva de gènere en museus i monuments (Xarxa de Museus d'Història i Monuments de Catalunya, 2018). En conjunt, la xarxa té l'objectiu de millorar la gestió de les col·leccions i els equipaments relacionats amb la història de Catalunya i ha desenvolupat projectes relacionats amb la documentació o la conservació, com «Memòries d'una pandèmia», per recollir objectes durant 2020, o «Escenaris de la història».

Fora de Catalunya, el Museu també és **membre de l'ICOM** i de l'Associació de Museus Jueus Europeus (www.aejm.org).

Per tal que el Museu pugui complir el seu objectiu de difusió de la història jueva de Catalunya de manera eficient, se li fa indispensable emetre el missatge de la manera més comprensible possible i usant totes les eines tecnològiques que facilitin l'arribada dels continguts a tota la població. Com que aspira a arribar a tothom, la difusió del patrimoni només serà efectiva si es té en compte la diversitat humana.

1.5.3.- L'accessibilitat al Museu d'Història dels Jueus

Per adscripció a la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona, el Museu disposa de l'**aplicació MUSA** per a l'avaluació de l'accessibilitat. L'any 2017 un equip extern contractat per aquesta xarxa va fer l'avaluació del mòdul Edificacions i el desembre de 2020 un altre equip va realitzar l'avaluació del mòdul Comunicació.

Els resultats d'aquestes avaluacions es presenten a través de diferents **informes** que han de servir per elaborar el Pla d'accessibilitat del Museu d'Història dels Jueus. Per exemple, MUSA elabora una llista dels elements amb característiques accessibles (des del punt de vista de l'edificació i de la comunicació), agrupades per tipus de discapacitat (en quatre grups: persones amb necessitats físiques, visuals, auditives o intel·lectuals-cognitives específiques). També genera informes de verificació de les característiques accessibles i no accessibles dels espais i elements, per una banda, i dels recursos comunicatius i els seus elements, per l'altra.

Aquesta avaluació cobreix un total de 1.254 metres quadrats del Centre Bonastruc ça Porta. Els **espais analitzats** van ser: els serveis i zones de pas (326 metres quadrats), patis i jardins (208 metres quadrats), l'exposició principal (518 metres quadrats), el micvé (35 metres quadrats) i l'exposició temporal (59 metres quadrats). També es va tenir en compte els espais públics de l'Institut Nahmànides, que s'utilitzen com a sala de conferències (60 metres quadrats) i biblioteca (48 metres quadrats).

Els **indicadors** que utilitza el MUSA són molt complets i serveixen per avaluar els aspectes generals de l'accessibilitat, els plafons, tota mena d'impresos, els recursos multimèdia, la circulació en l'espai, així com els objectes i el discurs que hi ha a l'espai expositiu i la informació sobre l'equipament. Totes les categories del bloc Edificació van ser avaluades l'any 2017 i les del bloc Comunicació, l'any 2020, excepte la comprensió dels textos, els materials digitals i el suport dels materials impresos. No hi havia sistemes d'orientació, ni materials en Braille o relleu, ni en lectura fàcil per avaluar.

L'informe MUSA d'elements no accessibles i accions de millora a realitzar, entre edificació i comunicació, assenyalava fins a 192 **accions indispensables** per complir la normativa actual i futura. En el moment d'iniciar aquest treball, no s'ha establert un calendari d'actuacions per resoldre els problemes detectats, ni s'han planificat quines accions seran prioritàries. Podem dir que el Pla d'accessibilitat només és un projecte a mig termini.

Taules de resultats de la diagnosi del programa MUSA al Museu d'Història dels Jueus

Museu d'Història dels Jueus - Centre Bonastruc ça Porta Girona

EDIFICACIÓ Percentatge d'accessibilitat de les característiques dels elements analitzats segons els beneficiaris

Beneficiaris	Analitzades	característica accessible	
		SI	NO
 Persones amb necessitats físiques específiques	487	76%	24%
 Persones amb necessitats visuals específiques	209	49%	51%
TOTAL	696	68%	32%

COMUNICACIÓ Percentatge d'accessibilitat de les característiques dels elements analitzats segons els beneficiaris

Beneficiaris	Analitzades	característica accessible	
		SI	NO
 Persones amb necessitats visuals específiques	89	80%	20%
 Persones amb necessitats auditives específiques	21	71%	29%
 Persones amb necessitats intel·lectuals i cognitives específiques	83	76%	24%
TOTAL	193	77%	23%

Nota: Detall dels resultats extrets del programa MUSA

Com a aspecte positiu cal dir que la implantació del programa MUSA ha estat una oportunitat per revisar cadascun dels elements clau del plantejament holístic de l'accessibilitat: l'espai físic, els continguts i la informació, la comunicació i el tracte adequat. A inicis de 2021 tot el personal ha rebut la **formació bàsica** sobre diversitat funcional i accessibilitat universal (en el marc de l'avaluació externa proporcionada per la xarxa gironina de museus).

En conseqüència, algunes recomanacions del MUSA i de les avaluadores de la Xarxa s'han dut a terme durant el mateix any 2021. El Museu ha començat a **revisar la cadena d'accessibilitat** i els diferents moments de l'experiència de les/els visitants potencials: l'accessibilitat durant la planificació de la visita, durant la visita al Museu i després de la visita.

Pel que fa a la planificació, s'han introduït millores al **lloc web**. Aquí es partia d'una situació prou bona, gràcies a la col·laboració amb els serveis de l'Ajuntament: des de fa temps, la web institucional disposava del paquet InSuit, que proporciona una capa d'informació WCAG i WAI-ARIA per a l'accessibilitat sensorial. El lloc web també ofería informació específica sobre les condicions d'accés a l'edifici, dividida segons tipus de discapacitat, però era difícil de trobar. Després de la formació, i abans de l'estiu de 2021, les condicions d'accessibilitat es van reubicar al menú principal en un apartat propi anomenat *Accessibilitat* (Patronat Call de Girona, 2021a).

Pel que fa a l'experiència de la visita, només s'han incorporat **algunes mesures** d'accessibilitat física indispensables, com alguna barana d'escala. Com el web anuncia, el Museu encara no ofereix serveis adaptats per a la discapacitat intel·lectual o del desenvolupament, més enllà de l'entrada reduïda. El compromís amb la inclusió social del Patronat i el Museu es demostra en forma de visites guiades gratuïtes, sota demanda de les entitats interessades. Aquestes visites no solen tenir continuïtat, excepte en el cas d'una entitat gironina que treballa per a la malaltia mental: el Museu hi col·labora des de 2018, oferint al seu Club social El Cercle visites gratuïtes personalitzades a les seves necessitats (Patronat Call de Girona 2021b).

1.6.- Conclusions de l'anàlisi del context: argumentari del projecte

Amb totes les dades obtingudes en l'anàlisi del context, hem pogut elaborar un **DAFO** (en annex 5.1). Aquesta eina recull factors interns positius (Fortaleses) i negatius (Debilitats), així com els factors externs positius (Oportunitats) i negatius (Amenaces):

Fortaleses: El Patronat Call de Girona té un equip motivat, amb competències digitals i comunicatives i voluntat de seguir formant-se, com ha demostrat en les sessions del programa MUSA. El Call de Girona és un referent turístic de la ciutat i es pot considerar una marca consolidada, per tant, ja hi ha un públic fidelitzat i les enquestes confirmen la satisfacció de les persones que han visitat el Museu d'Història dels Jueus. Els continguts i el discurs del Museu es fonamenten en uns criteris de rigor històric que ha establert l'Institut d'Estudis Nahmànides i, a més, s'ubica en un edifici històric i significatiu per al judaisme. Existeix una previsió de renovació d'elements museogràfics en l'exposició principal que es poden aprofitar per introduir mesures d'accessibilitat universal. A més, és un museu registrat i no està sol, ja que compta amb aliances fermes, tant amb els serveis interns de l'Ajuntament (Educació i Cultura), com amb altres museus (GironaMuseus, Xarxa Territorial i Xarxa de Museus d'Història i Monuments de Catalunya).

Debilitats: Ser un museu local i petit porta associada una sèrie de característiques negatives. La principal és que els recursos (econòmics i humans) són escassos, hi ha un pressupost limitat per a qualsevol projecte de millora. La supervisió municipal pròpia del model d'institució provoca lentitud en els processos administratius. El Patronat Call de Girona pateix d'una manca de definició de l'estructura interna, no hi ha un organigrama ni reglament o normativa, ni altres instruments de gestió estratègica (Pla Director, Projecte estratègic, Pla d'estratègia digital, Projecte educatiu, etc.). Això deriva en una programació a curt termini i les activitats sovint no estan prou avaluades. La institució també té una limitada presència a les xarxes socials i una vinculació gairebé inexistent amb els altres barris de la ciutat, i això fa que el Museu no estigui prou connectat amb la població

local. L'edifici, tan significatiu per una banda, també presenta reptes seriosos per a l'accessibilitat: elements patrimonials a preservar i una estructura interna laberíntica que condicionen l'accessibilitat física i la cognitiva. El Museu no compleix tots els requisits que demanarà el nou codi d'accessibilitat de Catalunya, quan s'aprovi per decret, i no ofereix cap tipus de producte o servei adaptat a la diversitat cognitiva.

Oportunitats: El Museu pot accedir a activitats de formació i assessorament que s'organitzin a través de les xarxes de museus i altres institucions amb què col·labora de forma habitual, i també a les subvencions específiques per a l'accessibilitat que convoquin els organismes públics. Hi ha una clara demanda de lleure i formació dels col·lectius amb diversitat funcional. Això també vol dir que hi ha possibilitats d'establir algun tipus d'aliança amb altres institucions o entitats del sector social i col·laborar-hi en iniciatives d'inclusió i d'accessibilitat.

Amenaces: Cada quatre anys hi ha eleccions municipals, que sempre són un moment d'incertesa per a les institucions que depenen d'algun ajuntament. Aleshores, projectes iniciats poden quedar estroncats per canvis de criteri dels partits que accedeixen al poder amb ganes de deixar empremta, sobretot en la política cultural. D'altra banda, els col·lectius de la diversitat funcional podrien no tenir interès per la proposta del Museu. Hi ha certa incertesa encara sobre la durada dels efectes de la pandèmia en la disminució de públic i d'ingressos dels museus i no es pot determinar quan es recuperaran les xifres de 2019. El nou codi d'accessibilitat es podria aprovar en qualsevol moment, i els terminis que exigeix per fer els ajustos raonables podrien ser insostenibles per als pressupostos actuals del Patronat.

Aquesta primera anàlisi DAFO permet una segona anàlisi que confronta els factors interns amb cadascun dels externs per tal d'elaborar estratègies per a qualsevol organització. És l'anàlisi **CAME**, paraula formada per les inicials de corregir, afrontar, mantenir i explotar:

Corregir debilitats, amb les oportunitats disponibles (estratègia reorientativa): els recursos econòmics escassos es poden compensar concorrent a subvencions específiques. Un projecte pot trobar sinèrgies en el si de les xarxes de museus, que formen i assessoren el personal de les institucions adherides, com ara el d'adaptació de textos a lectura fàcil que es proposa per a 2021.

Afrontar amenaces, reduint debilitats (estratègia de supervivència): la imminent entrada en vigor d'un nou codi d'accessibilitat de Catalunya exigeix començar a dissenyar el Pla d'accessibilitat. Disposar d'instruments de gestió estratègica de la institució protegiria el projecte davant d'hipotètics canvis polítics a l'Ajuntament. La possible manca d'interès pel Museu i els efectes de la pandèmia en el consum cultural obliguen a augmentar la presència en xarxes socials i començar a establir contactes i aliances amb serveis i entitats que treballen per a la inclusió social. Implantar mecanismes d'avaluació d'activitats permetria connectar millor amb els públics.

Mantenir fortalezes, contra les amenaces (estratègia defensiva): la implicació i motivació de l'equip del Museu és indispensable per afrontar qualsevol amenaça. Ser a la xarxa territorial de Girona permet accedir a projectes comuns de promoció de l'accessibilitat. L'atractiu del Call de Girona i les expectatives de renovació museogràfica poden atraure nous públics, o fer tornar els antics.

Explotar oportunitats, amb les fortalezes (estratègia ofensiva): la formació i assessorament que proveeix la Xarxa Territorial en matèria d'accessibilitat ha de revertir en la renovació museogràfica prevista. Ser a la Xarxa també dona opció a sol·licitar subvencions. Els continguts del Museu podrien satisfer la demanda de lleure i formació dels col·lectius amb diversitat funcional, si el Museu és capaç d'oferir-los productes i serveis adequats a les seves necessitats. El Museu pot col·laborar en iniciatives d'inclusió/accessibilitat que ja s'estiguin portant a terme des d'altres departaments de l'Ajuntament.

L'anàlisi ha posat en relleu que l'**adaptació a la normativa**, tant al marc de la Llei d'accessibilitat com al futur codi d'accessibilitat, és una tasca pendent i prou urgent del Museu d'Història dels Jueus. El codi fixarà uns terminis que poden ser massa ajustats de complir amb el pressupost ordinari de la institució. Aquesta adaptació pot tenir diferents facetes.

D'entrada, resulta evident que cal avançar cap a la redacció del **Pla d'accessibilitat**, un document que contempli no només l'accessibilitat física sinó també la sensorial i la cognitiva, com exigeix la normativa. L'eina MUSA és una ajuda per redactar el pla, detecta les mancances principals i ens suggereix actuacions indispensables, però no fa el calendari, ni marca quins canvis a realitzar han d'anar abans o després. El fet que encara no hi hagi prioritats establertes ens permet una certa llibertat a l'hora d'escollir quin aspecte treballarem a continuació. Establir prioritats, quan l'accessibilitat s'ha d'abordar de manera holística, és una tasca complicada.

En aquest primer bloc hem diagnosticat unes mancances determinades del Museu, en el camp de l'accessibilitat. Algunes, pel que fa a la cadena d'**accessibilitat física**, tenen una solució complexa o cara, vistes les condicions patrimonials de l'edifici. Moltes decisions s'haurien de prendre en col·laboració amb els serveis municipals. Per exemple, serien necessàries la implicació del departament d'Urbanisme i una aliança amb els altres museus del Barri Vell que pateixen les mateixes barreres en l'entorn immediat. A més, per eliminar certes barreres físiques a l'interior de l'edifici caldrien recursos extraordinaris que no poden sortir del pressupost ordinari aprovat en aquest exercici. I si parlem d'arquitectura, no seria assenyat portar a terme certs canvis sense la intervenció d'un equip interdisciplinari format també per professionals externs al Museu.

No obstant, pel que fa a l'**accés als continguts** (el requisit per a la inclusió comunicativa), hi ha aspectes de l'accessibilitat que no exigeixen grans inversions de pressupost ni modificacions físiques en l'equipament, i semblen els més interessants per iniciar un camí cap a la plena inclusió de la diversitat. Retornant a la diagnosi de les barreres a l'accessibilitat, el programa MUSA en ha assenyalat les barreres de l'accessibilitat sensorial que cal eliminar, ha avaluat de manera positiva les característiques

formals de l'accessibilitat cognitiva i ens ha advertit que caldria disposar de materials específics per a la discapacitat intel·lectual. Però MUSA encara no ens ha proporcionat dades sobre la comprensió de les idees que vol transmetre l'exposició principal del Museu d'Història dels Jueus, perquè s'havia avaluat només la llegibilitat dels textos, però no la seva lecturabilitat (Ania, 2016, p. 82). Caldria determinar si els continguts s'expliquen d'una manera prou, o no prou, inclusiva, és a dir, si la majoria de visitants entén què explica el Museu.

Entenem que l'eix central de treball en un museu hauria de ser vetllar per la difusió correcta del coneixement que vol transmetre. Si fem l'exercici d'inserir la comprensió dels continguts a la cadena d'accessibilitat, observem dos **fluxos oposats**, el dels públics i el del treball intern dels museus. El viatge de les persones visitants comença amb l'accés físic i acaba amb la comprensió del missatge, però el procés de treball intern flueix millor en sentit invers:

Quadre dels fluxos oposats d'accés a continguts i de creació d'espais accessibles

Audiència → accedir a l'espai → percebre el missatge → comprendre el missatge

Accessibilitat física	Accessibilitat sensorial	Accessibilitat cognitiva
-----------------------	--------------------------	--------------------------

Determinar el canal/format (segons públic) ← Determinar el missatge ← Museu

Nota: elaboració pròpia

És important recordar que la visita al Museu és una experiència compartida amb altres persones, i per això s'ha de **dissenyar per a tothom**, i fer que l'accessibilitat passi desapercebuda. La inclusió plena passa per participar en igualtat de condicions en les activitats i experiències que se'ns proposen. El Museu serà un entorn inclusiu si qualsevol persona el pot gaudir,

en companyia d'altres persones amb necessitats diferents, a la seva manera. Cal evitar que algú pugui pensar «això no és per a mi» en un espai o situació determinada.

Els col·lectius de la diversitat funcional demanen activitats en què exercir el seu dret al lleure. Disposar d'una oferta de nous **productes i serveis adaptats** a les necessitats de les persones amb diversitat cognitiva és una necessitat del Museu d'Història dels Jueus. Alguns dels referents analitzats ens serveixen d'inspiració per dissenyar una proposta en aquesta línia. El curs 2021-2022 semblava el moment idoni per desenvolupar-ho, ja que la tardor de 2021 estava prevista una col·laboració de la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona i l'Associació Lectura Fàcil, a la qual s'hi podia acollir el Museu.

En el següent bloc desenvoluparem el treball portat a terme durant el curs 2021-2022 al Museu d'Història dels Jueus de Girona. El projecte naixia del context que hem analitzat en el primer bloc i tenia la intenció de combinar les necessitats d'inclusió social amb la missió de la institució i els seus recursos interns.

2.- Proposta per al Museu d'Història dels Jueus

El primer bloc ha servit per establir el context en què es troba el Museu d'Història dels Jueus, un equipament públic local amb projecció internacional, immers en la realitat del territori gironí i en la dinàmica dels museus catalans (i d'arreu) per a la inclusió de la diversitat humana. El marc general ens indica que estem en un moment idoni per desenvolupar algun projecte que permeti **millores en la comprensió dels continguts**, explorant les tècniques de redacció com el llenguatge planer i la lectura fàcil. També ens indica que qualsevol millora en aquest camp és necessària, des del punt de vista ètic i des del punt de vista legal.

La finalitat d'aquest treball té **dues vessants**: per una banda, contribuir a millorar la comprensió dels continguts del Museu d'Història dels Jueus per a totes les persones visitants i, per l'altra, potenciar-hi la inclusió de la diversitat intel·lectual. Les dues finalitats es complementen perquè demanen una detecció prèvia de les barreres a l'accessibilitat presents en els textos actuals, si bé cadascuna d'elles tindrà diferents objectius específics i diferents resultats.

A continuació descriurem el procés portat a terme en aquesta proposta, en diferents apartats:

- 2.1.- Establirem els objectius inicials.
- 2.2.- Definirem els grups beneficiats per la proposta.
- 2.3.- Revisarem l'estat de l'accessibilitat cognitiva en el moment d'iniciar el projecte.
- 2.4.- Fixarem una metodologia de treball.
- 2.5.- Descriurem i avaluarem les propostes de millora.

2.1.- Objectius del treball

— Objectius generals (finalitat del projecte)

- Millorar l'accessibilitat cognitiva (accés als continguts) del Museu d'Història dels Jueus de Girona

— Objectius específics (propòsits del projecte)

1. Crear materials adaptats per a les persones amb discapacitat intel·lectual
2. Contribuir a fer un recorregut inclusiu a l'exposició principal considerant la diversitat lectora

— Objectius operatius (resultats del projecte)

En relació al propòsit 1, el projecte genera un primer producte:

- 1 recurs en lectura fàcil per a visitants amb discapacitat intel·lectual

En relació al propòsit 2, el projecte genera un segon producte:

- Continguts essencials redactats de manera senzilla i clara

Amb aquests objectius operatius ajudem a desenvolupar altres objectius que el Museu d'Història dels Jueus es pugui plantejar en el futur. En concret, disposar d'una narrativa en llenguatge clar ha de permetre crear recursos específics adreçats a altres segments de públics que avui encara no tenen totes les necessitats ateses. Per exemple, quan es vulguin desenvolupar recursos per a la diversitat sensorial, com ara transcripcions al Braille, es pot partir dels textos essencials generats en aquest projecte. L'accessibilitat cognitiva ha d'estar assegurada abans d'abordar l'accessibilitat sensorial.

— Tasques a realitzar per obtenir els resultats desitjats

En relació al producte 1:

- diagnosticar barreres a la comprensió en els textos del Museu, per mitjà d'avaluació interna i externa
- seleccionar uns textos per adaptar
- treballar els textos amb l'Associació Lectura Fàcil
- maquetar materials escrits per a persones amb discapacitat intel·lectual
- avaluar els materials creats amb les persones destinatàries del producte

En relació al producte 2:

- diagnosticar barreres a la comprensió en els textos del Museu, per mitjà d'avaluació interna i externa
- determinar quines són les idees principals de cada àmbit
- elaborar una proposta de textos clars i entenedors

Les dues seqüències de tasques comencen amb una mateixa tasca compartida: la diagnosi dels textos existents. Després, les tasques divergeixen per poder satisfer necessitats diferents, que es relacionen amb els grups beneficiaris del projecte.

2.2.- Persones destinatàries: atendre les dificultats de lectura

Aquesta proposta no es fonamenta en una necessitat de millorar els continguts per al públic actual (motivada per un hipotètic descontent de les persones visitants), sinó en la **responsabilitat social** del Museu. Si considerem que, en els darrers 20 anys, els seus públics garantits han estat sobretot turístics (de manera individual o en grups guiats d'adults), creiem que el projecte contribuirà a millorar l'experiència de la visita per a un segment de públic necessitat d'una mediació diferent, les persones de totes les edats amb dificultats lectores. La democratització del patrimoni requereix obrir l'oferta a un públic potencial que no visita museus, a través de propostes que tinguin en compte la diversitat social, cultural i lingüística.

Les persones beneficiades pel projecte seran les que tinguin **dificultats de comprensió lectora**, aquelles que s'enfronten a textos que es troben tant a les sales del Museu d'Història dels Jueus com a la pàgina web. Hi ha un ampli ventall de persones que encaixen amb aquesta descripció. Les dificultats de comprensió lectora poden ser més o menys greus en funció de la diversitat de públics interessats en visitar el Museu.

Cal tenir present que hi ha col·lectius que demanen suports específics per a la seva discapacitat i caldran adaptacions personalitzades a diferents realitats cognitives. Hi ha persones que es beneficiaran dels continguts en llenguatge planer, altres necessiten disposar de materials en lectura fàcil.

Allò que defineix el públic beneficiat pel **llenguatge planer** és la poca disponibilitat a llegir textos especialitzats i plens de termes històrics, o en hebreu, que no han sentit mai abans. Proporcionar un primer nivell en llenguatge planer afavoreix:

- Persones que disposen de poc temps: saber «de què va» en 30 minuts
- Persones amb poca motivació o que s'avorreixen de llegir, però volen sortir amb una idea general dels continguts del Museu
- Persones sense coneixements d'història o judaisme
- Segment de població sense estudis universitaris

Allò que defineix el públic beneficiat per la **lectura fàcil** al Museu és la seva dificultat de comprensió, ja sigui transitòria (es troba en procés d'aprenentatge o recuperació), com permanent. Proporcionar material en lectura fàcil afavoreix:

- Diversitat funcional intel·lectual
- Persones amb trastorns de desenvolupament, d'aprenentatge o del llenguatge
- Analfabetisme funcional
- Immigració recent, aprenents de l'idioma
- Infància lectora

Com ja hem descrit a la diagnosi, només a la ciutat de Girona, 1.275 persones tenien reconeguda alguna discapacitat intel·lectual l'any 2020 i 1.561 persones alguna malaltia mental. El gener de 2021, 16.617 persones superaven els 65 anys i 11.440 infants estaven entre els 5 i els 14 anys. També hi podem afegir les 20.884 persones estrangeres que hi residien i obtindrem un conjunt considerable de **població local** que podria beneficiar-se'n. És més que possible que aquestes xifres se solapin en alguns casos, ja que la discapacitat, la nacionalitat i l'edat són factors independents i simultanis de la identitat de qualsevol ésser humà. Però, de fet, aquestes xifres quedarien superades si hi introduíssim el component turístic del Museu i de la ciutat de Girona.

Aquests col·lectius conformen les persones beneficiades pel projecte de manera directa. També caldria parlar de les persones **beneficiades de manera indirecta**, com ara les persones adultes que acompanyen els infants o altres persones adultes amb una discapacitat o trastorn mental.

A més, el projecte generarà materials que poden ser utilitzats per desenvolupar activitats culturals en el marc de certs projectes d'**altres organismes** o institucions. Se'n poden beneficiar les entitats que treballen per a la inclusió de persones nouvingudes i per al foment de la llengua catalana, així com les que treballen per a la inclusió de la diversitat funcional. Haurem de tenir en compte aquestes organitzacions a l'hora de planificar una estratègia de comunicació.

2.3.- Diagnosi de la comprensió de continguts

Centrarem aquest apartat en detectar **quines barreres** a la comprensió d'idees i conceptes són presents als textos que ofereix el Museu d'Història dels Jueus a les persones que el visiten o tenen interès per visitar-lo.

Ens centrarem en la **part escrita** i descartarem l'audioguia. Aquest recurs sonor proposa un recorregut alternatiu al dels textos principals, i ja és una opció per a persones sense gaires ganes de llegir. La pandèmia ha obligat a cancel·lar el servei de préstec de dispositius electrònics i ara només es pot escoltar en línia (www.girona.cat/call/cat/audioguies.php), amb un dispositiu propi. Aquesta restricció l'ha fet una mica menys accessible a tothom i caldrà veure si és un recurs gaire utilitzat per les persones visitants, i per quins motius.

Combinarem **dos tipus d'anàlisi**: una avaluació interna, basada en l'observació del recorregut i en el coneixement del contingut que es vol transmetre; i una avaluació externa, basada en les impressions recollides per una enquesta realitzada a visitants de diferents tipus (en annex 5.4).

Per avaluar continguts cal partir dels continguts.

2.3.1.- Avaluació inicial interna: característiques dels textos

La primera diagnosi parcial de l'accessibilitat de la comunicació va ser realitzada per un equip extern el 2 de desembre de 2020 amb el programa MUSA que proveeix la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona. Per realitzar aquest treball, hem hagut de completar aquella avaluació, perquè hi mancaven dades sobre la comprensió dels continguts. Tots **els resultats**, tant de l'avaluació de 2020 com de l'actual, es troben en l'annex 5.2, en què llistem tots els indicadors aplicables als

recursos i productes existents al Museu d'Història dels Jueus abans de desenvolupar aquest projecte. L'annex també inclou els resultats obtinguts en les dues diagnosi inicials.

Pel que fa a la comprensió de continguts, el mòdul Comunicació de l'eina MUSA determina que hi ha **set indicadors** que beneficien la comprensió de qualsevol text:

1. Textos llargs dividits en paràgrafs o grups més manejables
2. Unitats d'informació sempre encapçalades per un títol identificatiu
3. Descripció de paraules o expressions poc usuals (tecnicismes, argot, frases fetes, etc.)
4. Textos sense sobreentesos ni el·lipsis
5. Textos d'extensió moderada, separant idees en frases diferents, evitant coordinades i subordinades
6. Abreviacions/acrònims desenvolupats amb tots els mots que conformen l'expressió en la seva primera aparició
7. Informació disponible en diferents idiomes

Aquests set indicadors fan referència a la lecturabilitat o **facilitat de lectura** i estan basats en la norma tècnica UNE153101:2018 EX sobre lectura fàcil i la bibliografia sobre accessibilitat de contingut, com García Muñoz (2012) i Ania (2016). Els textos analitzats han de complir aquests set paràmetres per ser considerats accessibles. Podem afirmar que complir aquests mínims és determinant per a la comprensió de les idees que vol transmetre l'exposició principal sobre la història de les comunitats jueves medievals a Catalunya.

De tota manera, no convé aplicar els indicadors de MUSA a tots els textos del Museu d'Història dels Jueus, perquè un museu té diferents **nivells de complexitat** en diferents suports i formats. Per fer aquesta anàlisi només hem tingut en compte els textos generals que llegeix tothom durant un recorregut per l'espai o en una primera aproximació a l'equipament. Són aquells

textos que permetrien la inclusió de la diversitat, textos entenedors per a una majoria de persones amb necessitats diverses. Els anomenarem el «nivell general d'informació», com fan Espinosa i Bonmatí (2013a, p. 19).

Durant la tardor de 2021, hem realitzat una avaluació de la comprensió dels textos presents als principals mitjans de comunicació que utilitza el Museu d'Història dels Jueus per difondre el seu contingut: el lloc web, els plafons principals del recorregut per les sales i el fullet informatiu que es reparteix a l'entrada i conté indicacions per a l'audioguia. Considerem que aquests tres suports de contingut són el nostre **nivell general d'informació**, al qual té accés tot el públic visitant, o almenys interessat en el Museu. Alguns dels plafons ja havien estat avaluats pel que fa a la llegibilitat l'any 2020, però no tots, i cap d'ells no tenia avaluada la comprensió.

Hem triat aquests tres suports perquè es relacionen amb l'**experiència de la visita**, i aquesta comença des del moment de la presa de contacte a través de la pàgina web. El lloc web és la carta de presentació de l'equipament i hi trobarem aquells elements que poden condicionar la decisió de venir fins al carrer de la Força. Després cal considerar els elements que es troben ja a la seu física, ordenats tal com els trobaríem durant l'experiència de visitar el Museu en primera persona i per primera vegada, sala per sala, seguint l'ordre cronològic i l'estructura espacial existents: entrada des del carrer cap al pati interior, recepció a la planta baixa, accés a les primeres sales de la primera planta, trànsit cap a la segona planta, accés al pati superior i espais arqueològics, retorn a recepció i sortida. És un recorregut que les persones visitants fan en uns 45 minuts, una durada que depèn de molts factors, com ara l'estona que passen gaudint del pati o l'interès que puguin tenir a llegir textos complementaris (fulls de sala).

Les persones visitants recorren un itinerari format per onze **àmbits temàtics**: Els orígens (1), El call (2), L'aljama (3), La família (4), La sinagoga (5), El fossar dels jueus (6), Cultura jueva (7), Guanyar-se el pa (8), Una relació difícil (9), Societat conversa i inquisició (10) i El llegat material (11). Amb cadascun d'aquests àmbits, el Museu vol explicar una faceta diferent de la

història de les comunitats jueves a la Catalunya medieval: la urbana, la col·lectiva, la familiar, la religiosa, etc. Totes juntes dibuixen un retrat complex i polièdric que remet al context general de la història medieval de Catalunya. El sistema econòmic (feudalisme), el marc jurídic (servitud) i l'estructura de la propietat (emfiteusi) són conceptes abstractes que pertanyen al context, es van entrecreuant i poden suposar un escull en la comprensió del relat. Aquestes dificultats són les que afronta qualsevol museu que vulgui explicar la vida medieval a Catalunya: una època diferent ja és una realitat diferent. A més, el Museu d'Història dels Jueus vol explicar una cultura diferent a la de la majoria de persones visitants. I quan n'és la cultura pròpia, tampoc no és ja la cultura actual i viva que coneixen, és una manifestació diferent de la cultura jueva, acotada en un temps i un espai particulars.

En comparació amb altres museus de Catalunya, preocupats per la gestió de les col·leccions, aquest és un museu que pot mostrar pocs objectes, però vol explicar moltes idees. La primera observació que podem fer té a veure amb les **onze divisions de la informació**. Les recomanacions d'Eileen Hooper-Greenhill (1998, p. 180 i 210), basades en estudis sobre la capacitat de retenció del cervell humà, desaconsellen que les exposicions superin els nou àmbits. Al contrari, l'autora aposta per fer set particions del tema principal i, si cal, subdividir-les en unitats més petites, ja que «las exposiciones en las que se sobrepasa ámpliamente el número de siete subdivisiones provocarán confusión entre sus visitantes» (Hooper-Greenhill 1998, p. 180).

A les sales, cada àmbit té una **jerarquia interna**: títol, idees principals, objectes, interactius i tot tipus de grafismes, com plànols i mapes i els fulls de sala com a darrer nivell d'informació més aprofundida. Aquesta estructura és la recomanada pels manuals de museologia (veure 1.1.8). Ara bé, la quantitat de text als àmbits és força desigual, n'hi ha amb plafons llargs de text a la paret i altres molt més concisos. En ocasions es passa del nivell 1, la *big idea* (resumida en el títol d'àmbit), a un contingut força extens i carregat de termes històrics. En aquestes ocasions, els conceptes indispensables per a la comprensió del discurs no destaquen per sobre d'altres continguts i elements (objectes, interactius, textos secundaris) que requereixen cert temps, atenció i fins i tot reflexió o profunditat.

A la pàgina web sobre l'exposició principal, en contrast, trobem una **informació més homogènia**, ja que proporciona una quantitat de text similar per a cada àmbit i li assigna l'explicació d'un cert nombre d'objectes seleccionats.

A l'hora d'identificar les possibles dificultats de terceres persones, el fet de tenir coneixements amplis de la temàtica no és un avantatge. Una persona externa sense coneixements sobre la història del jueus a Catalunya potser detectaria millor certes barreres de comprensió. Hi ha un biaix que es pot compensar **analitzant l'estructura dels textos**, la seva sintaxi i el seu lèxic, considerant les pautes i recomanacions de redacció que es troben en manuals d'accessibilitat cognitiva (Gallardo, 2014), sobre comunicació clara (Montolío i Tascón, 2017) i lectura fàcil (García Muñoz, 2012 i 2014).

El nivell general d'informació (web, plafons i tríptic) presenta diferències de contingut relacionades amb l'espai disponible. Plafons i web de l'exposició principal contenen molta més informació que el tríptic informatiu, que no entra a explicar quants àmbits hi ha al Museu, per motius obvis d'extensió. En els tres suports trobem fins a dotze **blocs d'informació** diferents: hi pot haver un text introductori del conjunt del Museu i els onze àmbits, no numerats, que conformen el calidoscopi de la vida jueva medieval. Per organitzar la diagnosi, hem assignat un número a cada unitat d'informació: del 00 per a la informació general del Museu fins a l'11 del darrer àmbit de l'exposició. Tots aquest textos estan reproduïts en l'annex 5.3.

Hem detectat que les dotze unitats d'informació compleixen **sempre tres** dels set paràmetres d'accessibilitat de MUSA, en concret els indicadors 1, 2 i 7 (1. Textos llargs dividits en paràgrafs o grups més manejables; 2. Unitats d'informació sempre encapçalades per un títol identificatiu; i 7. Informació disponible en diferents idiomes). El Museu ofereix tots els seus textos en català, castellà, anglès i francès, i només el tríptic està també en hebreu i rus. Aquesta anàlisi utilitza el text original, el català.

Pel que fa al punt 6 (abreviacions/acrònims desenvolupats amb tots els mots que conformen l'expressió en la seva primera aparició), als plafons de les sales i algun text web apareix bastant l'**abreviatura** de segle (s.). No hi ha altres abreviatures, ni cap acrònim, als textos de nivell general.

Quan passem a analitzar els altres tres indicadors (3. Descripció de paraules o expressions poc usuals ; 4. Textos sense sobreentesos ni el-lipsis; i 5. Textos d'extensió moderada, separant idees en frases diferents, evitant coordinades i subordinades), detectem certes **dificultats** que veurem tot seguit.

2.3.1.1.- Expressions poc usuals i dificultats del lèxic, indicador 3

Si bé la majoria de paraules poc usuals o especialitzades apareixen explicades als fulls de sala o altres recursos complementaris, al nivell general d'informació no sempre hi consta una definició que ajudi a comprendre millor el seu significat. Resumim les que queden sense explicar:

Exemples al web: il·lustrar les explicacions, museològic, iconogràfics, explicació genèrica (00), relata (01), unitats urbanes singulars (02), estructura organitzativa, serfs (03), compliment, testimonis documentals i gràfics (04), observar elements rituals (05), fossar, epitafis (06), ciutat mare d'Israel, producció científica, literària i filosòfica, notorietat, periple vital (07), alfabetització, especialització científica (08), radicalització de les mentalitats, sacrilegis (09), societat conversa, heretgia, judaïtzar, sodomia, processos inquisitorials (10), hi bastia, rehabilitació, banys de les dones o micvé (11).

Exemples als plafons: diàspora, testimonis epigràfics, Tarraconense (01), oligàrquic, executar decisions (03), lleis dietètiques, preceptes (04), Séfer Torà/Rotlle de la Llei, Aron ha-qodeix/arca sagrada (05), topònim, romast (06), conformen un capítol important, producció literària i poètica, càbala, Talmud (07), radicalització de les mentalitats (09), abrandats, ofensiva psicològica (10), bastia (11).

Exemples al tríptic: insigne, trajectòria històrica (00)

També els **títols i subtítols** d'àmbit poden incloure mots o construccions que necessitarien una explicació: al web el bloc 02 porta per subtítol «El barri d'Israel»; i s'ha escollit «aljama» per titular el bloc 03, si bé el terme s'explica al següent nivell d'informació.

Alguns conceptes s'han **complicat sense necessitat**, com ara «trajectòria històrica», que es podria dir només «història». Altres expressions semblen adreçades a una audiència especialitzada, al sector professional dels museus o de la recerca històrica.

També observem en tots els formats l'ús reiterat d'**adverbis acabats en -ment**, una construcció que no es recomana per a textos en lectura fàcil. Encara que no és un indicador que el MUSA consideri important per l'accessibilitat dels textos generals, els concretament, decisivament, especialment, finalment, jurídicament, majoritàriament, posteriorment, regularment i virtualment poden substituir-se per expressions com «en concret», «per acabar», «després», «sovint», «de manera virtual», etc., sense alterar el significat de les frases que trobem en el nivell general d'informació.

2.3.1.2.- Coses no dites, sobreentesos i el·lipsis, indicador 4

Anotarem tant les el·lipsis sintàctiques, quan una part de l'oració està absent, com els conceptes sobreentesos, quan es dona per fet que les persones lectores ja coneixen certa informació especialitzada o que la deduiran aplicant raonaments lògics.

Exemples al web: tenim una expressió impersonal amb «s'ha procurat il·lustrar» del bloc 00. A l'àmbit de l'aljama (03) hi ha massa coneixements històrics sobreentesos. S'hi diu «els jueus eren serfs del rei» pressuposant coneixements sobre l'estructura social a l'edat mitjana i el funcionament de la servitud, i que el rei protegia les aljames «amb privilegis», en el sentit medieval

d'excepció jurídica/fiscal, sense explicar en què consisteix un privilegi medieval (quan la societat jueva no es pot definir com a privilegiada en aquell context històric). A l'àmbit de la cultura jueva (07), el nom del rabí Mossé ben Nahman està elidit a la frase «La personalitat més lúcida del judaisme gironí d'època medieval té reservat un espai...».

Exemples als plafons: hi ha alguns subjectes el·líptics, com al bloc 03, l'aljama, «Era un petit grup oligàrquic», referint-se als líders de les aljames, o «els diners que havien de pagar a la Corona» sobreentenenent que els pagaven les aljames, i també al bloc 04, «Compleix amb el repòs del dissabte...» parlant del pare de família, i al bloc 07, parlant de la filosofia jueva, «A Girona va ser...»; al bloc 08 «Es dedicaven al comerç...», i al bloc 09 «eren tolerats per...».

Exemples al tríptic: Hi ha una el·lipsi sintàctica [La visita al museu] a la frase «Contribueix a apropar...»

En aquest apartat de les el·lipsis i sobreentesos cal fer una reflexió sobre els continguts que no s'arriben a explicitar en els textos de nivell general. Recordant l'afirmació de Hooper-Greenhill (1998, p. 60), no dir allò que volem dir és un dels problemes més habituals del museus. En el cas d'aquest museu, hem trobat alguns textos que perden l'oportunitat d'explicar millor algunes idees importants. Per exemple, al plafó introductori de l'exposició principal (bloc 00), per la brevetat, no s'esmenta el perquè d'aquest museu en aquest espai. S'hi podria introduir algun concepte clau que faria entendre millor quin tipus de museu és (públic, no religiós, i dedicat a una part de la història de la ciutat).

2.3.1.3.- Textos massa llargs i complexitat en la sintaxi, indicador 5

La sintaxi complexa és un dels punts febles de l'accessibilitat dels textos nivell general d'informació del Museu d'Història dels Jueus. Les frases s'allarguen excessivament en un intent d'aportar més dades i fets històrics, però aquest exercici acaba complicant la lectura. N'hi ha molts exemples, reproduïts en l'annex 5.3, però aquí només anotarem els problemes més destacats.

Exemples al web: al bloc 01, excés d'idees en una sola frase «preservar i difondre la història de les comunitats jueves de Catalunya, **que** al llarg de tota l'edat mitjana varen formar **part i varen** contribuir...», o bé «onze sales **que** conformen un recorregut **que** relata...». Al bloc 02 diu «un entramat **que** reunia les condicions **per tal que** es desenvolupés...». A la resta de blocs hi ha més relatius com aquests, i també algun relatiu substantivat com «ens suggereixen les que foren...» al bloc 08, i també «finques **del que** havia estat el call» al bloc 11.

Exemples als plafons: les oracions subordinades de relatiu són presents a tots els àmbits, però destaquem l'encadenament que té lloc al plafó principal del bloc 03, en un intent d'explicar un terme històric complex: «cap de col·lecta, una demarcació econòmica i fiscal **que** establia les quantitats de diners **que** havien de pagar a la Corona...» (i elidint qui pagava aquests diners). Segurament la diferència entre aljama i cap de col·lecta és un matís que es podria introduir en fulls de sala o plafons secundaris, o de manera gràfica, amb un diagrama del cobrament d'impostos a les aljames catalanes. Un altre exemple de complicació innecessària és «abandonar el cementiri, que va ser donat per l'aljama a...», en veu passiva, per encadenar dues idees al bloc 06. També hi ha algunes oracions subordinades adverbials, com «Malgrat que..., mai no hi hagué..., sinó que...» (primer una concessiva i al final una condicional), al bloc 09. Al bloc 111 es repeteix la frase que hem vist al web.

Exemples al tríptic: hi ha més d'una oració subordinada, quan diu que el Museu (subjecte el·líptic) «Contribueix a apropar a tots els públics les històries **que** amaguen els carrerons d'un barri jueu medieval **que** és un dels més ben conservats i millor documentats del món».

2.3.1.4.- Resum de l'anàlisi interna

Plafons principals, web i tríptic són el «nivell general d'informació» que comparteixen totes les persones usuàries.

Taula de resultats de l'avaluació de l'accessibilitat cognitiva al nivell general d'informació

Indicadors de comprensió	Web	Plafons	Tríptic
1. Textos llargs dividits en paràgrafs o grups més manejables	Sí	Sí	Sí
2. Unitats d'informació sempre encapçalades per un títol identificatiu	Sí	Sí	Sí
3. Descripció de paraules o expressions poc usuals (tecnicismes, argot, frases fetes, etc.)	No	No	No
4. Textos sense sobreentesos ni el·lipsis	Sí	No	No
5. Textos d'extensió moderada, separant idees en frases diferents, evitant coordinades i subordinades	No	No	No
6. Abreviacions/acrònims desenvolupats amb tots els mots que conformen l'expressió en la seva primera aparició	Sí	No	Sí
7. Informació disponible en diferents idiomes	Sí	Sí	Sí

Nota: Elaboració pròpia a partir dels set indicadors de la comprensió del programa MUSA

Aquest nivell general hauria de ser entenedor, és a dir, cognitivament accessible per a la majoria de persones. Una **resposta negativa** indica una barrera per accedir als continguts del Museu i, en conseqüència, el possible trencament de la cadena d'accessibilitat. Aquests són alguns possibles obstacles que impedeixen gaudir dels continguts a les persones que hem identificat com a beneficiàries del projecte.

2.3.2.- Avaluació inicial externa: impressions de les persones visitants

La segona tasca d'avaluació que calia fer era **preguntar al públic** com percebia els continguts. Per això ha calgut dissenyar una enquesta que reflectís quines dificultats troben les persones que fan una visita autònoma per les sales de l'exposició principal. L'enquesta no podia ser gaire llarga ni exigent. Aquest exercici no ha consistit a examinar què ha entès cadascú, només pretenia determinar si l'experiència resultava satisfactòria i enriquidora. Les preguntes de l'enquesta eren:

1. S'ha perdut o s'ha desorientat mentre feia la visita a l'exposició principal?
2. Si ha fet servir l'audioguia, li ha resultat fàcil? Està ben senyalitzada? Si no, per què no l'ha fet servir?
3. Quan ha anat passant de sala a sala (abans d'escoltar el títol de l'audioguia), li ha resultat fàcil entendre quin era el tema principal de cada àmbit o espai?
4. Ha llegit els textos dels panells, ha trobat els textos escrits clars i còmodes de llegir?
5. Dels textos escrits, quin aspecte milloraria: la mida del text, el contrast de colors, el vocabulari utilitzat?

També hem anotat **dades de la persona** entrevistada, en concret: el gènere, l'edat (per grups: <14a; 15-25a; 26-35a; 36-65a; >65a), la procedència i l'idioma habitual que utilitza per comunicar-se.

Totes les respostes de les enquestes es poden consultar a l'annex 5.4.2, però tot seguit en farem una **anàlisi qualitativa**.

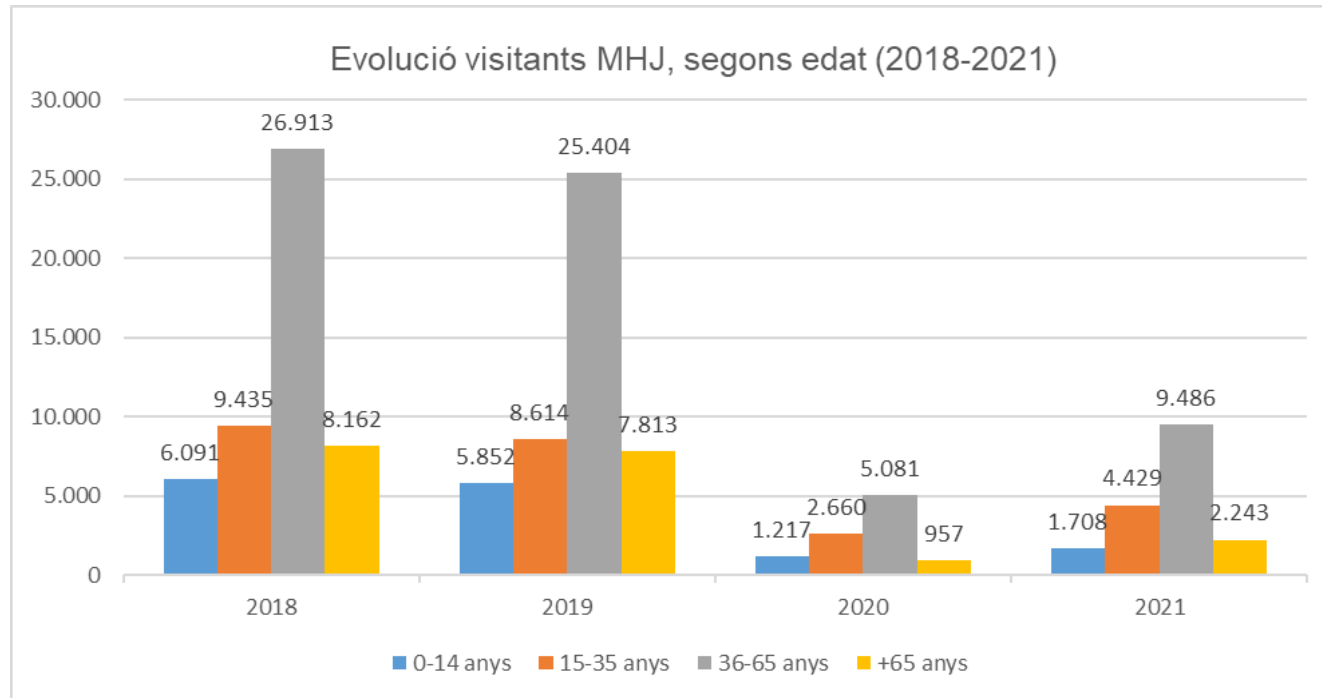
El primer resultat que va ser patent durant la tardor de 2021, en la primera fase de realització de les enquestes, va ser que només s'obtenien respostes dels grups d'edat intermedis (dels 15 as 65 anys). Ens mancaven els dos extrems del ventall: els públics sènior i infantil.

Les respostes que aquests **grups intermedis** oferien eren balsàmiques: «hem llegit tots els textos», «no hem fet ús de l'audioguia perquè som àvids lectors», «sí, els textos són clars i entenedors», els «no tocava res» i, com a molt, algun comentari estètic com el que suggeria dotar cada àmbit d'un color diferent. L'avaluació externa semblava abocada al fracàs (pel que fa a la detecció de problemes, almenys).

En aquest primer intent, només arribem a la gent que ja es troba a les sales: persones de 26 a 65 anys, que visiten de manera individual o en parella, amb estudis mitjans o superiors, que comparteixen certes inquietuds intel·lectuals, solen manifestar interès per la història, per la jueva de manera particular. Els resultats d'aquestes enquestes mostren una **perfecta sintonia** entre els continguts que el Museu ofereix (i la seva presentació) i el que el públic espera trobar.

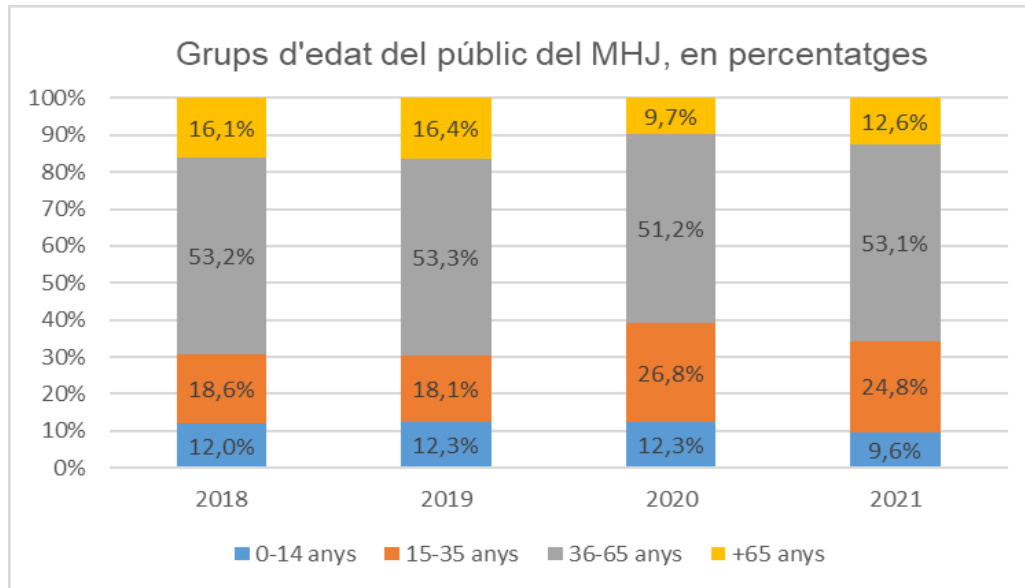
Calia anar a buscar un públic no-públic: les persones que no estan contestant, les que **no són a la sala**. No és gaire freqüent trobar-hi famílies amb infants menors de 12 anys fora de la temporada turística, ni persones majors de 65 anys. Les estadístiques del Museu per a 2018-2021 confirmen que es tracta d'una tendència.

Gràfic dels visitants per edats del Museu d'Història dels Jueus entre 2018 i 2021

Nota: Elaboració pròpia a partir de les memòries anuals (Patronat Call de Girona 2021b)

Gràfic dels grups d'edat del públic del Museu d'Història dels Jueus entre 2018 i 2021

Nota: Elaboració pròpia a partir de les memòries anuals (Patronat Call de Girona 2021b)

Com es dedueix de les gràfiques, la **disparitat entre franges d'edat** s'ha agreujat per la pandèmia: la reducció de públic entre 2019 i 2020 va ser, en conjunt, del 79%; i l'any 2021 l'assistència mitjana encara estava un 62% per sota de la xifra de 2019, però les franges extremes, infantil i sènior, mantenien pèrdues del 70%, fet que parla de l'impacte de la covid-19 en aquests tipus de públics encara durant l'any 2021.

Per a una segona fase d'enquestes, la de l'hivern, es va preguntar només a visitants de les dues **franges extremes**. Com que la seva afluència encara estava molt reduïda per la situació sanitària, es va demanar a persones majors de 65 anys i a famílies

amb infants residents a Girona que participessin en l'avaluació, i es van obtenir deu retroaccions noves, cinc per cada grup d'edat. Això ens ha permès contrarestar les respostes del públic habitual per a qui no existeixen dificultats cognitives aparents.

La primera franja d'edat, la més jove, ens ha proporcionat les respostes més radicals: no llegeixen els panells, s'aturen algun cop als audiovisuals i no entenen un gran nombre de paraules. De fet, les persones adultes que acompanyen aquesta canalla manifesten la **incomoditat** de la visita al costat d'un infant avorrit i sense cap objectiu a complir durant el recorregut. El comportament de nenes i nens als museus gironins ja va ser analitzat per Lada Servitja (2012, p. 616-620) i coincideix amb les observacions realitzades per a aquest treball. En aquest sentit, Hooper-Greenhill adverteix que les famílies, als museus, valoren la interacció que es produeix entre els seus membres i que no proporcionar informació per resoldre els dubtes infantils porta les persones adultes a inventar respostes «per no quedar malament» (1998, p.142).

Algunes enquestes han coincidit amb una campanya de la Xarxa de Museus de les Comarques de Girona adreçada a públic familiar, «Nadal al Museu», que enguany proposava una làmina de «cerca i troba». El repte consistia a localitzar dins les sales certs objectes exposats que apareixen en una il·lustració de Roser Matas; en completar-lo, obtenien un petit regal. En aquests casos, la satisfacció dels enquestats ha estat molt superior, perquè la mainada tenia **un objectiu** mentre feia la visita. Amb la utilització d'aquesta làmina, nenes i nens menors de 14 anys continuen sense llegir els continguts, però disposen d'una eina adaptada a les seves capacitats que millora l'experiència de tota la família (com ja apuntava Servitja, 2012, p. 618). El Museu ha mantingut l'activitat passat el 7 de gener de 2022 i des d'aleshores s'ofereix la làmina a totes les famílies que porten infants menors de 14 anys.

Pel que fa al **públic sènior**, coincideix a fer-nos saber les dificultats d'orientació dins de l'edifici, cosa que també han notat les franges d'edat intermèdies. Assenyalen alguns aspectes que ja havíem descrit en l'avaluació interna, com les mides insuficients dels textos en algunes cartel·les. No obstant, com la resta de gent adulta, no considera els continguts massa complexos, i el

vocabulari li resulta prou comprensible en general. Algunes persones no han visitat el segon pis, o bé per esgotament (han sortit directes al pati), o bé per desorientació (no han vist les escales que pujaven al pati).

No hem fet cap avaluació amb persones amb discapacitat intel·lectual, ja que el Museu encara no disposava de cap tipus de material adaptat per a les seves necessitats.

2.3.3.- Resum de la diagnosi

Fins aquí hem abordat la detecció de les barreres per a l'accessibilitat cognitiva en dues vessants, interna i externa. Si combinem els resultats de les dues anàlisis i les dades que ens aporta el context podem extreure algunes **conclusions**:

1. Els textos són prou accessibles per als actuals públics majoritaris del Museu.
2. L'orientació en l'espai s'ha de millorar.
3. Els textos generals no estan redactats per a persones amb dificultats lectores (infants, immigració, etc.).
4. Manquen productes/materials adaptats per a la discapacitat intel·lectual.

En efecte, com dèiem en l'anàlisi del context, les enquestes recollides pel Museu d'Història dels Jueus ens els darrers anys estan mostrant un grau de **satisfacció** elevat entre les persones visitants (la majoria adultes, entre 35 i 65 anys). En aquest projecte hem demanat l'opinió a persones amb dificultats lectores i hem pogut matisar l'optimisme de les dades publicades.

El grup de persones **majors de 65 anys** ha trobat els continguts comprensibles, però ha manifestat certs problemes amb la llegibilitat de les traduccions i l'orientació en l'espai. La senyalització interior i els plànols inclosos al tríptic són insuficients per orientar-se. També s'insinua un cert esgotament a la segona meitat del recorregut, cosa que fa prescindir de les darreres sales. L'avaluació interna confirma que alguns plafons tenen textos tan llargs que les traduccions (castellà, anglès i francès) no disposen de prou espai per garantir una mida satisfactòria del cos de lletra. I el nombre d'àmbits sembla ser excessiu.

Hem observat que les **famílies** amb infants menors de 14 anys manifesten certa frustració per l'experiència, ja que no hi ha contingut comprensible per a una part del grup familiar. L'altre part del grup no troba respostes breus o ràpides per a les preguntes que fa la mainada (la temàtica d'algunes sales fa aflorar preguntes difícils de respondre fins i tot entre persones adultes). La desitjada interacció familiar no flueix. L'avaluació interna confirma aquestes observacions perquè tres dels set indicadors de comprensió del programa MUSA no es compleixen en la majoria de textos del nivell general d'informació.

Els continguts proveïts per l'Institut d'Estudis Nahmànides en el procés de creació del Museu d'Història dels Jueus han buscat sempre ser molt acurats i desfer falses idees o errors historiogràfics que es perpetuaven en el temps. Aquesta qualitat s'ha de mantenir. Qualsevol intervenció que es faci al Museu per millorar l'accessibilitat no ha de pretendre reduir o simplificar els continguts existents. Només es tracta de **presentar-los** de manera més accessible a un rang més ampli de persones. Creiem que la manera de fer-ho és construir una capa d'informació general que no suposi una barrera per a les persones amb dificultats de lectura.

La millora proposada ha de contribuir a crear un **espai compartit**, de relació i intercanvi d'idees, sigui quina sigui la comprensió lectora de cada persona. S'han de crear elements textuais que expliquin les idees principals en unes poques paraules comprensibles, textos breus per ser llegits en veu alta, compartits i socialitzats.

Aquesta capa d'informació general ha de seguir unes **poques pautes**, extretes dels indicadors del programa MUSA. Algunes ja s'estan complint, però altres no, i s'han de tenir en compte de manera especial:

- Desenvolupar totes les abreviacions, per òbvies que semblin («s.» serà «segle»)
- Limitar el nombre d'expressions poc usuals (tecnicismes, argot, frases fetes, etc.) i, quan siguin imprescindibles per explicar un contingut, descriure el seu significat
- Moderar l'extensió de les oracions separant idees diferents en frases diferents

- Eliminar oracions coordinades i subordinades sempre que sigui possible
- Eliminar sobreentesos i el·lipsis

Hem vist que hi ha una diversitat de perfils amb dificultats lectores. Cal atendre les necessitats concretes de la discapacitat intel·lectual a curt termini, però alhora reconeixem la conveniència de lligar el disseny universal a una estructura en capes d'informació. Voldríem poder oferir una proposta d'accessibilitat cognitiva **integrada a la museografia** de totes les sales i que fos per a tothom. Ara bé, veiem les dificultats d'implementar-la a curt termini, de canviar en pocs mesos la museografia dels onze àmbits del Museu d'Història dels Jueus, havent vist quin és el seu pressupost anual i els seus recursos humans.

Per tant, cal definir què podem aportar ara per anar introduint de manera progressiva el disseny universal en el nivell general d'informació. En paral·lel, es poden desenvolupar materials adaptats per a la discapacitat intel·lectual que supleixin aquest buit detectat. És a dir, mentre aquesta capa d'informació general accessible per a la diversitat cognitiva no existeixi, cal proporcionar **mesures de suport** a la diversitat cognitiva (idealment, algun recurs en lectura fàcil).

Les dificultats d'orientació ens indiquen que cal revisar la senyalització interior, però també que els **plànols** disponibles al tríptic no són prou clars, perquè no inclouen indicacions de direcció en els moments crítics: quan s'ha de canviar de pis, com s'ha de sortir del museu, etc. El recorregut s'ha d'indicar amb fletxes en el material imprès que reben totes les persones visitants. Qualsevol plànol hauria de ser, un cop més, accessible per al col·lectiu de la discapacitat intel·lectual i, fins i tot, integrat als materials de lectura fàcil.

2.4.- Metodologia, estratègies i tècniques del projecte

La diagnosi realitzada era una tasca necessària i ens evidencia els problemes d'accessibilitat existents per a la diversitat cognitiva en sentit ampli, no només per a persones amb discapacitat intel·lectual, sinó també per a qualsevol persona amb dificultats de comprensió lectora. Els objectius marcats i les persones destinatàries estan relacionats amb unes determinades tècniques de redacció, la metodologia més adient i les estratègies que se'n deriven. Per a cadascun dels **objectius específics** d'aquest projecte hem establert una metodologia diferent que ens permeti obtenir els resultats desitjats.

Zúñiga (2019, p. 36) proposa una **metodologia inspiradora** per ajudar a desenvolupar bones pràctiques d'accessibilitat en museologia i afavorir processos d'inclusió a la cultura en general. L'autora demana concebre la diversitat enfocada des dels drets humans, crear sinèrgies amb institucions especialitzades en la diversitat i comptar, per una banda, amb assessorament professional en accessibilitat i, per l'altra, amb la participació de persones amb discapacitat per avaluar les solucions proposades. Hem aplicat aquestes recomanacions quan ha estat possible:

En primer lloc, per tal de «crear materials adaptats per a les persones amb discapacitat intel·lectual» (objectiu específic 1), ens proposem dissenyar un document (digital i imprès) que les ajudi a fer el recorregut per l'exposició principal. Aquesta adaptació utilitzarà la **lectura fàcil** com a tècnica de redacció, aprofitant l'avinencesa de la col·laboració amb l'Associació Lectura Fàcil que serà possible durant la tardor de 2021, gràcies al finançament de la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona. El material resultant ha d'incloure les idees essencials i els objectes més destacats de cada àmbit, però també ha de tenir indicacions per orientar-se en l'espai. Per elaborar-lo, partirem d'uns textos existents, que enviarem a les persones expertes de l'associació. Revisarem l'adaptació que ens enviïn i, si cal, proposarem esmenes. La col·laboració entre Museu i Associació Lectura Fàcil culminarà en una versió final dels textos adaptats. Després, maquetarem els continguts en un llibret que compleixi els criteris de disseny de la lectura fàcil descrits per García Muñoz (2012 i 2014) i Berrios (2020). Per acabar, avaluarem els materials creats amb

les persones destinatàries del producte a través d'enquestes, seguint les pautes de Plena inclusió (2018, p. 99-102) per a qüestionaris d'avaluació.

Aquest mètode suposa utilitzar estratègies de **participació** i **col·laboració** amb persones externes al Museu. La primera etapa, l'adaptació, implica una col·laboració estreta per correu electrònic amb l'Associació Lectura Fàcil, especialitzada en la tècnica de redacció més adequada per al col·lectiu beneficiari. La darrera etapa, l'avaluació, implica la participació d'associacions o entitats que treballin per a la discapacitat intel·lectual. L'avaluació del text final es farà a través d'enquestes de satisfacció a les mateixes persones beneficiades i al personal educador acompanyant.

En segon lloc, per «contribuir a fer un recorregut inclusiu a l'exposició principal considerant la diversitat lectora» (objectiu específic 2) ens proposem redactar de manera clara els continguts essencials de cada àmbit. Per fer-ho, partirem de tots els textos disponibles, els avaluats en la diagnosi (plafons i web) i els no avaluats (cartelles i fulls de sala) per extreure, condensar i definir millor aquella informació que el Museu d'Història dels Jueus considera prioritària o essencial. Crearem una jerarquia de continguts, per distingir les idees essencials de les complementàries, seguint les directrius de Hooper-Greenhill (1998) i Serrat (2005). Redactarem les idees principals de nou, amb frases curtes, prescindint del vocabulari que suposa una barrera a la comprensió (termes històrics en desús, mots en hebreu, etc.). Aplicarem les recomanacions de la tècnica de redacció que es coneix com a **llenguatge planer**. Per als textos del nivell essencial, comptarem amb el primer esborrany dels textos adaptats a lectura fàcil generats per l'objectiu 1. Amb tot això elaborarem un document de proposta de textos clars i entenedors, jerarquitats, i el presentarem a la Direcció del Museu d'Història dels Jueus per validar-lo. La retroacció de la Direcció permetrà ajustar els continguts i perfilar la jerarquia proposada. Al final podrem establir un document mestre que contingui les idees essencials redactades de manera clara i entenedora.

Aquest segon mètode suposa utilitzar l'estratègia de **treball en equip** amb la direcció del Museu d'Història dels Jueus.

2.5.-Propostes per a un itinerari cognitivament accessible

En aquest apartat presentem les dues propostes que hem desenvolupat per aconseguir els objectius del projecte: la creació de materials adaptats per a les persones amb discapacitat intel·lectual i una contribució per aconseguir fer un recorregut més inclusiu a l'exposició principal del Museu d'Història dels Jueus.

2.5.1.- Proposta de material adaptat en lectura fàcil

Si parlem d'adaptació de textos per a col·lectius específics, hem de parlar de lectura fàcil. Aquest projecte es basa en l'aplicació d'aquest mètode explicat per García Muñoz (2012) i les observacions de la guia coordinada per Berrios (2020) sobre el llenguatge sexista.

A continuació presentarem com ha estat el procés de creació del text adaptat, el document final maquetat i l'avaluació que s'ha realitzat amb un grup de persones visitants amb discapacitat intel·lectual.

2.5.1.1.- Procés de treball

L'Associació Lectura Fàcil ha participat en el procés en la fase inicial, entre octubre i novembre de 2021. El seu equip ha fet una primera adaptació dels textos disponibles a la web del Museu d'Història dels Jueus a finals de setembre de 2021 (textos reproduïts en annex 5.3.1), ens l'ha enviada per revisar els continguts i ha incorporat les modificacions que els hem suggerit.

Hem decidit adaptar els textos del web per dos motius: les primeres observacions de la diagnosi interna ens indicaven que eren prou equilibrats i homogenis pel que fa a l'extensió i estructura. Això ens facilitava crear un text amb blocs d'informació

proporcionats i similars entre ells. Només aquesta característica ja els feia els més indicats per a l'adaptació a lectura fàcil. A més, el web forma part del nostre nivell general d'informació, que considerem que ha de ser prou planer i entenedor per a una àmplia diversitat de persones, com defensen altres projectes que ens han servit de referent. Així, considerem que l'adaptació també podria derivar en una versió en lectura fàcil del web.

La col·laboració amb l'associació ha estat molt instructiva. L'adaptació d'un text no deixa de ser una forma de traducció, i cal una primera interpretació del contingut. No podem detallar aquí cada text i cada debat originat per l'elecció d'un paraula o altra, però posarem un exemple de l'evolució d'una idea des de l'original del web fins a l'adaptació final:

Text original	Primera proposta	Text consensuat
Aquest àmbit del museu s'endinsa a l'espai sagrat de la sinagoga, lloc on la comunitat estudia, prega, es reuneix i celebra les festivitats.	Per al poble jueu, la sinagoga és un espai sagrat. És el lloc on estudien, preguen, es reuneixen i celebren festes.	Per al poble jueu, la sinagoga és un espai de trobada. És el lloc on estudien, preguen, es reuneixen i celebren festes.

Aquesta modificació era necessària perquè la primera proposta d'adaptació **introduïa una falsedat**: per al judaisme, l'únic espai sagrat va ser el desaparegut Temple de Jerusalem. Si bé hi ha un racó concret de la sinagoga, l'armari on es desen els rotlles de la Torà, que rep el nom de santuari (*eikhal*) o arca santa (*aron ha-qódeix*), els edificis sinagogals només es consideren espais de reunió i no tenen la consideració de llocs sagrats. El text original remetia als elements sagrats que es guarden a la sinagoga, però no era prou concret i permetia interpretacions errònies.

La col·laboració amb l'associació ha permès establir un **text en lectura fàcil** que explica cadascun dels 12 blocs d'informació del recorregut, el genèric i els onze àmbits, més algun objecte destacat de cada àmbit quan resulta necessari.

A continuació, hem **maquetat** el text final consensuat, d'acord amb les pautes de llegibilitat de la lectura fàcil, en un llibret de 24 pàgines, incloent fotografies dels objectes destacats.

Per resoldre problemes d'orientació, hi hem incorporat un **plànol de situació** per a cadascuna de les dues plantes. Per manca de mitjans, no hem pogut fer-los amb alçat 3D (com els referents del Ministerio), però hem afegit el recorregut marcat amb fletxes i indicacions concretes sobre els passos a seguir en els moments més conflictius (entre pisos i quan s'arriba al pati).

El resultat és un llibret de 24 pàgines que es pot veure a continuació.

2.5.1.2.- Material específic per a visitants amb discapacitat intel·lectual

- 1 llibret en lectura fàcil amb el recorregut per la exposició principal (24 p.)

Museu d'Història dels Jueus

Girona

Exposició principal

Continguts en lectura fàcil

Versió per a avaluació

Aquesta guia mostra el recorregut per l'exposició principal del Museu d'Història dels Jueus de Girona.

Està adaptada a lectura fàcil per fer-la més accessible, clara i entenedora.

Presentació

El Museu d'Història dels Jueus és un museu públic. Pertany a l'organisme autònom Patronat Call de Girona.

El Museu es troba al Centre Bonastruc ça Porta, un edifici històric molt antic.

Al seu interior, hi ha restes de diferents finques del barri jueu medieval.

Al segle XV, aquí hi havia una sinagoga, una carnisseria jueva i algunes cases particulars de famílies jueves. Fins i tot hi havia un parell de carrerons estrets que passaven pel mig.

Part de l'edifici es va convertir en Museu l'any 2000. El Museu d'Història dels Jueus recorda i recupera la història del barri jueu i de les persones que hi van viure.

Distribució de l'edifici

El Museu ocupa les primeres 3 plantes de l'edifici.

A la planta baixa hi ha la recepció, els lavabos, la botiga i una sala per a exposicions temporals.

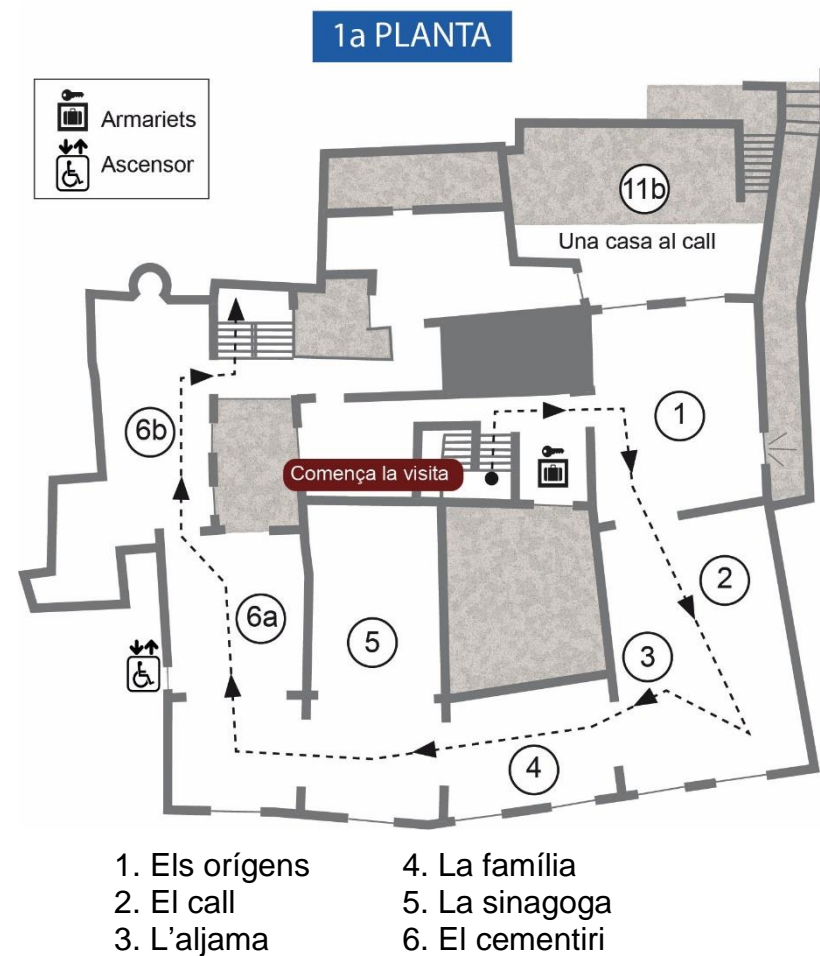
A les plantes 1 i 2 hi ha l'exposició principal i els espais arqueològics.

A la planta 3 hi ha un espai per a la recerca, amb una biblioteca especialitzada en història i cultura jueves.

L'exposició principal té 11 apartats, dits àmbits:

1. Els orígens
2. El call
3. L'aljama
4. La família
5. La sinagoga
6. El cementiri
7. Cultura jueva
8. Guanyar-se el pa
9. Una relació difícil
10. Societat conversa i Inquisició
11. El llegat material

Puja les escales fins a la primera planta.

1. Els orígens

600 anys d'història

Descobrim els orígens de la comunitat jueva de Girona. Durant l'Imperi Romà, el poble jueu va ser un poble perseguit i es va escampar per tot el Mediterrani. A partir d'aleshores, no va deixar de viatjar, sense abandonar mai el judaisme, la religió jueva. Aquesta dispersió es coneix com a diàspora.

Les primeres famílies jueves es van instal·lar a Girona a finals del segle IX.

La majoria de la població de la ciutat era cristiana. Tenien costums i celebracions diferents.

Destaquem...

Arc de Titus

Detall del panell interior de l'Arc de Titus. Segle I dC, Fòrum de Roma (Itàlia). És una reproducció.

Els exèrcits romans van destruir el Temple de Jerusalem l'any 70 dC. La imatge mostra el saqueig que hi va tenir lloc. L'Arc de Titus és el símbol de la diàspora jueva pel Mediterrani.

2. El call

El barri d'Israel

La comunitat jueva de Girona vivia, entre els segles XII i XV, en un barri anomenat call.

En moltes ciutats de la Catalunya medieval hi havia calls jueus.

Eren barris de carrers estrets, amb habitatges, botigues, tallers o obradors (com forns i escorxadors) i edificis reservats al culte o als rituals (com sinagogues i banys).

Aquests barris permetien a les famílies jueves mantenir els costums, les tradicions i la seva forma de vida.

3. L'aljama

La vida en comunitat

Les comunitats jueves de la Corona d'Aragó estaven agrupades en aljames, que depenien del poder reial. Des d'un punt de vista legal, les persones jueves pertanyien al rei o reina de cada país.

Les aljames havien de pagar impostos a la monarquia a canvi de protecció i privilegis.

En aquesta sala trobaràs restes arqueològiques d'objectes que els jueus i les jueves de Girona utilitzaven cada dia.

Destaquem...

Arracades

Objecte de plata, segles XIII-XV, Montjuïc (Girona).
Peça cedida pel Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona.

Aquí veus unes arracades de plata molt ben treballades. Aquesta joia ens apropa a la vida íntima i personal de les dones del call de Girona.

4. La família

Tradició i ritual

La vida de les famílies jueves està marcada pels rituals religiosos i per la llei jueva.

A la sala pots veure imatges i documents sobre el matrimoni i el naixement, dos moments clau de la tradició jueva.

La comunitat jueva conserva la memòria històrica i religiosa amb diferents festes. Pots observar objectes que encara es fan servir a les festes del calendari jueu.

Destaquem...

Llum de Hanukkà

Objecte de metall, segle XIX, Marroc.
Peça cedida per una persona particular.

Al mes de desembre els jueus celebren la Festa de les Llums, anomenada Hanukkà. La celebració dura vuit nits i s'utilitzen canelobres o llums d'oli com aquest. Cada nit s'encén un llantió més que la nit anterior, fins que la darrera nit queden tots els llantions encesos.

5. La sinagoga

Espais comunitaris

Per al poble jueu, la sinagoga és un espai de trobada. És el lloc on estudien, pregunten, es reuneixen i celebren festes.

En aquest àmbit del Museu trobaràs objectes rituals i de culte, troballes arqueològiques i documents relacionats amb les sinagogues de Girona.

Destaquem...

Llibre de la Llei, Séfer Torà

Pergamí escrit amb tinta, segle XIX, Alemanya. Peça cedida per la Comunitat Jueva de Barcelona.

La Torà és el text més sagrat de la religió jueva i l'element més important de la sinagoga. Conté els cinc primers llibres de la Bíblia en forma de rotlle.

6. El cementiri

Montjuïc

Et proposem un passeig imaginari pel cementiri jueu de Girona. Ens situem al segle XIII, al nord de la ciutat, a la muntanya de Montjuïc. En el panell lluminós de la sala observaràs el recorregut que feien les comitives fúnebres des del call fins al fossar.

Les làpides que veus aquí tenen escrits que recorden les persones que van viure al call.

Aquestes pedres amb nom són una de les joies del Museu.

Destaquem...

Làpida de Josef, un infant jueu

Objecte de Pedra, segle XIV, Montjuïc (Girona).

Peça cedida pel Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona.

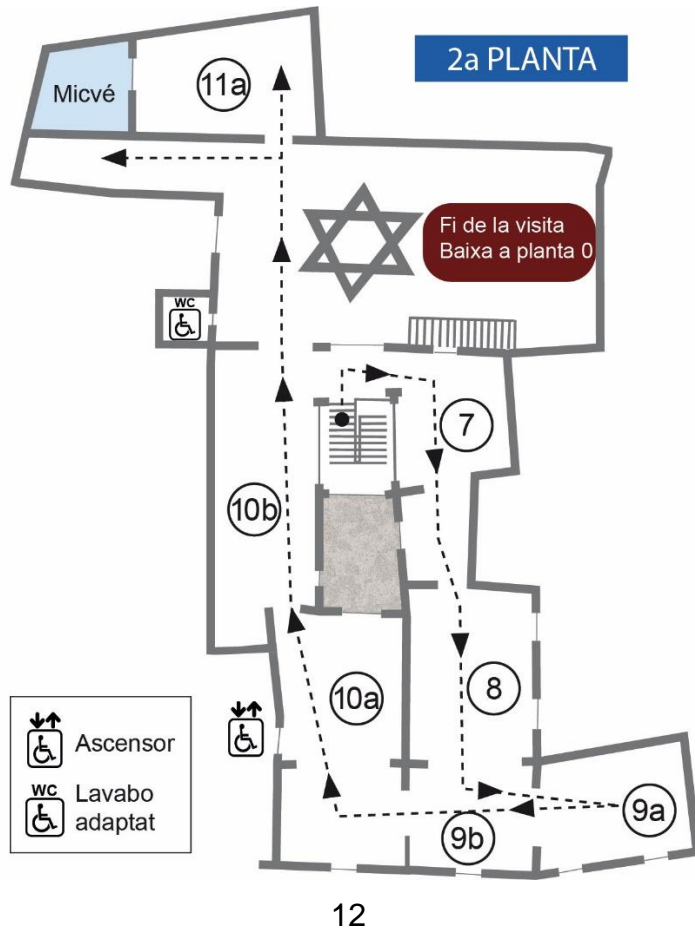
Aquesta làpida té un emotiu recordatori de l'infant mort:

«Estela fúnebre de l'amorós jove de delícies Josef, fill del rabí Jacob, que estigui a la Glòria, que el guardi la seva Roca i el seu Redemptor».

Puja les escales fins a la segona planta.

Continua cap a la dreta per veure la resta de l'exposició.

7. Cultura jueva 8. Guanyar-se el pa 9. Una relació difícil
10. Societat conversa i Inquisició 11. El llegat material

7. Cultura jueva

Girona, ciutat mare d'Israel

«Ciutat mare d'Israel» és un títol que s'atorga a les ciutats que tenen importància per a la història del judaisme, com Girona.

Durant l'edat mitjana, molts homes jueus catalans van destacar en l'àmbit de la ciència, la literatura i la filosofia. El panell que presideix aquesta sala recorda els seus noms.

El més important va ser Mossé ben Nahman o Nahmànides, el Mestre de Girona, conegut també amb el nom català de Bonastruc ça Porta. Va néixer a Girona i va morir a Terra Santa o Terra d'Israel.

Destaquem...

Segell de Mossé ben Nahman

Objecte de bronze, segle XIII, Catalunya. És una reproducció. L'original es conserva al Museu d'Israel.

El segell va aparèixer en unes excavacions prop d'Acre, a Israel, l'any 1970. El segell porta una inscripció en hebreu: «Mossé, fill de rabí Nahman, el gironí, tingues coratge!».

8. Guanyar-se el pa

L'activitat econòmica

Alguns documents de l'edat mitjana contenen imatges que ens permeten conèixer les feines principals dels jueus i de les jueves de Girona: artesanía, comerç i préstec de diners.

La religió obligava els nois a aprendre a llegir i escriure. Això va fer que molts estudiessin i fossin metges, cartògrafs o astrònoms.

14

Destaquem...

Hagadà de Barcelona

Llibre manuscrit, segles XIV-XV, Catalunya.

És una reproducció.

L'original es conserva a la Biblioteca Britànica, a Londres.

L'Hagadà narra l'alliberament del poble jueu de l'esclavitud a Egipte. Des de l'antiguitat es llegeix durant la nit de Pasqua.

A Catalunya es van copiar i decorar manuscrits de manera molt artística. A Europa es conserven alguns exemplars de l'Hagadà procedents dels seus tallers.

Aquest exemplar es coneix com a Hagadà de Barcelona perquè es creu que es va copiar en aquesta ciutat.

15

9. Una relació difícil

De la coexistència a la marginació

Els canvis polítics i socials, la situació de crisi i la intolerància van posar fi a la convivència pacífica entre persones de diferents religions.

A partir del segle XIV la situació era cada vegada més violenta. Les comunitats jueves patien atacs, se les marginava i se les acusava de crims.

A finals del segle XV, el rei va obligar els jueus i les jueves a convertir-se al cristianisme o a marxar.

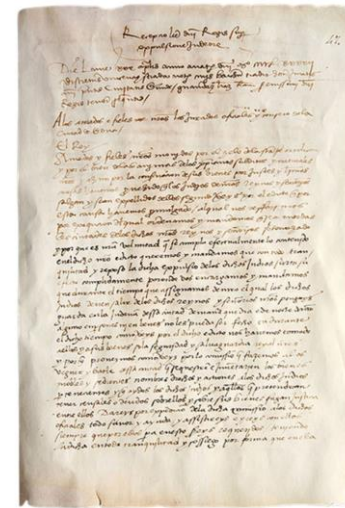
Això va provocar l'exili de moltes famílies.

Destaquem...

Decret d'expulsió

Tinta sobre paper, 1492. És una reproducció. L'original es conserva a l'Arxiu Municipal de Girona.

El 20 d'abril de 1492, els dirigents de Girona van rebre la notificació d'una ordre del rei.

L'ordre deia que els jueus i les jueves s'havien de convertir al cristianisme o marxar del país abans del 31 de juliol d'aquell any.

L'ordre es va copiar al Manual d'acords de la ciutat i va posar fi a més de 6 segles de convivència.

10. Societat conversa i Inquisició

El 1478 els Reis Catòlics van crear la Inquisició Espanyola. La Inquisició era un tribunal que defensava la fe cristiana i perseguia les heretgies.

Les heretgies són idees i comportaments fora de la norma de l'Església.

Per a la Inquisició, les persones batejades adultes eren sospitoses de practicar en secret la seva religió anterior i transmetre-la a la seva descendència.

En molts casos les van controlar i perseguir.

En aquesta sala trobaràs una mostra dels horrors que van patir les persones perseguides i torturades. També pots escoltar uns diàlegs basats en les declaracions d'algunes víctimes de la Inquisició.

Destaquem...

Escut de la Inquisició

Pedra, segle XVIII, Girona.

Peça cedida pel Museu d'Arqueologia de Catalunya-Girona.

Les seus de la Inquisició tenien un escut de pedra a la façana. L'escut estava format per una creu, símbol del cristianisme, una espasa, símbol de la persecució contra les persones heretges, i una branca d'olivera, símbol de la reconciliació després del penediment.

L'escut que veus podria ser del convent de Sant Domènec, seu del tribunal de la Inquisició a Girona.

Ara s'ha de sortir al pati.

Pati de l'estrella

És el pati del Centre Bonastruc ça Porta, seu del Museu d'Història dels Jueus de Girona.

L'estrella de sis puntes és un símbol del poble jueu.

Aquesta va ser dissenyada per Josep Tarrés i Pia Crozet, un matrimoni precursor de la recuperació del passat jueu de Girona al segle XX.

11. El llegat material

Les restes arqueològiques

Aquest Museu ocupa diversos edificis de l'antic call de Girona.

Un d'ells és el de l'última sinagoga que es va construir a la ciutat i que va funcionar del 1435 al 1492.

A partir de llavors, la sinagoga i els edificis del costat van passar a ser propietat privada.

Cap al 1980 es van començar a rehabilitar els edificis.

Destaquem...

Restes del micvé

Espai arqueològic, segle XV.

Les restes del micvé o bany ritual es van descobrir durant unes excavacions l'any 2014.

Les trobaràs creuant el pati, a la zona on més tard hi va haver una cisterna.

El micvé és un espai petit on es recollia l'aigua de la pluja.

Les dones del call utilitzaven aquest bany després del part o de la menstruació. Va funcionar entre el 1435 i el 1492.

La visita al museu acaba aquí.

Per sortir cal baixar les escales fins a la recepció.

Esperem que t'hagi agradat la visita.

Si us plau, dona'ns la teva opinió, per poder millorar.

Informació pràctica

Museu d'Història dels Jueus

Carrer de la Força, 8

17004 - Girona

Telèfon: 972 216 761

www.girona.cat/call/

Informació general

Lloguer d'espais i autoritzacions per a filmacions o entrevistes:

callgirona@ajgirona.cat

Reserves de grups

Visites al Museu, reserves d'activitats:

reserves.callgirona@ajgirona.cat

Institut d'Estudis Nahmànides

Assessorament especialitzat sobre història i cultura jueves:

consultes.callgirona@ajgirona.cat

Edita: Patronat Call de Girona, 2022

2.5.1.3.- Avaluació formativa del material adaptat

Aquest document creat pel projecte s'ha pogut avaluar amb persones que formen part del col·lectiu beneficiari. Es tracta d'una avaluació del procés o **avaluació formativa**, perquè contribueix a millorar el recurs que es vol acabar oferint al Museu.

Aquesta avaluació formativa s'inspira en la metodologia de revisió i **validació** de textos en lectura fàcil que proposa Plena Inclusión (2018c), que reclama la intervenció de persones validadores (persones amb dificultats de comprensió lectora) i de persones dinamitzadores (personal tècnic especialitzat), que realitzen plegades una activitat de revisió. Així, la validació seria el pas imprescindible posterior a l'adaptació i maquetació que han fet persones expertes en les pautes de redacció.

Per aquest projecte, hem fet una avaluació del llibret en **dues etapes**: externa, amb persones destinatàries del recurs, i després interna, comprovant si el recurs compleix tots els indicadors de l'aplicació MUSA per a materials en lectura fàcil.

Avaluació externa: prova pilot

Mentre maquetàvem el llibret, un centre ocupacional espanyol dedicat a la discapacitat intel·lectual s'ha posat en contacte amb el Museu d'Història dels Jueus amb intenció de visitar-lo. Les seves responsables han accedit a participar en una prova pilot del material adaptat. Com que provenen d'una zona castellanoparlant, hem traduït els **textos al castellà** i els hem maquetat en el mateix format que la versió original catalana.

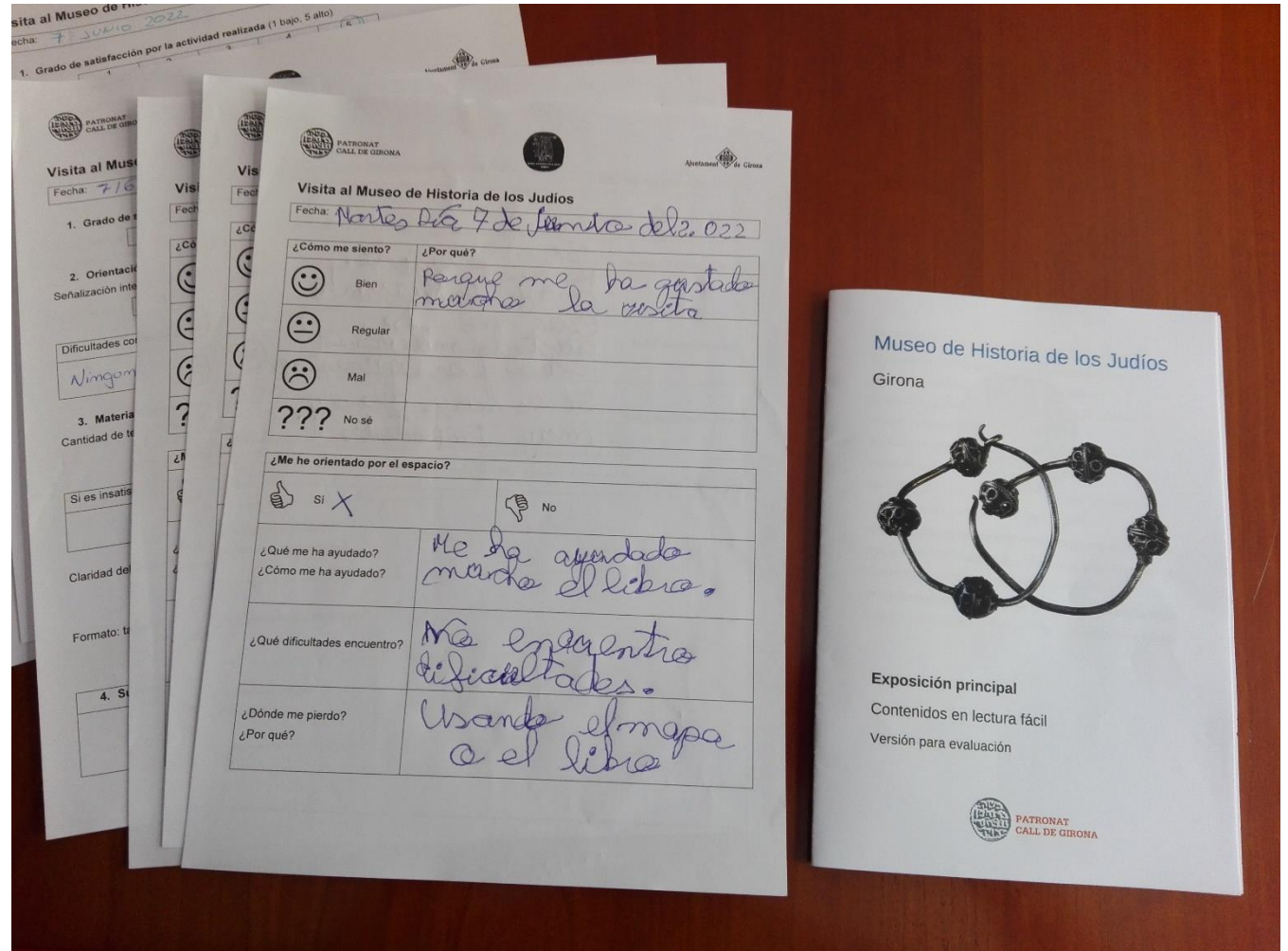
Per a l'activitat d'avaluació externa ens ha calgut desenvolupar dues accions complementàries: **preguntar i observar**. Hem elaborat una enquesta de satisfacció per a les persones destinatàries, una altra per a les persones acompanyants dels grups amb discapacitat intel·lectual i hem observat en directe la seva interacció amb l'espai i el llibret.

Així, a principis de juny de 2022 ha estat possible fer una **revisió del material** amb un grup de dotze persones amb discapacitat intel·lectual, dues de les quals també eren cegues, i quatre acompanyants.

Hem seguit a distància la visita del grup i hem anotat les **incidències principals** de la seva interacció amb el material imprès i amb l'espai del Museu: Quan han arribat, els hem demanat ajuda per revisar un nou recurs del Museu i totes les persones que han volgut participar han rebut un llibret en lectura fàcil. Les dues persones invidents han necessitat utilitzar l'ascensor, acompanyades per dues educadores. La resta del grup els esperava fins que s'han reunit a la primera sala. Han fet un primer recorregut sense incidències. En el canvi de planta, les persones que pujaven a peu no han esperat a la primera sala (07. Cultura jueva) i s'han trobat a l'àmbit Una relació difícil (09). Aleshores han hagut de recular fins a l'àmbit 08, han passat per alt l'àmbit 07 i han entrat del revés a l'àmbit 10 per veure l'escut de la Inquisició. Tot i buscar referències als plànols del llibret, el fet que les sales no estiguin numerades ha fet molt difícil per a tothom seguir l'ordre correcte. Les educadores no podien estar per tot i el grup anava marcant la direcció. Els continguts es compartien en veu alta i les educadores dinamitzaven la visita fent buscar els objectes destacats, però ningú no llegia les cartel·les per comprovar si eren els objectes desitjats. No aconseguien localitzar l'objecte si la imatge del llibret no era ben igual a la de la sala, com ha passat amb el facsímil de l'Hagadà de Barcelona, que està obert per una pàgina diferent per motius de conservació.

Al final de la visita, quan tothom ha pogut seure al pati, hem repartit les enquestes corresponents. Les **persones avaluadores** han estat cinc dones i cinc homes amb diversitat funcional intel·lectual i tres educadores i un educador acompanyants.

Els dos models d'enquesta persegueixen obtenir informació sobre **dos interrogants**: si el llibret ajuda a l'orientació i si el contingut s'ajusta a les necessitats de les persones lectores, tant es del punt de vista de la discapacitat com des del punt de vista professional especialitzat. A les dues enquestes hi ha un camp de text lliure per afegir els comentaris que cada persona cregui convenients.

Imatge: Llibret avaluat i enquestes d'avaluació recollides.

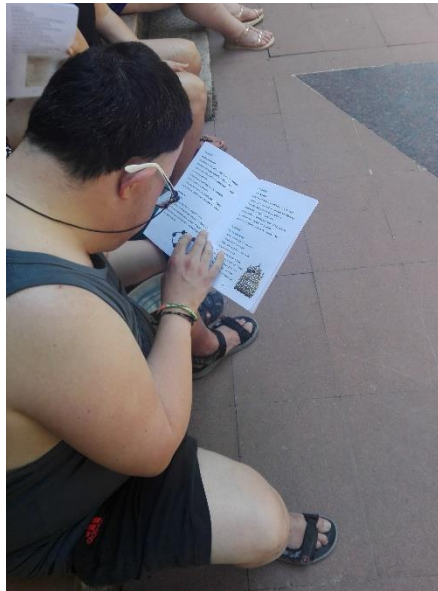
En l'annex 5.5.1.1 reproduïm el **model d'enquesta** per a persones amb diversitat funcional intel·lectual. És un model d'elaboració pròpia, a partir de la proposta de Plena inclusión (2018) i inclou algunes icones. Les preguntes de l'enquesta eren:

1. Com em sento? 😊 Be / 😐 Regular / 😞 Malament / ??? No ho sé Per què?
2. M'he orientat per l'espai? 👍 Sí / 👎 No
2.1. Què m'ha ajudat?
2.2. Com m'ha ajudat?
2.3. Quines dificultats trobo?
2.4. On em perdo? Per què?
3. El llibre de recolzament em resulta útil? 👍 Sí / 👎 No
3.1. He llegit tots els textos? Per què?
3.2. Quina informació falta?
3.3. La informació és clara?
4. Propostes de millora:

Aquesta enquesta ha estat resposta per totes les persones vidents del grup, amb ajuda d'alguna educadora, segons el grau de discapacitat. El resultats complets es poden llegir en l'annex 5.5.1.2.

Les **respostes** de l'enquesta ens han aportat dades, no només del material de lectura fàcil que preteníem avaluar, sinó també de les condicions de la visita. Si bé assenyalen el plànol com un referent d'orientació, algunes persones amb diversitat funcional reconeixen que s'han orientat per les indicacions dels altres membres del grup. Diuen no haver trobat dificultats en el recorregut, i afegeixen que no s'han perdut, encara que l'observació de la seva interacció a la segona planta ens fa dubtar bastant d'aquestes respostes. Com a hipòtesi direm que la seva percepció pot haver estat condicionada pel fet de visitar l'espai en companyia d'unes persones de referència i de la seva total confiança, i de les quals no s'han separat. La persona més crítica ha estat l'única que no sabia llegir, i reclamava més imatges al llibret i més senyalitzacions a les sales. Les persones amb discapacitat intel·lectual sense competència lectora poden ser bones avaluadores de materials en lectura fàcil si tenen una actitud crítica per reconèixer allò que no entenen i saben oferir alternatives (Plena Inclusión 2018c, p. 16), com ha estat el cas.

Imatge: Moments de la visita del grup avaluador

En l'annex 5.5.2 reproduïm el **model d'enquesta** per a les persones acompanyants i totes les respostes obtingudes. En aquest cas hem optat per oferir una gradació de la satisfacció de l'1 al 5, similar a la que proposa el manual coordinat per López Gil (2021, p. 76-77).

Les preguntes de l'enquesta eren:

1. Grau de satisfacció per l'activitat realitzada (1 baix, 5 alt) 1; 2; 3; 4; 5
2. Orientació
Senyalització interior (1 insuficient, 5 adequada): 1; 2; 3; 4; 5
Dificultats concretes d'orientació: ...
3. Material imprès
Quantitat de text (1 insatisfactòria, 5 molt satisfactòria) 1; 2; 3; 4; 5
Si es insatisfactòria, ¿per què? ¿sobra contingut? ¿falta contingut?
Claredat del text (1 insatisfactòria, 5 molt satisfactòria): 1; 2; 3; 4; 5
Format: mida, llegibilitat, etc. (1 insatisfactori, 5 molt satisfactori): 1; 2; 3; 4; 5
4. Suggestiments de millora: ...

Amb respostes de 4 i 5, el **personal del centre ocupacional** ha trobat adequats l'extensió de text i els continguts, que situen en la «zona de qualitat» (López Gil 2021, p. 77). En general, ha estat una experiència molt bona i han valorat el fet de tenir diferents objectes destacats, perquè així podien estimular el grup a buscar-los. Quant als aspectes a millorar, ens demanen canviar les xifres romanes dels segles per numeració aràbiga. La llegibilitat no és del tot suficient, si bé és una lletra Arial12, donades les condicions lumíniques d'algunes sales (la manca de llumens en alguns racons de l'itinerari ja apareixia com un indicador no aconseguit en l'avaluació de MUSA). Una educadora reconeix que s'han embolicat a la segona planta i no han sabut fer l'itinerari previst, però totes les respostes valoren de manera positiva la senyalització interior. Com a darrer suggeriment, creuen convenient incorporar pictogrames al llibret imprès, per indicar els moviments que cal fer.

Totes aquests suggeriments ja es poden incorporar fent una segona maqueta del llibret, en què també es podrien assajar els pictogrames de pujar i baixar escales, a banda d'afegir més imatges, canviar la numeració romana i augmentar el tipus de lletra. Aleshores caldria una segona prova amb un altre grup de validadors i validadores.

Avaluació interna: indicadors de MUSA

Al mòdul Comunicació, dins la categoria *aspectes generals*, el material en lectura fàcil és un tipus d'element que es pot avaluar amb setze indicadors:

Taula de resultats de l'avaluació del material adaptat amb MUSA

Indicadors de lectura fàcil	Sí	No
1. Senyalització del recurs amb un pictograma estàndard		X
2. Paràgrafs no superiors a 8 línies i de llargada similar entre ells	X	
3. Text sense separació de paraules a final de línia	X	
4. Conceptes abstractes explicats, o desestimats	X	
5. Sense adverbis acabats en –ment	X	
6. Una frase, una idea (no més)	X	
7. Sense llenguatge figurat o metafòric	X	
8. Vocabulari homogeni, repetint paraules per designar un mateix element	X	
9. Només signes ortogràfics habituals (sense , punt i coma, etcèteres, nombres ordinals, percentatges...)	X	
10. Sense construccions sintàctiques complexes (coordinades i subordinades)		X
11. Amb imatges de recolzament	X	
12. Text en veu activa (sense passiva, ni oracions impersonals, ni passiva reflexa o pronominal)		X
13. Textos de longitud màxima de 60 caràcters sense espais	X	
14. Text disposat en una única columna	X	
15. Sense gràfiques ni taules	X	
16. Revisió prèvia del contingut feta per persones amb necessitats cognitives i intel·lectuals específiques	X	

Nota: Elaboració pròpia a partir dels setze indicadors del programa MUSA

El text té una subordinada i unes poques oracions impersonals i pronominals que l'Associació Lectura Fàcil va validar en la fase d'adaptació, caldria valorar si es poden substituir per altres expressions o són prou comprensibles.

2.5.2.- Proposta de textos en llenguatge planer

Aquest projecte no pretén (només) crear productes especialitzats per les persones amb dificultats de comprensió, sinó d'adoptar un llenguatge planer al nivell general d'informació de tots els àmbits i en tots els suports possibles, per a tothom. El segon objectiu operatiu d'aquest projecte consisteix en redactar els continguts essencials de cada àmbit de manera senzilla i clara. Aquest objectiu servirà per a un **propòsit**, contribuir a fer un recorregut inclusiu a l'exposició principal considerant la diversitat lectora. Integrar aquest textos a la museografia formaria part de la proposta de futur.

Creiem que el llenguatge planer, **integrat de manera desapercibuda** en el recorregut, és el vehicle idoni per transmetre les idees principals del Museu a un públic més divers. De la mateixa manera que el disseny universal presenta els continguts en un format accessible per a la majoria de persones, el llenguatge planer els fa comprensibles també per a una majoria.

Així, el llenguatge planer és la tècnica de redacció que contribueix a l'estratègia del disseny universal: no incomoda les persones amb molta capacitat de lectura, ni genera barreres de comprensió per a les persones amb dificultats lectores. Que persones diverses comparteixin **una mateixa experiència** de visita farà més inclusiu el recorregut de l'exposició.

A continuació presentarem com ha estat el procés de creació dels textos en llenguatge planer i la proposta de jerarquia de continguts utilitzant aquests textos.

2.5.2.1.- Procés de treball

La primera tasca ha estat **completar l'anàlisi** del nivell general d'informació, afegint la lectura dels plafons secundaris, cartel·les d'objectes i fulls de sala que trobem en el recorregut per les sales. Aquests són tots els textos disponibles durant l'itinerari d'una persona visitant. No tota la informació és essencial, alguna és informació afegida per matisar o ampliar, i alguna és informació complementària. Algunes idees essencials són ben evidents des del títol, altres poden estar explicades només al full de sala, altres idees se sobreentenen i exigeixen algun coneixement previ a la visita que no tothom té, com el concepte de servitud medieval. Els textos dels plafons principals del recorregut actual es troben a l'annex 5.3.2.

Un cop recollida la informació, hem redactat, amb frases molt curtes i un llenguatge senzill, les idees més importants de les dotze unitats d'informació (presentació i onze àmbits), en dos nivells: les essencials i les addicionals. En concordança amb una de les línies estratègiques del Museu, hem tingut en compte la **perspectiva de gènere** a l'hora de redactar. Aquesta fase ha tingut lloc després de la col·laboració amb l'Associació Lectura Fàcil i algunes de les propostes aportades en l'adaptació dels textos del web han servit per a aquest redactat de textos essencials.

Hem tingut cura del **vocabulari** per prescindir de tot allò que pugui ser una barrera a la comprensió. Al nivell general d'informació no cal explicar tot el feudalisme per definir la situació jurídica de la població jueva, ni definir els títols nobiliaris de la Corona d'Aragó per explicar les relacions de les comunitats amb l'autoritat política, però tampoc no volem usar un vocabulari inexacte o antihistòric. Els blocs d'informació sobre l'organització de la comunitat (03), les relacions interreligioses (09) i la Inquisició (10) presenten moltes dificultats per resumir els conceptes tractats. Les persones visitants solen tenir una idea preconcebuda sobre aquests temes i manifesten rebuig quan la proposta del Museu no s'hi ajusta. Al bloc 09 no tothom té coneixements d'història de les mentalitats per distingir l'antisemitisme religiós medieval de l'antisemitisme racial contemporani. Al bloc 10 convé definir els conceptes religiosos necessaris per explicar la persecució (heretgia, criptojudaisme, judaïtzar, etc.).

Els textos complementaris inclouen molts **mots hebreus** relacionats amb pràctiques religioses. També certs objectes de les sales es descriuen amb un terme hebreu que pot tenir, o no, un equivalent en català. Al nivell general d'informació, hem optat pel terme català. Només hem inclòs unes poques paraules d'origen hebreu acceptades al diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, quan es tractava d'elements físics que es poden observar en el recorregut: l'estoig inserit al brancal de les portes (mezuzà), el contracte matrimonial (quetubà), el rotlle amb el Pentateuc (Torà) i les restes del bany ritual (micvé). A banda del mot en si, el ritual de purificació que havia tingut lloc en aquest darrer espai arqueològic té un significat simbòlic força complex per a persones d'altres religions, i s'ha de poder explicar amb les paraules justes.

Hem comptat amb el suport i l'assessorament de **la direcció del Museu** d'Història dels Jueus en tot el procés de redacció. Les seves aportacions ens han permès ajustar els continguts i perfilar la jerarquia de la informació.

Partim d'un enfocament en múltiples capes d'informació per crear diferents tipus d'experiència, segons les necessitats o l'interès del públic.

Taula de la proposta de nivells de contingut (en relació a la tècnica de redacció)

Nivell	Contingut	Tècnica de redacció preferent
1	Títol d'àmbit (<i>big idea</i>)	Lectura fàcil
2	Continguts essencials. L'esquelet del missatge, amb idees simples, textos fàcils i imatges. Vocabulari conegut.	Lectura fàcil / llenguatge planer
3	Continguts addicionals. Desplegament de les idees anteriors, encara amb imatges, objectes seleccionats, textos fàcils i vocabulari senzill.	Llenguatge planer
4 i següents	Continguts complementaris. Ampliació de conceptes, «per saber-ne més», amb objectes secundaris, interactius, fulls de sala, etc.	Cap requeriment. Senzillesa recomanable.

Nota: Elaboració pròpia a partir de les idees de Hooper-Greenhill (1998, p. 179) i Serrat (2005).

Estructurar continguts per capes segons les habilitats necessàries per comprendre'ls equival a oferir un primer missatge en un llenguatge clar i entenedor, per a tothom, i després anar augmentant la complexitat d'idees i conceptes, amb la gradació de nivells. Amb aquesta estructura de la informació, la visita al Museu pot esdevenir una experiència inclusiva, perquè en un mateix entorn **cada persona decideix** quin nivell de profunditat desitja, en funció de les seves condicions particulars (edat, cansament, temps disponible, etc.).

Plantegem la possibilitat que el Museu decideixi fer una adaptació a **lectura fàcil en el nivell 2**, cosa que augmentaria la inclusió de col·lectius amb discapacitat intel·lectual. De fet, aquesta proposta ja inclou algunes frases de l'adaptació a la lectura fàcil que hem presentat a l'apartat anterior.

A continuació, presentarem els textos dels **nivells 2 i 3 de contingut** per a cadascun dels onze àmbits i per a la presentació del Museu. Hem definit amb més detall només les capes intermèdies perquè configurin el nou nivell general d'informació adreçat a tothom. Per al nivell 2, hem desenvolupat, explicat i ampliat els títols amb un llenguatge planer i senzill i de manera molt breu (una inversió mínima de temps, de 20 a 30 minuts, permetria entendre el missatge de cadascun dels àmbits a qualsevol persona visitant). Amb unes poques frases clau, destil·lem els continguts essencials que hem considerat que vol transmetre el Museu. Hi afegim una proposta de textos secundaris per al nivell 3 (continguts addicionals), per complementar i ampliar la informació aportada per les frases clau.

2.5.2.2.- Jerarquia interna dels continguts per àmbits

Continguts essencials	Continguts addicionals
<p data-bbox="181 395 398 427">00. El Museu</p> <p data-bbox="181 451 544 483">[Per què aquest museu]</p> <p data-bbox="181 563 383 595">Frases clau</p> <p data-bbox="181 619 869 707">La història de Girona és diversa i està formada per moltes veus.</p> <p data-bbox="181 730 869 866">Aquest museu explica una part d'aquesta història, és la història d'una minoria religiosa i cultural.</p> <p data-bbox="181 890 869 1042">Coneixereu un col·lectiu de persones que va viure a la ciutat durant 600 anys i va ser oblidat durant gairebé 500 anys més.</p>	<p data-bbox="902 395 1339 427">Informació complementària</p> <p data-bbox="902 451 2000 539">El Museu d'Història dels Jueus és un museu públic que explica la història de les comunitats jueves de la Catalunya medieval.</p> <p data-bbox="902 563 2029 651">Inclou una important col·lecció de làpides funeràries amb inscripcions hebrees i altres objectes relacionats amb la vida jueva a l'edat mitjana.</p> <p data-bbox="902 730 1910 866">Què hi trobareu: espais arqueològics del barri jueu medieval i alguns objectes relacionats amb la identitat jueva i amb els costums i rituals religiosos.</p>

Continguts essencials

01. Els orígens. 600 anys d'història

[Context cronològic]

Frases clau

Fa 2000 anys, l'Imperi Romà va reprimir i castigar el Poble Jueu i en va afavorir la dispersió.

A l'edat mitjana, tres religions diferents conviuen a viles i pobles de Catalunya: judaisme, cristianisme i islam.

Les famílies jueves van viure a la ciutat de Girona des del segle IX fins al segle XV.

A partir de l'any 1492, la religió jueva va ser prohibida.

Continguts addicionals

Informació complementària

L'arribada de la població jueva a terres catalanes és anterior al naixement de Catalunya.

No sabem si en les èpoques antiga, visigoda i islàmica ja hi havia hagut vida jueva a Girona; el document conservat més antic és del segle IX. Aquelles primeres famílies venien d'un petit poblet proper a Besalú.

Durant 600 anys, la població jueva va formar part de la ciutat de Girona i convivia amb la població cristiana majoritària. No sempre les relacions van ser amables, la violència es feia present en moments de dificultats.

Amb l'expulsió de 1492, només unes poques famílies van preferir marxar. La majoria s'havien convertit al cristianisme.

Què hi trobareu: un audiovisual introductori i alguns objectes vinculats a la identitat jueva.

Continguts essencials

02. El call. El barri d'Israel

[Topografia i evolució urbana]

Frases clau

La població jueva de la ciutat vivia al voltant de l'actual carrer de la Força. El barri s'anomenava call jueu.

La casa d'una família jueva es distingia per un estoig col·locat al muntant de la porta: la mezuzà.

El barri va anar canviant amb la realitat social i econòmica. Al segle XV es va reduir i tancar: totes les famílies vivien concentrades en una zona petita.

Continguts addicionals

Informació complementària

Les compres i vendes de cases al barri ens permeten dibuixar els plànols de l'extensió del call en diferents períodes.

El creixement del barri correspon a l'etapa de creixement medieval i a la coexistència pacífica entre religions. L'epidèmia de Pesta de 1348 va ser un moment determinant. La reducció de població jueva es va agreujar amb l'assalt al call de 1391, quan moltes persones van ser obligades a batejar-se.

La reducció de mida del barri al segle XV és un reflex de la crisi de la baixa edat mitjana: van augmentar la intolerància i les conversions al cristianisme.

Què hi trobareu: plànols, cronologies i recursos interactius per comprendre l'evolució urbana del call jueu, i objectes medievals provinents d'excavacions arqueològiques.

Continguts essencials**03. L'aljama. La vida en comunitat**

[Organització política interna]

Frases clau

Dins del call, la comunitat jueva tenia una certa autonomia per gestionar els assumptes interns. L'aljama és un organisme de govern intern. Les comunitats jueves catalanes estaven distribuïdes en cinc aljames que pagaven impostos al casal comtal. Girona era una de les cinc aljames catalanes. Cada aljama s'organitzava en assemblea i s'hi repartien les quantitats a pagar entre totes les famílies.

Continguts addicionals**Informació complementària**

Des d'un punt de vista legal, les persones jueves pertanyien a la màxima autoritat de cada lloc: per exemple, si vivien a Castelló d'Empúries estaven sota la jurisdicció del seu comte, i si vivien a la Bisbal d'Empordà, del bisbe de Girona. A Catalunya, la majoria vivien en ciutats que, com Girona, pertanyien al casal comtal de Barcelona.

Per cobrar millor els impostos, el casal de Barcelona va organitzar les seves comunitats jueves en aljames. A Catalunya en tenia cinc: Barcelona, Besalú, Girona, Tortosa i Vilafranca del Penedès. En realitat, hi havia moltes més comunitats jueves que aljames. Les aljames escollien representants per anar a negociar quants diners havien de pagar i demanar favors reials.

Les comunitats tenien força autonomia en afers interns. Per exemple, tenien els seus propis tribunals per jutjar temes familiars o religiosos.

Hi havia disputes internes pel control dels òrgans de govern de l'aljama.

Alguns homes de les famílies més riques del call repetien com a dirigents de l'aljama en eleccions successives.

Què hi trobareu: un interactiu sobre l'organització de l'aljama.

Continguts essencials**04. La família. Tradició i ritual**

[Cicle vital i tradicions religioses]

Frases clau

La vida al call jueu era particular en els aspectes lligats a la religió, al calendari i al cicle vital.

Des del dia del seu naixement, homes i dones tenien funcions i obligacions diferents, que estaven regulades pels manaments divins.

De totes les festivitats del calendari hebreu, les més importants eren, i continuen essent, la Pasqua jueva i el Dia de l'Expiació.

Continguts addicionals**Informació complementària**

Els nens eren circumcidats i aprenien a llegir i escriure. Les nenes eren educades per tenir fills i garantir el compliment de les normes d'alimentació i de les tradicions casolanes. Tant homes com dones havien de casar-se per complir el manament diví que diu «creixeu i multipliqueu-vos». Per formalitzar el matrimoni, calia signar un contracte anomenat *quetubà*.

Un ritual important per a les dones del call era la purificació després de cada menstruació, o després d'un part. Tenia lloc al *micvé*, el bany ritual, que era una cambra amb una petita piscina d'immersió. Les restes arqueològiques del *micvé* de Girona es poden veure al segon pis del Museu.

El calendari hebreu és lunisolar. L'any s'inicia a finals d'estiu i dura 12 mesos. Els dies comencen amb cada posta de sol i el dissabte es consagra a Déu. La majoria de festivitats jueves actuals ja se celebraven al call de Girona en època medieval: el cap d'Any, la Festa de les Cabanyelles, la Festa de les Llums, Purim, la Pasqua jueva i el Dia de l'Expiació.

Què hi trobareu: objectes relacionats amb el cicle vital i amb les festivitats més destacades.

Continguts essencials

05. La sinagoga

[Elements de l'edifici i funció social]

Frases clau

Les sinagogues són llocs de trobada de la comunitat.

La Torà, el text sagrat que regeix la vida jueva, és l'element indispensable de qualsevol sinagoga.

La darrera sinagoga de la ciutat estava situada a la banda oest d'aquest edifici; en queden restes al segon pis.

Al segle XV, tenia espais separats per a homes i dones, un bany de purificació i un hospital per a pobres.

Continguts addicionals

Informació complementària

Per al Poble Jueu, la sinagoga és un lloc d'estudi, oració, reunió i celebració. L'arquitectura i el disseny interior d'una sinagoga estan al servei de la Torà, el text més sagrat de la religió jueva. La Torà conté els cinc primers llibres de la Bíblia hebrea i es considera paraula de Déu. Per això es tracta amb gran respecte i es decora amb elements luxosos que demostrin la riquesa de la comunitat.

A la Girona medieval, la sinagoga s'anomenava «escola». La ciutat en va tenir almenys tres, en diferents moments de la història. La darrera es va inaugurar el 1435 i estava situada dins de l'edifici actual del Museu.

Coneixem els elements que hi havia a la sinagoga a través del document de venda de l'edifici de l'any 1492, quan la comunitat es va dissoldre per ordre reial.

Què hi trobareu: objectes rituals i de culte, troballes arqueològiques i documents relacionats amb les sinagogues de Girona.

Continguts essencials**06. El fossar dels jueus**

[La mort en el judaisme]

Frases clau

Al nord de la ciutat, la comunitat jueva de Girona hi tenia un terreny que utilitzava com a cementiri.

Això va donar nom a tota la muntanya: Montjuïc.

Passat un any de la mort, es col·locava una làpida amb una inscripció per recordar la persona difunta.

Els noms escrits a les pedres són el testimoni de les seves vides.

Continguts addicionals**Informació complementària**

Aquí hi ha dos tipus de pedres amb inscripcions funeràries: les verticals són esteles i les horitzontals làpides. Les més grosses i pesades corresponen a famílies amb més estatus i poder econòmic.

L'any 1492 el cementiri no es va vendre, la comunitat va preferir donar-lo a un noble de Girona. Durant els anys següents, moltes pedres del cementiri es van reutilitzar en edificis de la ciutat, sobretot les esteles. Encara avui se'n troben algunes quan es rehabiliten cases del Barri Vell.

La làpida més antiga és del segle XII i va ser buidada i reutilitzada com a abeurador per al bestiar.

Els epitafis indiquen com es deia la persona, alguna virtut que la feia especial i quin dia va morir, i li desitgen descans etern.

Què hi trobareu: la col·lecció de làpides hebrees més important de la península Ibèrica.

Continguts essencials

07. Cultura jueva

[Personalitats destacades]

Frases clau

Els homes jueus es dedicaven a l'estudi i van destacar en els àmbits de la ciència, la literatura i la filosofia. Només sabem el nom d'una dona: Merecina, poeta de Girona.

Mossé ben Nahman, el Mestre de Girona, és la figura més important del judaisme medieval a Catalunya.

Girona també és famosa pel misticisme del seu cercle de cabalistes.

Continguts addicionals

Informació complementària

«Ciutat mare d'Israel» és un títol que s'atorga a les ciutats que tenen importància per a la història del judaisme. Girona ha rebut aquest títol per l'aportació d'alguns gironins al pensament jueu medieval.

Durant l'edat mitjana, els jueus catalans van destacar en l'àmbit de la ciència, la literatura i la filosofia. Hi ha un llarg llistat de personalitats destacades.

Mossé ben Nahman o Nahmànides, el Mestre de Girona, conegut també amb el nom català Bonastruc ça Porta, era metge i rabí, un líder per a les comunitats jueves catalanes. Els seus textos encara s'estudien avui dia.

Girona també és famosa pel misticisme del cercle de cabalistes, que es van dedicar a estudiar el significat ocult de la Torà.

Què hi trobareu: noms de personatges il·lustres i alguns objectes relacionats amb Mossé ben Nahman i el cercle de càbala de Girona.

Continguts essencials

08. Guanyar-se el pa

[Oficis, activitats econòmiques]

Frases clau

L'artesanat, el comerç i el préstec monetari eren les principals ocupacions del jueus i les jueves de Girona.

L'aprenentatge de l'ofici es feia en l'àmbit familiar.

L'obligació religiosa dels nois d'aprendre a llegir i escriure va afavorir l'especialització científica.

Als calls catalans hi havia metges, cartògrafs o astrònoms de gran prestigi.

Continguts addicionals

Informació complementària

Els homes i les dones del call es dedicaven a oficis diversos. Hi havia jueves i jueus a tots els graons de l'escala social: des de les dides i els paletes que cobraven sous miserables fins als grans mercaders que eren socis en negocis internacionals. En realitat, l'artesanía i el comerç eren les seves activitats principals i els tallers funcionaven amb la implicació de tots els membres de la família.

Els nois aprenien a llegir i escriure per imposició religiosa. Això va fer que molts es dediquessin a les ciències i van ser metges, cartògrafs o astrònoms.

A l'edat mitjana, el préstec de diners amb interès estava prohibit entre persones de la mateixa religió. Per això, jueus i jueves prestaven a persones cristianes (i també a la inversa). Els negocis que necessitaven crèdit recorrien a aquest finançament.

Què hi trobareu: reproduccions de manuscrits i alguns objectes relacionats amb les activitats econòmiques.

Continguts essencials**09. Una relació difícil**

[Disputes religioses i violència física]

Frases clau

La coexistència pacífica es torna marginació i violència extrema en situacions de crisi.

A partir del segle XIV les comunitats jueves van ser atacades, marginades i acusades de crims i sacrilegis.

Les causes eren la radicalització de les mentalitats, els canvis polítics i socials i les penúries econòmiques.

L'edicte de conversió va abocar moltes famílies a l'exili.

Continguts addicionals**Informació complementària**

L'estiu de 1391 les comunitats jueves van ser atacades a tota la Península ibèrica. No era la primera vegada, però va ser la més terrible. Gent molt humil disgustada amb la política reial i espantada per la fi del món imminent assaltava els calls cridant «conversió o mort». Algunes comunitats jueves molt importants, com la de Barcelona, van desaparèixer el 1391. Girona es va recuperar de l'atac, tot i les conversions forçades.

Les conversions van continuar al segle XV i van anar reduint la població jueva. Moltes famílies jueves van començar a tenir membres que es passaven al cristianisme. L'Església estava preocupada per la convivència entre persones jueves i persones batejades adultes, perquè la fe cristiana d'aquestes encara no era prou forta. El març de 1492 es va signar una ordre reial perquè totes les persones jueves es bategessin cristianes, si volien quedar-se als regnes hispànics. Això va provocar la marxa de moltes persones, aquelles que preferien mantenir la fe jueva. Però molta altra gent va preferir quedar-se.

Què hi trobareu: objectes relacionats amb les disputes religioses medievals i imatges de la segregació de la població jueva.

Continguts essencials

10. Societat conversa i Inquisició

[Conseqüències de la conversió al cristianisme]

Frases clau

La Inquisició era un tribunal que defensava la puresa de la fe cristiana. Les idees diferents es consideraven crims.

Per exemple, desconfiava de les persones que s'havien convertit al cristianisme per evitar l'exili de 1492.

Qualsevol acusació anònima iniciava el procés judicial.

En aquella època la tortura es considerava necessària per fer confessar la gent acusada d'algun crim.

Continguts addicionals

Informació complementària

El 1478 els Reis Catòlics van crear el Tribunal del Santo Oficio de la Inquisición, per perseguir l'heretgia i defensar la puresa de la fe cristiana. Una heretgia és una interpretació de la Bíblia diferent a la del Papa de Roma. Tota la població conversa era, per a la Inquisició, sospitosa de practicar en secret la seva religió anterior. Per això se la controlava i se la perseguia amb insistència.

Moltes tradicions relacionades de la vida quotidiana, la cuina o la neteja, tenien fonamentació religiosa, i algunes eren més fàcils de canviar que altres. Cuinar amb oli d'oliva, portar la camisa neta el dissabte i molts altres costums quotidians servien per acusar una veïna o un veí de ser heretge judaïtzant. La sala tracta els horrors que van patir les persones que foren perseguides i torturades. Hi pots escoltar uns diàlegs basats en les declaracions recollides en alguns processos inquisitorials conservats (veus de Cristina Cervià i Jordi Subirà).

Què hi trobareu: objectes relacionats amb la Inquisició a Girona i amb els processos judicials contra judaïtzants.

Continguts essencials

11. El llegat material

[Tasca del Patronat i excavacions al centre]

Frases clau

A finals del segle XX, els canvis socials van despertar l'interès de la ciutadania pel llegat jueu oblidat.

Els carrers principals del call encara mantenien la forma del segle XV.

La darrera sinagoga havia estat en aquest edifici.

El Patronat Call de Girona va néixer l'any 1992 per recuperar i difondre el llegat jueu de la ciutat.

Continguts addicionals

Informació complementària

Durant 500 anys, el llegat cultural del judaisme a Catalunya va ser oblidat, només els canvis socials de finals del segle XX van portar canvis en les mentalitats. La recerca amb documents històrics va permetre localitzar les illes de cases que havien format part del barri jueu.

Aquest museu ocupa l'espai de diferents edificis de l'antic call de Girona. Un d'ells és el de l'última sinagoga que es va construir a la ciutat i que va funcionar de 1435 a 1492. Després de l'expulsió, la sinagoga i els edificis del costat van passar a ser propietat privada i van patir molts canvis. El Patronat Call de Girona és un organisme autònom municipal i gestiona l'edifici des de 1992. El 2012 es van excavar les restes d'una casa medieval al pati inferior. El 2014 es va trobar un espai important: el micvé o bany ritual, que conserva l'estructura original tot i haver-se convertit més tard en una cisterna.

Què hi trobareu: maqueta del barri i espais arqueològics del call medieval.

Imatge: Cisterna que reaprofitava la piscina d'immersió del micvé del segle XV.

Fotografia: Josep M. Oliveras.

3.- Conclusions

3.1.- Grau de compliment dels objectius inicials

En finalitzar aquest treball, hem de fer una verificació dels resultats obtinguts:

Producte	Tasca prevista	Acomplert
1 i 2	Diagnosticar barreres a la comprensió en els textos del Museu, per mitjà d'avaluació interna i externa	sí
1	Seleccionar uns textos per adaptar	sí
1	Treballar els textos amb l'Associació Lectura Fàcil	sí
1	Maquetar materials escrits per a persones amb discapacitat intel·lectual	sí
1	Avaluar els materials creats amb les persones destinatàries del producte	sí
2	Determinar quines són les idees principals de cada àmbit	sí
2	Elaborar una proposta de textos clars i entenedors	sí

Hem acomplert totes les tasques que havíem previst a l'inici del projecte, per tant, hem generat **dos productes**:

- ✓ 1 recurs en lectura fàcil per a visitants amb discapacitat intel·lectual
- ✓ Continguts essencials redactats de manera senzilla i clara

Cadascun d'aquests productes és l'indicador per avaluar l'assoliment dels **dos objectius específics**: crear materials adaptats per a les persones amb discapacitat intel·lectual i contribuir a fer un recorregut inclusiu a l'exposició principal considerant la diversitat lectora.

Per tant, podem dir que hem contribuït a **la finalitat del projecte**, millorar l'accessibilitat cognitiva (accés als continguts) del Museu d'Història dels Jueus de Girona.

3.2.- Continuïtat del projecte i propostes de futur

Aquest projecte ha estat una oportunitat per iniciar **una nova línia de treball** al Museu d'Història dels Jueus al voltant de l'accessibilitat cognitiva. No obstant, ha abastat només una petita parcel·la de l'accessibilitat universal que sempre és un treball en curs.

L'accés als continguts és un requisit indispensable per assolir altres objectius futurs, amb la finalitat d'una plena inclusió de persones amb diversitat funcional en el recorregut per les sales. Els textos creats en llenguatge planer han de servir com a punt de partida a l'hora de millorar la transmissió del missatge del Museu. No podem preveure quan ni com s'han d'incorporar a les sales de l'exposició principal, perquè això depèn de la planificació de la **renovació museogràfica**. L'any 2022 hi ha prevista una remodelació de l'àmbit 10, que seria l'ocasió indicada per introduir aquesta capa de nivell general d'informació en els plafons de sala. Altres àmbits hauran d'esperar a remodelacions futures.

A continuació, iniciem la **part projectiva** del treball i explorarem algunes possibilitats que es podrien desenvolupar en els propers mesos. Tindrem en compte diferents variables, com són els recursos interns, humans i econòmics, i una periodització realista en consonància amb els mateixos recursos.

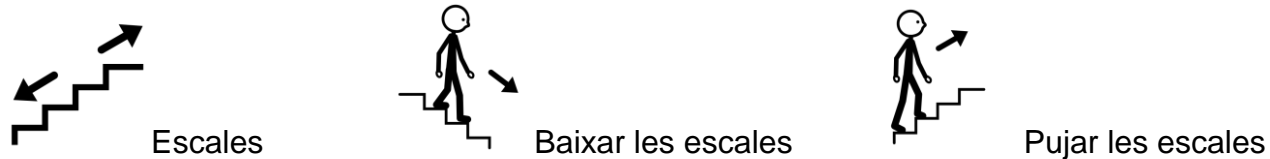
3.2.1.- Futures actuacions

Preveiem almenys cinc actuacions que derivarien d'aquest projecte de manera directa i són necessàries per incorporar les dues propostes presentades a l'oferta del Museu de manera estable i continuada.

a. Senyalització interior amb pictogrames

Els problemes d'orientació que pateixen moltes persones visitants (com s'ha vist en la diagnosi i en la prova pilot del material de lectura fàcil) exigeixen alguna solució en la senyalització de l'itinerari. Proposem utilitzar pictogrames en els punts més crítics, **bifurcacions i canvis de nivell**. El punt més conflictiu són les escales i la direcció a prendre quan s'arriba al segon pis.

Opcions de pictogrames per a les escales

Nota: Símbols propietat del Govern d'Aragó i creats per Sergio Palao per a ARASAAC (www.arasaac.org), amb Llicència Creative Commons BY-NC-SA

Aquests pictogrames també s'han d'incorporar al llibret en lectura fàcil perquè hi hagi **coherència** entre la senyalització de les sales i els plànols del recurs imprès. Pel mateix motiu, els pictogrames que s'han inclòs al mateix llibret (armariets, ascensor per a cadira de rodes i lavabo adaptat) també han de ser visibles en el recorregut per les sales. La seva efectivitat es mesurarà enquestant, de nou, persones de diferents edats.

A **recepció**, caldrà dissenyar senyalització nova que inclogui tota la informació possible sobre tipus d'entrada, preus, descomptes i serveis per a la diversitat funcional, utilitzant pictogrames sempre que sigui possible.

b. Llibret lectura fàcil

Podem evolucionar cap a un recurs millor incorporant els suggeriments, que ens han fet les persones avaluadores del llibret, en una **segona maqueta**.

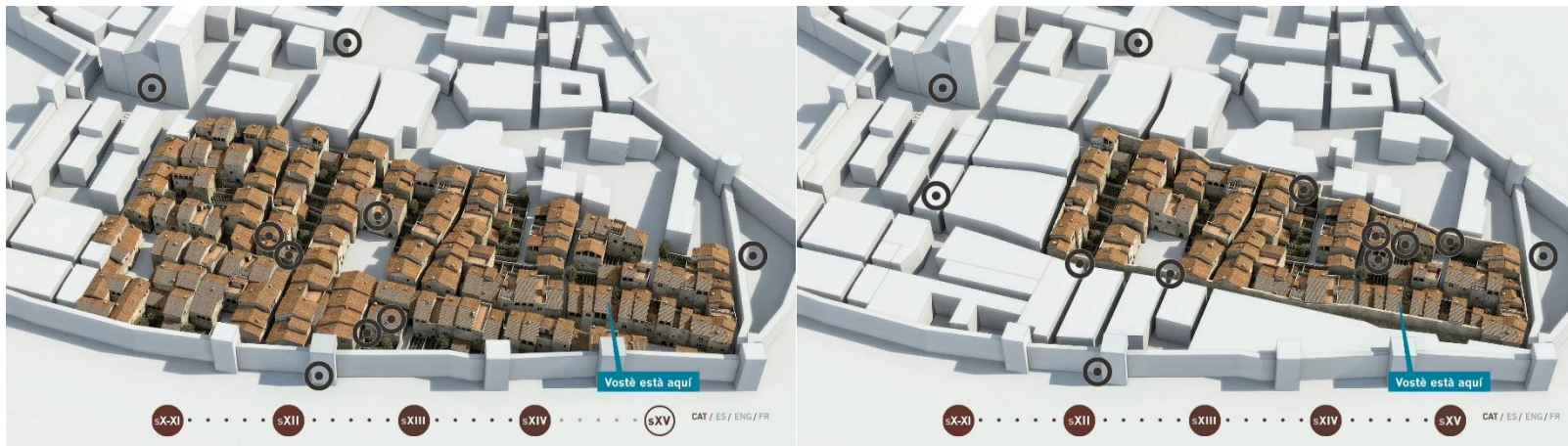
Per exemple, en relació a l'element destacat de cada àmbit, proposem afegir una imatge de l'**interactiu** de l'evolució del call que es troba a l'àmbit El Call (02). En el text s'hauria de suggerir descobrir com canvia el barri del segle XIV al XV, a la pàgina 7:

Destaquem...

Interactiu de l'evolució del call

Pots veure quines cases formaven part del call jueu i quins canvis hi va haver al llarg dels segles.

El barri creixia quan la població augmentava.
Compara el segle catorze (XIV) i el segle quinze (XV).

Recomanem una segona col·laboració amb l'Associació Lectura Fàcil per fer una revisió de les oracions subordinades i pronominals (indicadors MUSA negatius), i la validació final de tot el text, per poder fer ús del seu logotip. Les traduccions a l'anglès i al francès també han de passar la validació de la mateixa associació.

Quan estigui disponible en format digital i imprès, la novetat s'ha de comunicar almenys amb una nota de premsa. L'existència del recurs s'ha de senyalitzar (amb el logotip Lectura Fàcil), tant a la web com al mostrador de recepció.

Pel que fa a l'edició, se'n faria una impressió digital a demanda, segons les reserves de grups previstes, si bé caldria un petit estoc de 50 unitats disponibles de forma permanent a la recepció del Museu. L'avaluació continuaria durant almenys un any i seguiríem recollint i analitzant les enquestes de les persones usuàries per ajustar continguts escrits i pictogrames.

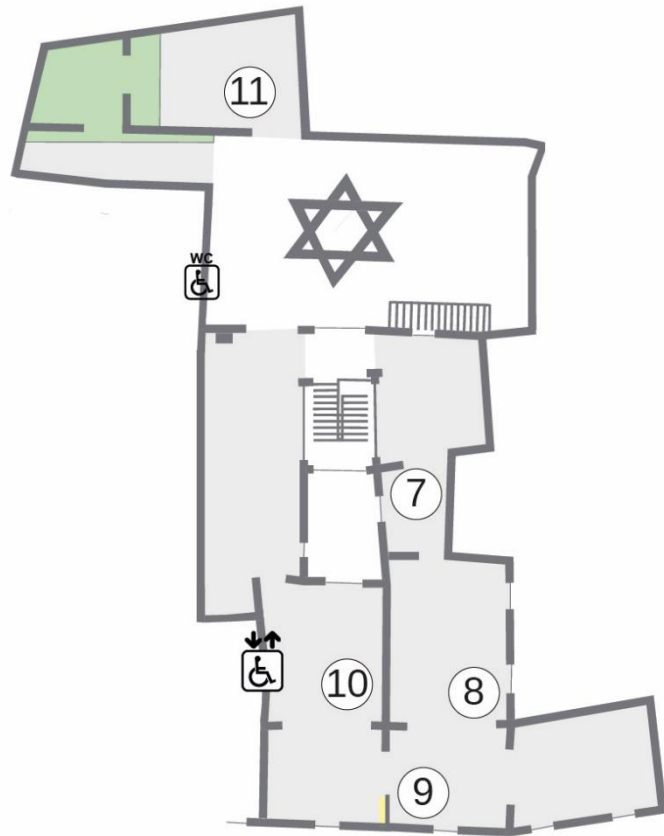
c. Renovació del tríptic

Consultant l'estoc de tríptics disponible, a finals de 2022 seria necessària una reimpressió en almenys dos idiomes (anglès i castellà). És una ocasió per redissenyar el contingut d'aquest recurs gratuït i resoldre els problemes de llegibilitat (poc contrast amb el fons, text justificat i sobre una imatge) i de comprensió lectora que hi hem detectat. El llenguatge ha de ser més planer i senzill.

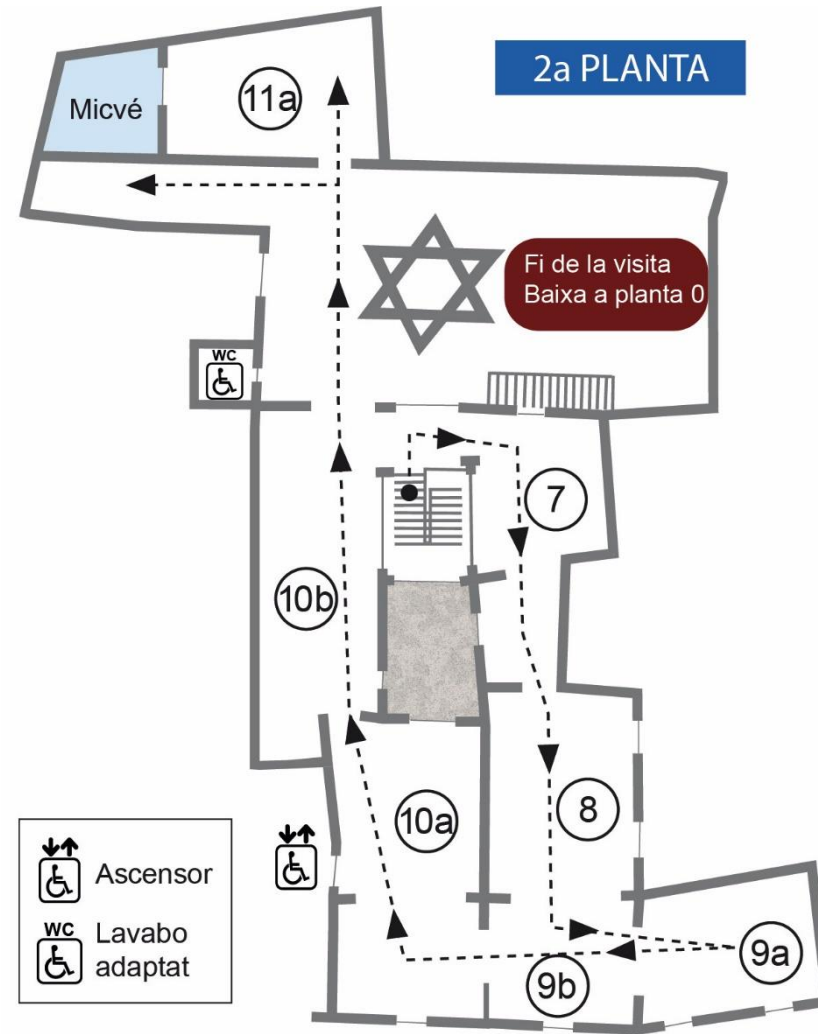
A més, els **plànols** que ja hem inclòs al llibret de lectura fàcil poden substituir els del tríptic per millorar l'orientació general. La maquetació s'ha de fer almenys en els quatre idiomes principals del Museu i la impressió s'ha d'externalitzar en una impremta, perquè habitualment se'n fan 5.000 exemplars per cada idioma.

Exemple de planta publicada al tríptic actual

SEGONA PLANTA

Planta dissenyada per al llibret en lectura fàcil

d. Milliores web (exposició principal)

L'Associació Lectura Fàcil ja ha adaptat tots els textos sobre l'exposició principal que hi ha a la pàgina web del Museu. Tenir aquesta adaptació feta ens permet substituir-los, però s'ha de fer en tots els idiomes i caldria una traducció a castellà, anglès i francès.

D'altra banda, hem considerat la complexitat de l'estructura del recorregut, el nombre de sales i el nombre d'àmbits a visitar i si són tots necessaris per a la comprensió general dels continguts. Creiem necessari reagrupar els onze àmbits, per presentar-los en vuit blocs d'informació, almenys en el format digital. Això implica unir El call (02) i L'aljama (03) en un àmbit anomenat «El barri i la comunitat: call i aljama». També convé unir Cultura jueva (07) i Guanyar-se el pa (08) en un àmbit que descrigui totes les activitats professionals, sense separar les intel·lectuals. Finalment, també es poden unir Una relació difícil (09) i Societat conversa i Inquisició (10) en un bloc que abordi la connexió entre judaisme i alteritat de l'edat mitjana i l'edat moderna, sota un títol com ara «Viure com a minoria: disputes, conversions, expulsió».

e. Itinerari en llenguatge planer

La proposta que hem presentat en llenguatge planer permet editar un text per acompanyar una visita ràpida i poc detallada, en 20 o 30 minuts. Hem previst un material imprès per distribuir de manera gratuïta a les persones que no vulguin, o no puguin, utilitzar l'audioguia. En aquest recurs, seria desitjable presentar la informació del contingut en els vuit blocs d'informació que també hem proposat per a la web. Cada bloc inclouria els textos essencials i un objecte destacat. Seria «El Museu d'Història dels Jueus en vuit parades» i s'editaria en els quatre idiomes habituals.

3.2.3.- Consideracions sobre gestió i recursos

Hem de fer algunes consideracions sobre la gestió del projecte a llarg termini i quins recursos humans i econòmics seran necessaris perquè sigui sostenible en el temps. Pel que fa la **gestió**, considerem que aquest projecte no es pot externalitzar. La coordinació, control i execució de totes les tasques es farien des de la mateixa institució amb el personal en plantilla. L'execució d'algunes tasques de disseny i reprografia demana la col·laboració dels serveis compartits de l'Ajuntament de Girona. Només una petita part depèn dels serveis prestats per empreses, amb les traduccions i la impressió. També es fan necessaris l'assessorament i la validació final de l'Associació Lectura Fàcil.

La **infraestructura** del Patronat Call de Girona és suficient per garantir l'execució del projecte, des de l'administració (tramitació de pagaments), als espais (oficines) i els equips informàtics i altres recursos materials indispensables.

El **finançament** necessari inclou els fons propis del pressupost ordinari de la institució i alguns fons externs (subvencions i ajuts). Per a l'any 2022, les despeses externalitzades es cobriren amb la partida d'activitats i recursos didàctics del Museu, o bé la de serveis i subministraments del Patronat Call de Girona. Per a l'any 2023 es poden sol·licitar subvencions de lliure concurrència. Les subvencions que hi escauen són les subvencions anuals per a la implementació de programes estratègics i de projectes específics dels museus, modalitat d) «Projectes i actuacions per millorar l'accessibilitat a persones amb discapacitat, així com altres activitats adreçades a col·lectius vulnerables o en risc d'exclusió social». Es concedeixen per un import mínim de 2.500 euros i cobreixen despeses per elaborar i executar projectes, estudis i materials per millorar l'accessibilitat a persones amb discapacitat i altres despeses d'activitats adreçades a col·lectius vulnerables o en risc d'exclusió social (Catalunya, 2021). No preveiem cap tipus d'ingressos de les activitats, perquè és un projecte amb finalitats socials i tots els productes són gratuïts amb l'entrada al Museu.

3.2.3.1.- Pressupost 2022-2023

Les tasques previstes en el cronograma tenen una part de **despeses estructurals** (personal, funcionament i manteniment), proveïda pel pressupost ordinari del Patronat. No hi ha personal contractat de nou, només despeses de les activitats. Les despeses de personal es consideren aportacions no monetàries al projecte, per això hem cregut necessari diferenciar en una segona columna les que generaran una factura d'una empresa externa.

Despeses previstes	Tipus	Unitat	€ /unitat	Import €	Despesa externa	Finançament
Coordinació del projecte	Personal	25 hores	25,00 €	625,00 €		
a. Senyalització interior amb pictogrames				150,00 €		
a.1. Maquetació	Personal	4 hores	25,00 €	100,00 €		
a.2. Impressió	Personal	2 hores	25,00 €	50,00 €		
b. Llibret lectura fàcil				1.215,68 €		
b.1. Segona maqueta	Personal	6 hores	25,00 €	150,00 €		
b.2. Traduccions (anglès i francès)	Serveis	1.964 paraules	0,12 €	196,40 €	196,40 €	Propi 2022
b.3. Validació Associació Lectura Fàcil	Serveis	4 llibrets	95,00 €	380,00 €	380,00 €	Propi 2022
b.4. Maquetació (anglès i francès)	Personal	12 hores	25,00 €	300,00 €		
b.5. Impressió digital (mostres)	Personal	4 hores	25,00 €	100,00 €		
b.5. Comunicació web (i recepció)	Personal	2 hores	25,00 €	50,00 €		

Despeses previstes	Tipus	Unitat	€/unitat	Import €	Despesa externa	Finançament
c. Renovació del tríptic				2.072,00 €		
c.1.1 Text planer i traducció al castellà	Personal	2 hores	25,00 €	50,00 €		
c.1.2. Traducció a anglès i francès	Serveis	600 paraules	0,12 €	72,00 €	72,00 €	Propi 2022
c.2. Maquetació	Personal	6 hores	25,00 €	150,00 €		
c.3 Impressió 5,000 u./idioma (1 full)	Serveis	20.000 unitats	0,09 €	1.800,00 €	1.800,00 €	Propi 2022 i extern 2023
d. Millores web (exposició principal)				1.700,00 €		
d.1. Reducció a 8 blocs d'informació	Personal	12 hores	25,00 €	300,00 €		
d.2.1 Traducció al castellà	Personal	12 hores	25,00 €	300,00 €		
d.2.2. Traduccions (anglès i francès)	Serveis	5.000 paraules	0,12 €	600,00 €	600,00 €	Extern 2023
d.3. Substitució textos actuals (html)	Personal	20 hores	25,00 €	500,00 €		
e. Itinerari en llenguatge planer				6.280,00 €		
e.1. Guió inicial	Personal	12 hores	25,00 €	300,00 €		
e.2.1 Traducció al castellà	Personal	12 hores	25,00 €	300,00 €		
e.2.2. Traduccions (anglès i francès)	Serveis	3.000 paraules	0,12 €	360,00 €	360,00 €	Extern 2023
e.3. Maquetació en 4 idiomes	Personal	40 hores	25,00 €	1.000,00 €		
e.4. Impressió 2,000 u. (x12 fulls color)	Serveis	24.000 fulls	0,09 €	2.160,00 €	2.160,00 €	Extern 2023
Total				9.882,68 €	5.607,68 €	

Per al **càlcul** de les despeses, hem estimat el cost de la dedicació del personal en 25€/hora. Les despeses en traduccions es compten pel nombre de paraules de cada document i les d'impressió tenen preus diferents segons si s'envien al Servei d'Impressió i Digitalització de l'Ajuntament o bé s'externalitzen en una impremta (quan hi ha més volum d'unitats).

La impressió del tríptic es pot anar fent a mesura que sigui necessari, de manera que a finals d'any es farien els exemplars en anglès, per reposar l'estoc, i l'any 2023 es farien imprimir els altres idiomes.

3.2.3.2.- Recursos humans. Organigrama i plantilla

Hi ha un aspecte de la continuïtat del projecte que pot ser determinant i té relació amb la necessitat d'introduir canvis en la composició de la plantilla del Patronat Call de Girona. La institució es troba en un procés de valoració i relació dels **llocs de treball** que són necessaris per complir amb les finalitats que marquen els seus estatuts. A la fi d'aquest procés, s'hauria d'haver esmenat l'absència de càrrecs tècnics intermedis per a les tasques específiques de museu.

Quan aquesta situació es regularitzi, hi haurà una plaça per a tècnic/a de museu que ha d'assumir, entre altres, les funcions de **responsable d'accessibilitat**. Ara per ara, la coordinació tècnica de les actuacions previstes està condicionada a l'existència d'aquest lloc de treball, que garantirà la continuïtat i l'evolució del projecte.

Les funcions de la persona que ocupi la plaça de tècnic/a responsable d'accessibilitat seran: continuar l'avaluació dels materials, recollir les esmenes i introduir-les als textos que s'estiguin creant, ser interlocutora amb les empreses i els serveis i coordinar la producció de materials, desenvolupar el pla de comunicació i, en general, vetllar per la consecució dels objectius i compliment del cronograma.

Millorar l'organigrama del Patronat Call de Girona implica una despesa fixa de personal sostinguda en el futur, però és l'única via per avançar cap a la redacció i execució del futur pla d'accessibilitat del Museu d'Història dels Jueus.

3.2.3.3.- Comunicació del projecte. Relacions amb el públic

A continuació esbossarem algunes estratègies de comunicació mínimes que caldria posar en marxa al final del projecte, per potenciar l'ús dels productes generats, adreçades a diferents segments de públic, per diferents canals:

Els **canals habituals** que utilitza el Patronat Call de Girona per fer difusió de les seves activitats són el taulell de recepció, el web institucional, notes de premsa per als mitjans de comunicació, el butlletí digital de Cultura de l'Ajuntament de Girona que es rep per subscripció voluntària i, com a reforç interpersonal, les xarxes socials. Es farien servir tots aquest canals i per aquest ordre.

D'acord amb el cronograma, el **llibret en lectura fàcil** s'ha de difondre abans de finalitzar l'any. La senyalització del recurs al taulell de recepció hauria de ser la primera acció de comunicació, així com la correcta informació al personal que fa atenció al públic. Al mateix moment, el document PDF seria accessible des de l'apartat d'Accessibilitat el web, en la secció reservada a la discapacitat intel·lectual (www.girona.cat/call/cat/accessibilitat_museu.php), però també des de la pàgina de documents descarregables (www.girona.cat/call/cat/publicacions_catalegs.php) i des de la pàgina de l'exposició principal (www.girona.cat/call/cat/museu.php) i generaria una notícia a la secció Notícies (www.girona.cat/call/cat/noticies.php). Després, es redactaria la nota de premsa institucional, amb els enllaços corresponents. El butlletí de Cultura i les xarxes socials serien canals complementaris d'informació, amb enllaços a la informació disponible al web del Patronat.

A més, aquest recurs s'hauria de comunicar de manera especial, per **correu electrònic**, a les entitats que treballen per a la discapacitat intel·lectual a Girona i comarques i altres organitzacions i institucions que considerem beneficiàries indirectes del projecte, com el Consorci per a la Normalització Lingüística i el seu programa de Voluntariat per la Llengua.

El juny de 2023, amb el llibret per a l'**itinerari en llenguatge planer** es podria seguir la mateixa pauta de difusió, però no recomanem oferir aquests continguts en obert (en pdf) al web, sinó reservar-los com a recurs per a la visita presencial.

3.3.- Consideracions finals

Aquest treball final de màster ha estat una oportunitat d'aprenentatge contínua. Cada fase o etapa del seu desenvolupament ha significat posar a prova i aplicar de manera pràctica els coneixements adquirits en les assignatures del Màster en Gestió del Patrimoni Cultural i Museologia. Amb cada acció particular han sorgit qüestions que poden tenir una aplicació general en el món dels museus i l'accessibilitat.

Els problemes sorgits durant l'adaptació a lectura fàcil ens suggereixen que cal **millorar la metodologia** de treball. L'adaptació és una interpretació i pot generar incorreccions no desitjades. El procés demana coneixements profunds de la temàtica del text, per aclarir malentesos i sobreentesos. Les persones especialistes en el contingut i les persones que fan l'adaptació treballen de manera conjunta i els textos van prenent forma, fins que s'obté el resultat òptim. Ja que estem creant un producte personalitzat a unes necessitats concretes, és imprescindible la validació de les persones destinatàries. Per ben valorat que estigui, és fàcil que calgui afegir o modificar text, cosa que ens obliga a tornar a l'assessorament especialitzat per revisar la lecturabilitat, per segona vegada, i així s'incrementen els costos del producte.

Per evitar-ho, la **formació en lectura fàcil** del personal de museus que té responsabilitats en la producció de textos per al públic pot ser una bona inversió de futur. A l'hora de crear un material escrit per fer accessible un recorregut, l'equip del museu escolliria les idees principals i determinaria com cal explicar-les fent una primera proposta d'adaptació, amb indicacions per a l'orientació en l'espai. L'esborrany s'ajustaria amb l'avaluació de persones destinatàries finals i la revisió de persones expertes en lectura fàcil. Aquesta metodologia de treball tindria avantatges pel que fa a la qualitat del producte, però també pel que fa a la gestió dels recursos econòmics de la institució.

La comprensió dels continguts és el factor que hem considerat primordial en el cas analitzat, però no és l'únic. De fet, l'accessibilitat universal ens demana un plantejament holístic. La forma com es presenten aquests continguts és igualment

important. El personal del museu també ha de tenir coneixements generals sobre com detectar i eliminar les barreres d'accessibilitat en funció d'unes necessitats o altres (físiques, sensorials i cognitives), i ha de ser capaç de proposar i executar les solucions adients. Ser la persona **responsable de l'accessibilitat** d'un museu és una feina especialitzada. En grans institucions podria arribar a ser una feina exclusiva, però els museus mitjans i petits assignaran la tasca a un perfil tècnic de la plantilla amb obligacions en altres àrees. Sigui com sigui, l'accessibilitat no és opcional, és estructural.

En museus com el que ens ocupa, l'acumulació de tasques pot esdevenir un avantatge. Quan la persona responsable d'accessibilitat porta la comunicació, o la documentació, o el servei educatiu, o tot alhora, és més fàcil que l'accessibilitat **s'integri de manera transversal** en totes les accions del museu. Una oportunitat clara d'experimentar-ho al Museu serà el desenvolupament del Projecte Educatiu, previst per al curs 2022-2023. Els desavantatges estaran en la quantitat de temps i diners disponible per generar productes específics, per a segments de públic específics.

Aquest treball ha estat un intent d'**equilibrar dues solucions** que semblaven contradictòries al problema de l'accessibilitat: donar resposta personalitzada a una necessitat concreta d'un segment de públic (creant materials adaptats per a la gent amb discapacitat intel·lectual) i afavorir la inclusió de la diversitat amb el disseny per a tothom (establint una capa general d'informació amb textos accessibles per a la majoria de la població).

El treball suposa un pas endavant cap a la redacció del **Pla d'accessibilitat** del Museu d'Història dels Jueus. La proposta de jerarquia dels continguts per afavorir la inclusió de la diversitat seria un dels eixos del pla. Aquest hauria de considerar, a més, l'entorn (condicions ambientals, senyalització, encaminaments, etc.), la formació del personal (en atenció a la diversitat) i els productes, processos i serveis (cap al disseny inclusiu d'activitats), els elements que no s'han tractat en el treball. El recorregut explicat de manera entenedora, amb un llenguatge planer, només és el cor per desenvolupar el pla d'accessibilitat en el futur,

involucrant professionals i entitats que treballen per a la diversitat funcional, generant uns objectius específics i programant unes actuacions en el temps.

Els textos essencials que constitueixen la segona proposta del treball han de tenir una **aplicació museogràfica** progressiva. Volem normalitzar el disseny universal com a solució als reptes de la diversitat i utilitzar la lectura fàcil al primer nivell i de manera desapercebuda. Amb cada renovació de sales, les frases essencials es poden incorporar sota el títol de cada àmbit. A més, els textos addicionals poden servir de base per confeccionar guions d'audiovisuals o de recursos multimèdia que estimulin la interacció de les persones visitants. Així, les millores de l'accessibilitat sensorial (l'audiodescripció, la subtitulació i la llengua de signes) es fonamentaran en un contingut comprensible i entenedor per a una majoria de persones.

Els **plànols** inclosos al llibret de lectura fàcil poden servir de base per elaborar els plànols accessibles (tàctils i visuals) que caldria incorporar a la senyalització de l'entrada de l'edifici.

Hem apostat per la participació de les persones destinatàries en l'avaluació de l'accessibilitat cognitiva. Ara el Museu ha d'establir dinàmiques de treball que incloguin activitats d'avaluació formativa si vol vetllar per mantenir aquesta participació. Les **enquestes** que es troben a l'annex són els instruments que necessitarà. Per això creiem que el projecte contribueix a reforçar l'estructura i els processos interns del Museu, li permetrà implantar mecanismes per fer perdurar els resultats obtinguts quan el projecte finalitzi. L'avaluació formativa és la clau de l'evolució i la sostenibilitat en el temps del projecte.

Podem dir que fer entrar l'accessibilitat als museus és visitar amb nous ulls **la missió, la visió, els valors i les estratègies** que cada institució s'ha marcat. L'accessibilitat connecta amb els valors transversals de cada museu. Sense que estiguin explicitats en cap document, podem dir que els valors del Museu d'Història dels Jueus giren al voltant del rigor basat en coneixement científic, en la inclusió de la diversitat humana, en la perspectiva de gènere, en la sostenibilitat i l'excel·lència en la gestió. L'accessibilitat també connecta amb la visió del Museu, perquè en el futur ha de ser un museu inclusiu i per a tota la societat. I aquesta visió ens

ha portat a unes estratègies: la jerarquització en nivells de complexitat dins d'un entorn dissenyat per a tothom, l'ús de les tècniques de redacció i l'avaluació mitjançant la participació de persones expertes i destinatàries.

Altres **reptes de futur** que afronta el Museu tenen relació amb l'accessibilitat i la inclusió en un sentit molt més ampli i en podem apuntar alguns. Per exemple, de la mateixa manera que ja es fa amb la diversitat de gènere, la diversitat funcional hauria de ser present en la gestió de l'equipament, la contractació hauria d'incloure clàusules inclusives, també en la creació de continguts hauria de comptar amb aquestes veus (i no només per revisar productes especialitzats). Per les dimensions del Museu d'Història dels Jueus, seria recomanable col·laborar en projectes que ja estiguin en marxa, és a dir, posar-se al servei de les entitats i dels programes municipals que lideren accions concretes per a col·lectius específics.

Acabem amb una reflexió crítica sobre la **construcció del discurs**. Hem plantejat un treball que fomenta l'experiència i la democratització, que vol atraure nous públics que no tenien les necessitats cobertes al Museu, amb el risc de fer-ho des d'una visió unívoca del coneixement (Padró, 2003, p. 55). Davant determinats debats historiogràfics, hem exclòs els temes més polèmics del nivell general d'informació. Amb tot, un text tancat presenta, només, quina és l'aproximació del Museu al coneixement d'aquesta època històrica. No hem pogut aprofundir en quines narratives han estat excloses. La participació externa ha pogut modificar la forma, però no el fons. Seria interessant explorar fins a quin nivell es pot portar la participació en la creació de continguts, i quins grups o col·lectius estarien convidats a fer-ho. Al capdavant, defugir el dirigisme cultural i fer participar altres veus en la construcció del discurs (abraçar la museologia crítica) es proposa com una de les claus per fer que l'audiència se senti representada, impel·lida a visitar i disposada a defensar l'existència de qualsevol museu (García Fernández, 2015, p. 44).

4.- Bibliografia

- Abril Abadín, D., Delgado Santos, C. I., Vigarà Cerrato, A. (2010). *Comunicación aumentativa y alternativa. Guía de referencia*. CEAPAT. [Consulta: 7 maig 2022].
<http://www.ceapat.es/InterPresent2/groups/imserso/documents/binario/comunicacinaumentativayalterna.pdf>
- Ajuntament de Girona (1996). *Pla especial de protecció del patrimoni*. [Consulta: 20 juny 2021].
https://www.girona.cat/adminwebs/docs/m/e/memoria_documentacio_complementaria_i_normativa.pdf
- Ajuntament de Girona (2000). *Pla especial de conservació i reforma interior del Barri Vell de Girona: Ordenances*. [Consulta: 20-06-2021]. https://www.girona.cat/adminwebs/docs/0/2/02_ordenances_pe_b_vell_amb_mod_art_62_i_63.pdf
- Ajuntament de Girona. (2021). *Cartipàs de l'Ajuntament de Girona, legislatura 2019-2023*. [Consulta: 1 febrer 2021].
<https://www.girona.cat/transparencia/docs/Infografia-Cartipas-08-03-2021.pdf>
- Ander-Egg, E. & Aguilar, M.J. (2003). *Como elaborar un proyecto: Guía para diseñar proyectos sociales y culturales*. Buenos Aires: Lumen.
- Ania, M.-J. (2016). *Exposicions accessibles. Criteris per eliminar les barreres de la comunicació i facilitar l'accés als continguts*. Ajuntament de Barcelona. [Consulta: 8 setembre 2021]. https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2016/10/Exposicions-accessibles_web-acc.pdf
- Aragall i Clavé, F., Bonet, I., Espinosa Ruiz, A., Bonmatí Lledó, C. (2013). «Conceptos básicos sobre discapacidad, diversidad humana y diseño para todos aplicados a la museología». Dins: A. Espinosa y C. Bonmatí (eds.). *Manual de accesibilidad e inclusión en museos y lugares del patrimonio cultural y natural*. Gijón: Trea, p. 25-39.

- Arias-Badia, B., Fernández-Torné, A. (2020). «El experto en lenguaje fácil de comprender: un nuevo perfil educativo y profesional en el ámbito de la lengua española». Dins: Richart-Marset, Mabel & Francesca Calamita (eds.). *Traducción y Accesibilidad en los medios de comunicación: de la teoría a la práctica / Translation and Media Accessibility: from Theory to Practice*. *MonTI*, 12, p. 295-312. <http://hdl.handle.net/10045/106620>
- Artigas, L. (2020, febrer, 7). L'Eixample Sud i el Barri Vell, on més veïns guanya Girona. *El Punt Avui*, 7 de febrer de 2020. [Consulta: 4 juny 2021]. <https://www.elpuntavui.cat/societat/article/1735889-l-eixample-sud-i-el-barri-vell-on-mes-veins-guanya-girona.html>
- Associació Lectura Fàcil (2022?). *Memòria 2021*. [Consulta: 17 abril 2022]. http://www.lecturafacil.net/media/resources/2021_Memoria_ALF_CAT.pdf
- Australian Museum (2021, abril, 23). *Writing Text and Labels*. [Consulta: 17 abril 2022]. <https://australian.museum/learn/teachers/learning/writing-text-and-labels/>
- Badía, J. (2011). «Sobre el lenguaje claro». *Lenguaje administrativo*. [Consulta: 4 maig 2022]: <http://lenguajeadministrativo.com/sobre-el-lenguaje-claro/>
- Belinchón, M., Casas, S., Díez, C., Tamarit, J. (2014). *Accesibilidad cognitiva en los centros educativos*. [Consulta: 1 maig 2022]. <https://www.plenainclusion.org/wp-content/uploads/2018/05/Accesibilidad-cognitiva-en-los-centros-educativos.pdf>
- Berrios, O. (coord.). (2020). *Lectura fácil y lenguaje no sexista: guía rápida*. Madrid, Plena Inclusión. <https://www.sis.net/documentos/ficha/548261.pdf>

- Bonmatí Lledó, C. Espinosa Ruiz, A., Soldevila García, T., Lavado Pardinias, P., Consuegra Cano, B. (2013). «Inclusión cultural, social, de género, de grupos de edad y otras». Dins: A. Espinosa y C. Bonmatí (eds.). *Manual de accesibilidad e inclusión en museos y lugares del patrimonio cultural y natural*. Gijón: Trea, p. 163-182.
- Carlucci, L., Seibel, C. (2020). «El discurso especializado en el museo inclusivo: lectura fácil versus audiodescripción». Dins: Richart-Marset, Mabel & Francesca Calamita (eds.). *Traducción y Accesibilidad en los medios de comunicación: de la teoría a la práctica / Translation and Media Accessibility: from Theory to Practice*. *MonTI*, 12, p. 262-294.
<http://hdl.handle.net/10045/106619>
- Carreras, T. (2022, març, 25). «L'Ajuntament canvia el "Girona emociona" pel "Girona ets tu"». *Diari de Girona*, 25 de març de 2022 [Consulta: 1 abril 2022]. <https://www.diaridegirona.cat/girona/2022/03/25/girona-ets-nou-eslogan-lajuntament-64269184.html>
- Carretero, C., Pérez, J. M., Lanne-Lenne, L., De los Reyes, G. (2017?). *Lenguaje claro. Comprender y hacernos entender*. Instituto Lectura Fácil & Clarity. [Consulta: 4 maig 2022].
<https://repositorio.comillas.edu/jspui/retrieve/73454/GUIA%20DEF%20LENGUAJE%20CLARO.PDF>
- Catalunya. (1991). Llei 17/1990, de 2 de novembre, de museus. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 11 de febrer de 1991, núm. 1.405. [Consulta: 8 maig 2022]. <https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=59538>
- Catalunya. (1992). Decret 35/1992, de 10 de febrer, de desplegament parcial de la Llei 17/1990. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 26 de febrer de 1992, núm. 1561. [Consulta: 8 maig 2022]. <https://dogc.gencat.cat/ca/document-del-dogc/?documentId=55344>
- Catalunya. (2014). Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 4 de novembre 2014, núm. 6.742. [Consulta: 4 maig 2021]. <http://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6742/1379017.pdf>

- Catalunya. (2020a). *Museus 2030. Pla de museus de Catalunya*. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. [Aprovació al DOGC núm. 8.243, de 8.10.2020]. [Consulta: 4 maig 2021]. <https://cultura.gencat.cat/web/.content/sscc/pla-museus-2030/documents/Pla-Museus-aprovat-Govern-2020.pdf>
- Catalunya. (2020b). *Pla d'accessibilitat de museus i centres i espais d'arts visuals de Catalunya, 2020-2025*. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. [Consulta: 4 maig 2021]. https://cultura.gencat.cat/web/.content/dgpc/museus/08.recursos/publicacions/pla_accessibilitat/Pla_Accessibilitat_20200929.pdf
- Catalunya. (2021). Resolució CLT/894/2021, de 25 de març, per la qual es dona publicitat a l'Acord del Consell d'Administració de l'Oficina de Suport a la Iniciativa Cultural pel qual s'aproven les bases específiques que han de regir la concessió de subvencions per a la implementació de programes estratègics i de projectes específics dels museus. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 1 d'abril 2021, núm. 8.379. [Consulta: 7 maig 2022]. <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/8379/1843891.pdf>
- CERMI (2019). *Guía rápida de criterios y recursos sobre pictogramas. Accesibilidad cognitiva*. Subcomisión de accesibilidad cognitiva del Comité Español de Representantes de Personas con Dicapacidad. [Consulta: 7 maig 2022]. https://www.plenainclusion.org/sites/default/files/pictogramas_accesibilidad_cognitiva_guia_rapida.pdf
- Comas, C. (2013). «El museo de todos, el museo para todos: la accesibilidad como política». Dins: Arrieta, I. (ed.), *Reinventando los museos*. Bilbao: UPV, p. 169-184.
- Comas, C. (2019). 10è aniversari del programa d'accessibilitat de MEL. Dins: *Museus i accessibilitat*. [Consulta: 18 desembre 2021]. <http://museusiaccessibilitat.blogspot.com/2019/06/10e-aniversari-del-programa.html>

Consell d'Europa (2003). *Marc europeu comú de referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*. Govern d'Andorra, Generalitat de Catalunya, Govern de les Illes Balears.

https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/informacio_i_difusio/publicacions_en_linia/classific_temes/temes_materials_didactics/marc_europeu_de_referencia_per_a_les_llengues

Consuegra Cano, B. (2019). *Las políticas de accesibilidad al patrimonio cultural, con especial referencia a los espacios museísticos: normativa, agentes y prácticas*. Tesis doctoral. UNED. <https://www.siiis.net/documentos/ficha/550759.pdf>

Departament de Drets Socials. (2021). *Text projecte de decret de codi d'accessibilitat, Versió de 10 de maig de 2021*. Generalitat de Catalunya. [Consulta: 2 juny 2022]. https://governobert.gencat.cat/web/shared/Transparencia/normativa-en-tramit/DSO/en-tramit/projectes_normatius_tramit/decrets/Decret_codi_accessibilitat/Text-DECRET-THDD-5-18.-v.-28-1-20-inf.-pub.pdf

Departament de Cultura. (2022, març, 11). *Els museus de les comarques gironines compartiran un espai únic de reserves de les seves col·leccions*. Nota de premsa. Generalitat de Catalunya. [Consulta: 1 abril 2022]. <https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/419156/museus-comarques-gironines-compartiran-espai-unic-reserves-seves-colleccions>

Diputació de Girona. (2015). *Conveni marc de col·laboració entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Girona i l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural sobre la Xarxa Territorial de Museus de les Comarques de Girona*. [Consulta: 7 abril 2022]. https://seu.ddgi.cat/web/recursos/document/2340/2440/Conveni_marc_de_col_laboracio_sobre_la_Xarxa_Territorial_de_Museus_de_les_Comarques_de_Girona.pdf

- Direcció General del Patrimoni Cultural. (1982-...). Girona. Dins: *Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. [Consulta: 28 maig 2021]. <http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=0&consulta=&codi=129>
- Entitats Catalanes d'Acció Social. (2017). *Guia d'entitats d'acció social a Girona*. Barcelona: ECAS. [Consulta: 21 setembre 2021]. https://acciosocial.org/wp-content/uploads/2017/04/Guia-Girona_esmenes_Abril2017.pdf
- Espanya. (1990). Instrumento de Ratificación de la Convención sobre los Derechos del Niño, adoptada por la Asamblea General de las Naciones Unidas el 20 de noviembre de 1989. *Boletín Oficial del Estado*, 313, 31 de diciembre de 1990. [Consulta: 6 maig 2022]. <https://www.boe.es/boe/dias/1990/12/31/pdfs/A38897-38904.pdf>
- Espanya. (2022). Ley 6/2022, de 31 de marzo, de modificación del Texto Refundido de la Ley General de derechos de las personas con discapacidad y de su inclusión social, aprobado por el Real Decreto Legislativo 1/2013, de 29 de noviembre, para establecer y regular la accesibilidad cognitiva y sus condiciones de exigencia y aplicación. *Boletín Oficial del Estado*, 78, 1 de abril de 2022. [Consulta: 9 abril 2022]: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2022/BOE-A-2022-5140-consolidado.pdf>
- Espinosa Ruiz, A., Bonmatí Lledó, C. (2013a). «Accesibilidad, inclusión y diseño para todas las personas en museos y patrimonio». *Her&Mus. Heritage and Museography*, 16 (octubre-noviembre 2015), p. 11-20.
- Espinosa Ruiz, A., Bonmatí Lledó, C. (eds.). (2013b). *Manual de accesibilidad e inclusión en museos y lugares del patrimonio cultural y natural*. Gijón: Trea.
- Espinosa Ruiz, A., Bonmatí Lledó, C., Lago González, E., Llinares Zaragoza, M.C. (2013). «Museología inclusiva para las personas con limitaciones psíquicas e intelectuales». Dins: A. Espinosa y C. Bonmatí (eds.). *Manual de accesibilidad e inclusión en museos y lugares del patrimonio cultural y natural*. Gijón: Trea, p. 147-162.

FEAPS Madrid (2014). *Manifiesto por una cultura inclusiva*. FEAPS Madrid, Fundación Repsol. [Consulta: 16 abril 2022].

<https://plenainclusionmadrid.org/wp-content/uploads/2017/12/Manifiestocultura-inclusiva.pdf>

Fevas Plena inclusión Euskadi. (2018). *¿Qué es la accesibilidad cognitiva?. Guía para personas con discapacidad intelectual y personal de apoyo*. Asociación vasca de entidades en favor de las personas con discapacidad intelectual. [Consulta: 7 maig 2022].

https://fevas.org/?wpfb_dl=142

Fundación ONCE (2012). *Capacidades cognitivas*. Accesibilidad y capacidades cognitivas: Orientación en espacios públicos para todas las personas. [Consulta: 10 abril 2022].

<http://accesibilidadcognitivaurbana.fundaciononce.es/capacidadesCognitivas.aspx>

Gallardo, A. (coord.) (2014). *Accesibilidad cognitiva. Guía de recomendaciones*. Madrid: Federación de Organizaciones en favor de personas con discapacidad intelectual de Madrid. [Consulta: 9 abril 2022].

<https://plenainclusionmadrid.org/wp-content/uploads/2017/12/GuiaderecomendacionesAccesibilidadcognitiva.pdf>

García Fernández, I.M. (2015). «El papel de los museos en la sociedad actual: discurso institucional o museo participativo»,

Complutum, 26 (2): 39-47. http://dx.doi.org/10.5209/rev_Cmpl.2015.v26.n2.50415

García Muñoz, O. (2012). *Lectura fácil: métodos de redacción y evaluación*. Madrid: Real Patronato sobre Discapacidad. [Consulta:

16 febrer 2022]. <https://www.plenainclusion.org/sites/default/files/lectura-facil-metodos.pdf>

García Muñoz, O. (2014). *Lectura fácil*. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, Centro Nacional de Innovación e

Investigación Educativa. [Consulta: 16 febrer 2022]. [http://blog.intef.es/cniie/wp-content/uploads/sites/3/2015/05/LECTURA-](http://blog.intef.es/cniie/wp-content/uploads/sites/3/2015/05/LECTURA-F%C3%81CIL.pdf)

[F%C3%81CIL.pdf](http://blog.intef.es/cniie/wp-content/uploads/sites/3/2015/05/LECTURA-F%C3%81CIL.pdf)

GESOP. (2020). *Museus de Barcelona: Explotació estadística de les dades de visitants de 2019*. [Consulta: 28 maig 2021].

https://barcelonadadescultura.bcn.cat/wp-content/uploads/2020/06/1239_00TOTAL_Informe.pdf

Gorbeña, S., González, V.J., Lázaro, Y. (1997). *El Derecho al Ocio de las personas con discapacidad*. Bilbao: Universitat de Deusto. [Documentos de Estudios de Ocio, 4]. [Consulta: 12 abril 2022]. [http://www.deusto-](http://www.deusto-publicaciones.es/ud/openaccess/ocio/pdfs_ocio/ocio4.pdf)

[publicaciones.es/ud/openaccess/ocio/pdfs_ocio/ocio4.pdf](http://www.deusto-publicaciones.es/ud/openaccess/ocio/pdfs_ocio/ocio4.pdf)

Granell Querol, A. (2021). *Análisis comparativo de la legislación catalana, española y francesa en materia de accesibilidad en museos y monumentos. Informe*. POCTEFA-ARTIS (Art per a la inclusió social). [Consulta: 1 maig 2022].

[https://cultura.gencat.cat/web/.content/internacional/02-programes/artis/03-accions/documentos/ARTIS_Informe-comparativo-](https://cultura.gencat.cat/web/.content/internacional/02-programes/artis/03-accions/documentos/ARTIS_Informe-comparativo-legislacion-accesibilidad.pdf)
[legislacion-accesibilidad.pdf](https://cultura.gencat.cat/web/.content/internacional/02-programes/artis/03-accions/documentos/ARTIS_Informe-comparativo-legislacion-accesibilidad.pdf)

Hooper-Greenhill, E. (1998). *Los museos y sus visitantes*. Gijón: Trea.

The Hyperpolyglot Activist _Dr. Yebra Lopez (27 d'oct. 2020). «Why most “native” speakers don't have a C2 level». [Consulta: 15 setembre 2021]. <https://www.youtube.com/watch?v=mPx1SDpLHvA>

ICOM (2017). *Estatutos. Modificados y adoptados por la asamblea general extraordinaria, el 9 de junio de 2017 (París, Francia)*.

Consejo Internacional de Museos. [Consulta: 5 maig 2022]. [https://icom.museum/wp-](https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/2017_ICOM_Statutes_SP_01.pdf)
[content/uploads/2018/07/2017_ICOM_Statutes_SP_01.pdf](https://icom.museum/wp-content/uploads/2018/07/2017_ICOM_Statutes_SP_01.pdf)

ICOM (2019). «ICOM announces the alternative museum definition that will be subject to a vote». *Icom. News* (July 25, 2019).

[Consulta: 28 abril 2022]. [https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-definition-that-will-be-](https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-definition-that-will-be-subject-to-a-vote/)
[subject-to-a-vote/](https://icom.museum/en/news/icom-announces-the-alternative-museum-definition-that-will-be-subject-to-a-vote/)

IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions). (2012). *Directrices para materiales de lectura fácil*.

Creaccessible. [Consulta: 16 febrer 2022]. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/hq/publications/professional-report/120-es.pdf>

IDESCAT (2021a). *Girona (Gironès) : el municipi en xifres*. [Consulta: 10 març 2022].

https://www.idescat.cat/emex/?id=170792&utm_campaign=home&utm_medium=cercador&utm_source=territori

IDESCAT (2021b). *Indicadors d'estructura de la població. Per grups d'edat*. [Consulta: 6 maig 2022].

<https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=285>

IDESCAT (2021c). *Padró municipal d'habitants. Ampliació de resultats de la població estrangera*. [Consulta: 7 maig 2022].

<https://www.idescat.cat/poblacioestrangera/>

IDESCAT (2021d). *REGDIS Estadística de persones amb discapacitat*. [Consulta: 10 març 2022].

<http://www.idescat.cat/pub/?id=regdis>

IDESCAT (2022). *Enquesta de població activa*. [Consulta: 6 maig 2022]. <https://www.idescat.cat/treball/epa?tc=4&id=xc040174>

Janes, R.R., Sandell, R. (2019). *Museum activism*. Routledge. <https://openresearchlibrary.org/viewer/31145fd9-5439-451f-b7f9-631aba072144/7>

López Cruz, I. (2009). «Parámetros para la comunicación patrimonial». Dins: González Parrilla, J.M., Cuenca López, J.M. (coords.), *La musealización del patrimonio*. Universidad de Huelva, 2009, p. 47-64.

- López Gil, E. (coord.). (2021). *Accesibilidad en museos. Manual de buenas prácticas para profesionales e instituciones*. Sevilla: Asociación de Museólogos y Museógrafos de Andalucía, AMMA. [https://asoc-amma.org/images/eboletines/Accesibilidad en Museos Manual de Buenas Practicas.pdf](https://asoc-amma.org/images/eboletines/Accesibilidad_en_Museos_Manual_de_Buenas_Practicas.pdf)
- Lorente Lorente, J. P. (2006). «Nuevas tendencias en teoría museológica: a vueltas con la museología crítica». *Museos.es. Revista de la Subdirección General de Museos Estatales*, 2, p. 24-33. [Consulta 5 maig 2022]. <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:f7e98180-b951-45ab-bae3-4af66471ba78/rev02-jesus-pedro-lorente.pdf>
- Madariaga Ortuzar, A. (2010). «Ocio cultural e inclusión». Dins: *Art contemporani i educació especial*. Centro de Arte y Naturaleza Fundación Beulas; Centre d'Art La Panera de Lleida; Es Baluard Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma. Disponible a: Apropa cultura, Formació. [Consulta: 1 maig 2022]. https://www.apropacultura.cat/sites/default/files/OcioCulturalInclusionEnviado_CORREGIT.pdf
- Marquès Casanovas, J. (1984). *Casals de Girona (IV)*. Girona: Ajuntament.
- Martín, H. (2022, març, 31). Per què anar al museu és transformador?. Dins: *Crític*. [Consulta: 1 abril 2022]. <https://www.elcritic.cat/reportatges/per-que-anar-al-museu-es-transformador-124292>
- Mata, B. (2021). «Información pública accesible: por qué la necesidad de la lectura fácil se ha hecho más evidente en tiempos de pandemia». Dins: *Instrumentos para avanzar hacia una administración más cercana a la ciudadanía. XL Cursos de Verano, XXXIII Cursos Europeos UPV/EHU 2021*. Ararteko, Defensoría del Pueblo, p. 127-132. [Consulta: 12 març 2022]. https://www.ararteko.eus/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_5251_3.pdf
- Mille Galán, J.M. (2015). *Manual d'elaboració i avaluació de projectes*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. [Consulta: 17 novembre 2021]. http://tjussana.cat/doc/publicacions/UP_25.pdf

Montolío Durán, E, Tascón Ruiz, M. (dirs.). (2017). *Comunicación clara. Guía práctica*. Ayuntamiento de Madrid, Dirección General de Transparencia y Atención a la Ciudadanía Área de Participación Ciudadana, Transparencia y Gobierno Abierto. [Consulta: 8 setembre 2021].

<https://www.madrid.es/UnidadesDescentralizadas/Calidad/LenguajeClaro/ComunicacionClara/Documentos/GuiaPracticaCCl ara.pdf>

Nacions Unides. (1966). *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. New York, 16 December 1966. UN. [Consulta: 30 abril 2022]. https://treaties.un.org/doc/treaties/1976/01/19760103%2009-57%20pm/ch_iv_03.pdf

Nacions Unides. (2006). *Convención sobre los derechos de las personas con discapacidad y protocolo facultativo*. UN, Department of Economic and Social Affairs-Disability. [Consulta: 30 abril 2022].

<https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-s.pdf>

Center for Universal Design. (1997). *The principles of universal design*. North Carolina State University, College of Design.

https://projects.ncsu.edu/ncsu/design/cud/pubs_p/docs/poster.pdf

Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya. (2020, desembre). *Recompte de visitants dels equipaments patrimonials de Catalunya 2019*. Girona: Institut Català de Recerca en Patrimoni Cultural. [Consulta: 15 desembre 2021].

http://observatoripublics.icrpc.cat/files/informe_recompte_visitants_equipaments_patrimonials_catalunya_2019_.pdf

- Padró Puig, C. (2003). «La museología crítica como una forma de reflexionar sobre los museos como zonas de conflicto e intercambio». Dins: Almazán Tomás, V. D. (coord.), Lorente Lorente, J.P. (dir.) *Museología crítica y arte contemporáneo*. Universidad de Zaragoza, p. 51-70.
- Patronat Call de Girona. (2020). *Memòria 2019*. Girona. [Consulta: 17 gener 2022].
https://www.girona.cat/adminwebs/docs/m/e/memoria_2019_b.pdf
- Patronat Call de Girona. (2021a). *Accessibilitat del museu*. [Consulta: 17 gener 2022].
https://www.girona.cat/call/cat/accessibilitat_museu.php
- Patronat Call de Girona. (2021b). *Memòries del Patronat Call de Girona*. [Consulta: 17 gener 2022].
https://www.girona.cat/call/cat/publicacions_memories.php
- Patronat Call de Girona. (2021c). *Transparència*. [Consulta: 17 gener 2022]. <https://www.girona.cat/call/cat/transparencia.php>
- Plena inclusión. (2018). *Guía de evaluación de la accesibilidad cognitiva de entornos. Metodología común del movimiento asociativo Plena inclusión*. Madrid: Plena inclusión. [Consulta: 9 abril 2022].
https://www.plenainclusion.org/sites/default/files/guia_de_evaluacion_de_la_accesibilidad_cognitiva_de_entornos.pdf
- Plena inclusión. (2018c). *Validación de textos en lectura fácil: aspectos prácticos y sociolaborales*. Madrid: Plena Inclusión. [Consulta: 9 abril 2022]. https://plenainclusionmadrid.org/wp-content/uploads/2018/10/AAFfinal_Manual_validaci%C3%B3n_textos_lectura_facil.pdf
- Plena inclusión. (2022). *¿Qué diferencia hay entre inclusión e integración?*. Guía de la discapacidad intelectual y del desarrollo. [Consulta: 9 abril 2022]. <https://www.plenainclusion.org/discapacidad-intelectual/recurso/que-diferencia-hay-entre-inclusion-e-integracion/>

- Riera, C. (2020). Lectura fàcil: un museu per a tots. *Blog Museu Nacional d'Art de Catalunya*. [Consulta: 15 setembre 2021].
<https://blog.museunacional.cat/lectura-facil-un-museu-per-a-tots/>
- Rivas Antequera, M.J., Salas Burguera, M. (2021). *Pla d'accessibilitat del Museu d'Història de Manacor*. Ajuntament de Manacor. [Consulta: 30 setembre 2021]. <https://museudemanaacor.com/sites/default/files/2021-03/Pla%20d%27accessibilitat%20Museu%20Manacor%20comprimit.pdf>
- Rodà, C. (2017). Visitor Journey Mapping: posar-nos a la pell del visitant. *Blog Museu Nacional d'Art de Catalunya*. [Consulta: 22 desembre 2021]. <https://blog.museunacional.cat/visitor-journey-mapping-posar-nos-a-la-pell-del-visitant/>
- Rodríguez, S. (2022, febrer, 28). *¿Es lo mismo la lectura fácil que el lenguaje claro?*. [Consulta: 2 març 2022].
<https://www.sararodriguezcontreras.com/es-lo-mismo-la-lectura-facil-que-el-lenguaje-claro/>
- Roselló, D. (2017). «Diseño integral de proyectos culturales». Dins: *Manual Atalaya de apoyo a la gestión cultural*. [Consulta: 17 novembre 2021]. <http://atalayagestioncultural.es/pdf/07.1.pdf>
- Rubio Pulido, M. (2018). Lectura fàcil: un modelo de diseño para todos. *Emtic: educación, metodología, tecnología, innovación, conocimiento*. Dirección General de Innovación e Inclusión Educativa, Consejería de Educación y Empleo, Junta de Extremadura. [Consulta: 12 febrer 2022]. <https://enmarchaconlastic.educarex.es/224-nuevo-emt/atencion-a-la-diversidad/3002-lectura-facil-un-modelo-de-diseno-para-tdos>
- Santacana Mestre, J., Hernández Cardona, F. X. (2006). *Museología crítica*. Trea.
- Serra, E. (2016). *Lectura fàcil, informació accessible*. Servei de Desenvolupament Empresarial, Generalitat de Catalunya. [Consulta: 12 febrer 2022]. https://sde.cultura.gencat.cat/contingut/m_agenda/documents/435_lectura-facil.pdf

- Serrat Antolí, N. (2005). «Acciones didácticas y de difusión en museos y centros de interpretación». Dins: Santacana, J., Serrat, N. (coords.). *Museografía didáctica*. Barcelona: Ariel, p. 103-206.
- Serrell, B. (2015). *Exhibit labels: An interpretive approach* (2nd ed.). Lanham, MD: AltaMira Press.
- Servitja, L. (2012). *Els visitants infantils dels museus gironins en el marc d'una visita familiar i no organitzada* [Tesi doctoral, Universitat de Girona]. <http://hdl.handle.net/10803/101526>
- Van Zutphen, R. (2021). «Hablar con los ciudadanos. La historia que contamos y la que escuchamos». Dins: *Instrumentos para avanzar hacia una administración más cercana a la ciudadanía. XL cursos de verano, XXXIII Cursos Europeos UPV/EHU 2021*. Ararteko, Defensoría del Pueblo, p. 111-117. [Consulta: 12 març 2022].
https://www.ararteko.eus/RecursosWeb/DOCUMENTOS/1/0_5251_3.pdf
- Zúñiga Robles, L. (2019). *Manual de accesibilidad para museos*. Museo de Arte de Lima. <http://www.iber museos.org/wp-content/uploads/2020/05/2019-zuniga-manual-de-accesibilidad-para-museos-per.pdf>
- Xarxa de Museus d'Història i Monuments de Catalunya. (2018). Manifest del grup de treball 'Museus i Gènere' de la Xarxa de Museus d'Història i Monuments de Catalunya. [Consulta: 14 abril 2022].
https://www.mhcat.cat/museu_en_la_xarxa/manifestos_i_comunicats/manifest_del_grup_de_treball_museus_i_genere_de_l_a_xarxa_de_museus_d_historia_i_monuments_de_catalunya

5.- Annexos

5.1.- DAFO

<p>DEBILITATS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Recursos (econòmics i humans) escassos. Pressupost limitat. - Processos administratius lents derivats de la supervisió municipal - Estructura institucional poc definida - Activitats programades a curt termini; no prou avaluades - Edifici laberíntic en un entorn protegit - Presència en xarxes socials limitada - Escassa vinculació amb barris i comunitat local 	<p>FORTALESES</p> <ul style="list-style-type: none"> - Equip motivat, amb competències digitals i comunicatives i voluntat de formar-se - Pressupost per a renovació d'elements museogràfics - Discurs establert avalat científicament - Edifici històric significatiu, amb restes arqueològiques - Call de Girona com a referent turístic - Segment de públic fidelitzat - Col·laboració amb serveis municipals (Educació i Cultura) - Pertinença a xarxes de museus
<p>AMENACES</p> <ul style="list-style-type: none"> - Terminis imminents per l'aprovació del decret del Codi d'Accessibilitat de Catalunya - Canvis polítics a l'Ajuntament de Girona - Manca d'interès dels col·lectius de la diversitat funcional - Disminució de públic i d'ingressos derivada de la pandèmia 	<p>OPORTUNITATS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Assessorament i formació proveïts per xarxes de museus i altres aliats - Demanda de lleure i formació dels col·lectius amb diversitat funcional - Aliances amb altres institucions o entitats del sector social per col·laboració en iniciatives d'inclusió/accessibilitat - Subvencions específiques per a l'accessibilitat

5.2.- Resultats de l'avaluació amb el programa MUSA (mòdul Comunicació) al Museu d'Història dels Jueus

(2020) = dades aportades per equip extern proporcionat per la Xarxa de Museus

(2021) = dades incorporades en aquest treball.

5.2.1.- Lloc Web

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només els aplicables)	Sí	No
Informació sobre l'equipament (2020)	Usos i serveis del Museu	1. Es facilita un canal de comunicació alternatiu a la via telefònica? (Correu electrònic, SMS o formulari)	X	
		2. El número de telèfon de contacte s'ha escrit de manera separada	X	
		3. Es comuniquen els horaris	X	
		4. Es facilita la direcció postal de l'equipament acompanyada per una imatge representativa de l'exterior de l'edifici		X
		5. Hi ha un plànol de localització exterior de l'equipament		X
		6. S'ofereix informació sobre com arribar amb transport públic	X	
		7. S'ofereix informació sobre els aparcaments de cotxe	X	
		8. S'informa del servei de consigna o armariets		X
		9. Es facilita un plànol de situació de l'interior de l'equipament		X
	Accessibilitat del Museu	1. La terminologia referent a la diversitat funcional és la correcta (Correcte: persona amb discapacitat, persona amb diversitat funcional, persona amb altres capacitats, persona amb necessitats específiques, etc. Incorrecte: minusvàlid, disminuït, deficient, discapacitat, etc.)	X	
		2. S'informa sobre les condicions d'accessibilitat general de l'equipament	X	
		3. S'ofereix informació sobre les reduccions i descomptes per a visitants amb diversitat funcional	X	
		4. La informació sobre les reduccions i descomptes per a visitants amb diversitat funcional especifica si és necessari algun tipus d'acreditació i de quina es tracta	X	

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només els aplicables)	Sí	No
		5. S'informa que l'equipament té un accés secundari per a PMR (persones amb mobilitat reduïda)	X	
		6. S'ofereix informació sobre els aparcaments accessibles	X	
		7. S'ofereix informació sobre com arribar-hi amb transport públic accessible per a PMR (persones amb mobilitat reduïda)	X	
		8. S'informa de l'existència de lavabos accessibles		X
		9. S'informa sobre la situació lumínica de l'equipament		X
		10. Hi ha penjada algun tipus de narrativa social i sensorial que permeti a les persones amb TEA (Trastorn de l'Espectre Autista) preparar prèviament la visita		X
		11. S'informa sobre quins dies i hores hi ha menys afluència de visitants		X
Multimèdia (2020)	Accessibilitat del web	1. Les diferents pàgines del web presenten el mateix criteri de disseny general entre elles	X	
		2. La mida del text es pot ajustar sense necessitat d'ajudes tècniques fins a un 200%		X
		3. Es proporcionen alternatives de text als continguts no textuais (Alt Text) (Desestimar en controls d'entrada, elements multimèdia basats en el temps, test de CAPTCHA i elements ornamentals)	X	
		4. Els enllaços disposen d'un text alternatiu (Alt text) que descriu el seu propòsit	X	
		5. Es proporcionen mecanismes de navegació que ajudin els usuaris a navegar, trobar el contingut i determinar on es troben? (Exemple: fil d'Ariadna)	X	
		6. S'ha especificat l'idioma de la pàgina (atribut "lang")	X	
		7. S'ofereix un mapa del lloc web o sitemap		X
		8. Hi ha algun motor de cerca		X
		9. Totes les funcionalitats del contingut es poden executar mitjançant una interfície de teclat	X	
		10. L'indicador del focus del tabulador és visible	X	
		11. Amb menys de 3 clics el visitant pot trobar la informació general sobre l'equipament i la seva accessibilitat	X	
		12. Cada 3 anys, com a màxim, es revisa l'accessibilitat del web	X	
		13. Es proporciona una declaració d'accessibilitat sobre la conformitat del web	X	

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només els aplicables)	Sí	No
Continguts sobre l'exposició principal (2021)	Comprensió	1. Textos llargs dividits en paràgrafs o grups més manejables	X	
		2. Unitats d'informació sempre encapçalades per un títol identificatiu	X	
		3. Descripció de paraules o expressions poc usuals (tecnicismes, argot, frases fetes, etc.)		X
		4. Textos sense sobreentesos ni el·lipsis	X	
		5. Textos d'extensió moderada, separant idees en frases diferents, evitant coordinades i subordinades		X
		6. Abreviacions/acrònims desenvolupats amb tots els mots que conformen l'expressió en la seva primera aparició	X	
		7. Informació disponible en diferents idiomes	X	

5.2.2.- Accés a l'edifici (del carrer a la recepció)

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només si aplicables)	Sí	No
Circulació en l'espai (2020)	Accés exterior a l'equipament	1. L'equipament està ben senyalitzat i permet identificar-lo clarament		X
		2. A l'exterior de l'accés principal s'indiquen els horaris	X	
		3. S'informa en l'exterior que per accedir per l'entrada per a PMR (persones amb mobilitat reduïda) s'ha d'avisar al personal de l'equipament		X
	Senyalització direccional (bifurcacions i canvis de nivell)	1. Hi ha senyalització direccional o indicativa que marqui el recorregut mitjançant pictogrames i text en els punts crítics amb bifurcacions (exposició principal i sala d'exposicions temporals)	X	
		2. La senyalització direccional està disposada perpendicularment al sentit del recorregut	X	
		3. Les fletxes de la senyalització direccional estan disposades correctament segons el sentit on apunten	X	

5.2.3.- Accés a les exposicions i serveis (de recepció a les sales)

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només si aplicables)	Sí	No
Circulació en l'espai (2020)	Punt d'informació principal	1. El punt d'atenció al públic s'identifica clarament (Pictograma estandarditzat)		X
		2. El personal d'atenció al públic s'identifica clarament		X
		3. En el punt d'informació principal es comuniquen en algun suport els horaris i les tarifes	X	
		4. Són visibles totes les normes de comportament de l'equipament	X	
		5. En el punt d'informació principal es comuniquen els diferents serveis que ofereix l'equipament (audioguies)	X	
		6. Hi ha un directori de plantes i/o plànol de situació en el vestíbul principal		X
		7. Hi ha un plànol hàptic o tactovisual de situació en el vestíbul principal		X
		8. Hi ha una maqueta tactovisual de l'edifici		X
	Senyalització direccional (bifurcacions i canvis de nivell)	1. Hi ha senyalització direccional o indicativa que marqui el recorregut mitjançant pictogrames i text en els punts crítics amb bifurcacions (recepció, botiga, exposició principal, pas a 2n pis)	X	
		2. La senyalització direccional està disposada perpendicularment al sentit del recorregut	X	
		3. Les fletxes de la senyalització direccional estan disposades correctament segons el sentit on apunten	X	
		4. La senyalització direccional avisa dels desnivells mitjançant pictogrames (escales i ascensor)		X

5.2.4.- Experiència en sales (recorregut de l'exposició principal)

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només si aplicables)	Sí	No
Espai expositiu (2020)	Discurs expositiu	1. Hi ha algun element que diferencia clarament la unitat discursiva de les altres (Títol, canvi cromàtic, mobiliari museogràfic, etc.).	X	
		2. A l'inici de la unitat expositiva hi ha algun tipus de contingut introductor i identificatiu i explicatiu	X	
		3. En la unitat expositiva hi ha algun objecte o recurs comunicatiu accessible al tacte		X
		4. Hi ha algun recurs en lectura fàcil que resumeixi el discurs de l'àmbit expositiu		X
		5. En l'espai no accessible per a PMR (persones amb mobilitat reduïda) hi ha algun recurs alternatiu que permeti veure'l		X
		6. S'han definit diferents tipus de recorreguts en l'exposició permanent en funció de l'interès i capacitats del visitant		X
		7. En general, s'utilitzen imatges, diagrames o algun tipus de recurs gràfic de reforç als textos	X	
	Objectes exposats	1. Els objectes exposats corresponen amb el discurs de la unitat expositiva	X	
		2. Els objectes exposats contrasten clarament amb la superfície	X	
		3. S'han evitat les ombres en els objectes exposats	X	
		4. Per aquells objectes petits o situats en un punt allunyat s'ofereix algun tipus de recurs ocular augmentatiu?		X
		5. S'expliquen les raons associatives de les diferents agrupacions d'objectes d'una mateixa tipologia (cartel·la ampliada, plafó de subàmbit, etc.)	X	
		6. Els objectes que formen part d'un conjunt tenen un nombre de relació, i aquest apareix en la cartel·la		X
Continguts escrits	Comprensió (2021)	1. Textos llargs dividits en paràgrafs o grups més manejables	X	
		2. Unitats d'informació sempre encapçalades per un títol identificatiu	X	
		3. Descripció de paraules o expressions poc usuals (tecnicismes, argot, frases fetes, etc.)		X
		4. Textos sense sobreentesos ni el·lipsis		X

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només si aplicables)	Sí	No	
		5. Textos d'extensió moderada, separant idees en frases diferents, evitant coordinades i subordinades		X	
		6. Abreviacions/acrònims desenvolupats amb tots els mots que conformen l'expressió en la seva primera aparició		X	
		7. Informació disponible en diferents idiomes	X		
	Forma i presentació (2020)		1. Grandària mínima de la font (als plafons, entre 0,7 cm i 7 cm, en funció de la distància de lectura; als impresos són 12 punts)	X	
			2. Ràtio de contrast del color entre text i fons (preferiblement negre sobre blanc)	X	
			3. Tipografia sense ornamentacions (ombres, contorns, etc.)	X	
			4. Disposició a l'esquerra, sense justificar ni centrar		X
			5. Tipografia sense serif (gràcia)	X	
			6. Estil sense cursiva, subratllat ni majúscules en frases llargues	X	
			7. Tipografia de traç mitjà (ni prim, ni gruixut)	X	
			8. No queden frases vídues o orfes en textos llargs	X	
			9. Interlineat mínim d'1,15 punts i màxim d'1,5 punts	X	
			10. Paràgrafs clarament separats per crear blocs de text	X	
			11. Columnes de text separades clarament	X	
			12. No se superposen textos i imatges	X	
13. No hi ha caràcters en vertical	X				
14. Amplada de textos no supera els 80 caràcters (comptant espais en blanc)	X				
15. Paraules destacades es distingeixen sense tenir en compte el color	X				
Plafons i cartel·les (2020)	Suport	1. Tots els elements tenen el mateix criteri de disseny		X	
		2. Material té un acabat mat o amb un poliment inferior al 15%	X		
		3. Suports en bon estat de conservació que possibilita la llegibilitat	X		
		4. Blocs de lectura inferiors a 500 caràcters, si s'han de llegir dempeus	X		
		5. Hi ha contrast cromàtic entre el plafó i el parament on està ubicat, i també entre text i fons	X		

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només si aplicables)	Sí	No
	Ubicació	6. Per a rètols situats sobre plans horitzontals o inclinats, inclinació de 30° a 45°, partint de de l'horitzontal	X	
		1. Un mateix criteri d'ubicació per als diferents elements, segons la seva tipologia	X	
		2. S'identifica clarament l'objecte/espai en concret al qual fa referència el text	X	
Multimèdia (2020)	Vídeo i so	1. Hi ha un sistema de subtitulació o transcripció en els continguts sonors	X	
		2. Els subtítols estan sincronitzats amb l'àudio	X	
		3. Els subtítols estan disposats a doble alçada, com a màxim		X
		4. En els subtítols s'ha evitat separar sil·làbicament les paraules		X
		5. Els subtítols estan situats a la part inferior i no oculten informació visual rellevant	X	
		6. Hi ha un sistema d'audiodescripció en els vídeos		X
		7. Es proporciona una interpretació en llengua de signes (LS) en els continguts sonors		X
Audioguia (2020)	Tauletes de préstec	1. S'identifica clarament l'element exposat al que fa referència	X	
		2. És ergonòmica per a totes les capacitats (connector d'àudio, fàcil de sostenir)	X	
		3. Hi ha algun mecanisme per controlar el volum de l'audioguia	X	
		4. S'ha incorporat contingut en «àudio fàcil» en l'audioguia		X
Circulació en l'espai (2020)	Senyalització direccional (bifurcacions i canvis de nivell)	1. Hi ha senyalització direccional o indicativa que marqui el recorregut mitjançant pictogrames i text en els punts crítics amb bifurcacions (2n pis)	X	
		2. La senyalització direccional està disposada perpendicularment al sentit del recorregut	X	
		3. Les fletxes de la senyalització direccional estan disposades correctament segons el sentit on apunten	X	
		4. La senyalització direccional avisa dels desnivells mitjançant pictogrames (escales i ascensor)		X
		5. S'indica la direcció de la sortida de manera clara en les bifurcacions més conflictives		X

5.2.5.- Fullet informatiu general (tríptic)

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només si aplicables)	Sí	No
Material (2021)	Suport	1. El gramatge és superior a 90 gr/m2	X	
		2. El format d'enquadració o de plegament permet obrir fàcilment el document	X	
Continguts escrits (2021)	Forma i presentació	1. Grandària mínima de la font (als impresos són 12 punts)	X	
		2. Ràtio de contrast del color entre text i fons (preferiblement negre sobre blanc)		X
		3. Tipografia sense ornamentacions (ombres, contorns, etc.)	X	
		4. Disposició a l'esquerra, sense justificar ni centrar		X
		5. Tipografia sense serif (gràcia)	X	
		6. Estil sense cursiva, subratllat ni majúscules en frases llargues	X	
		7. Tipografia de traç mitjà (ni prim, ni gruixut)	X	
		8. No queden frases vídues o orfes en textos llargs	X	
		9. Interlineat mínim d'1,15 punts i màxim d'1,5 punts	X	
		10. Paràgrafs clarament separats per crear blocs de text	X	
		11. Columnes de text separades clarament	X	
		12. No se superposen textos i imatges		X
		13. No hi ha caràcters en vertical	X	
		14. Amplada de textos no supera els 80 caràcters (comptant espais en blanc)	X	
		15. Paraules destacades es distingeixen sense tenir en compte el color.	X	
Comprensió	Comprensió	1. Textos llargs dividits en paràgrafs o grups més manejables	X	
		2. Unitats d'informació sempre encapçalades per un títol identificatiu	X	
		3. Descripció de paraules o expressions poc usuals (tecnicismes, argot, frases fetes, etc.)		X
		4. Textos sense sobreentesos ni el·lipsis		X
		5. Textos d'extensió moderada, separant idees en frases diferents, evitant coordinades i subordinades		X
		6. Abreviacions/acrònims desenvolupats amb tots els mots que conformen l'expressió en la seva primera aparició	X	

Tipus	Secció	Indicadors per a l'accessibilitat cognitiva (només si aplicables)	Sí	No
		7. Informació disponible en diferents idiomes	X	
Informació sobre l'equipament (2021)	Usos i serveis del Museu	1. Es facilita un canal de comunicació alternatiu a la via telefònica? (Correu electrònic, SMS o formulari)	X	
		2. El número de telèfon de contacte s'ha escrit de manera separada	X	
		3. Es comuniquen els horaris	X	
		4. Es facilita la direcció postal de l'equipament acompanyada per una imatge representativa de l'exterior de l'edifici		X
		5. Hi ha un plànol de localització exterior de l'equipament	X	
		9. Es facilita un plànol de situació de l'interior de l'equipament	X	
Sistema d'orientació (2021)	Plànol de situació interior	1. Els diferents espais estan ben delimitats i identificats		X
		2. Plànols representats en perspectiva axonomètrica		X
		3. Se senyalitzen l'accés i la sortida		X
		4. Els pictogrames del plànol coincideixen amb els que estan disposats en l'equipament	X	
		5. S'indiquen els desnivells practicables i no practicables per a PMR (persones amb mobilitat reduïda)		X
		6. Se senyalitzen els lavabos	X	
		7. Se senyalitzen els lavabos per a PMR (persones amb mobilitat reduïda)	X	
		8. Se senyalitza el punt d'informació		X
		9. El nom dels espais i àmbits del plànol coincideix amb els que estan disposats en l'equipament	X	
		10. S'identifiquen els diferents espais i serveis més enllà del codi cromàtic	X	

El Call de Girona us dona la benvinguda

El Centre Bonastruc ça Porta es troba al bell mig de l'antic call jueu, en l'espai on hi havia hagut la darrera sinagoga de la ciutat. Acull el Museu d'Història dels Jueus i l'Institut d'Estudis Nahmànides.

MUSEU D'HISTÒRIA DELS JUEUS

La història de la comunitat jueva de Girona s'inicia en temps molt antics, amb l'arribada de 25 famílies jueves a finals del segle IX. Tres segles més tard, ja existia un barri propi, el Call, que acollia la població jueva de la ciutat. El barri va viure èpoques d'esplendor i va ser escenari d'una destacada escola de pensament encapçalada per l'insigne Mossé ben Nahman, però va acabar essent un espai marginal al llarg del segle XV. El 1492, l'ordre d'expulsió de jueves i jueus de les corones d'Aragó i Castella va ser l'inici d'una nova etapa marcada per la conversió o l'exili.

Més de 500 anys després, el Museu d'Història dels Jueus ha recuperat la història i difon la memòria del Call. La visita al Museu convida a endinsar-se en les històries de vida d'aquelles i d'aquells que varen formar part de la trajectòria històrica de la ciutat. Contribueix a apropar a tots els públics les històries que amaguen els carrerons d'un barri jueu medieval que és un dels més ben conservats i millor documentats del món.

Informació pràctica

Entrada i sortida per recepció (planta baixa)
 Durada recomanada del recorregut: 1 hora
 Ascensor disponible per a persones amb mobilitat reduïda (contacteu amb el personal del Centre)
 Audioguies gratuïtes disponibles a través dels vostres dispositius mòbils: www.girona.cat/call

Exposicions temporals de lliure accés a la planta baixa.

PRIMERA PLANTA

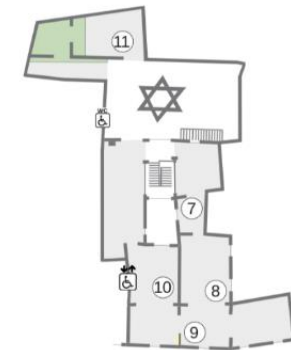

🚻 Serveis a la planta baixa (recepció)

Audioguia

- ① La Girona jueva
- ② El Call, un barri per a Israel
- ③ La vida de cada dia
- ④ Rituals i tradicions de la vida jueva
- ⑤ La Sinagoga
- ⑥ Les làpides: comiats, dol i enterrament

SEGONA PLANTA

Audioguia

- ⑦ La Ciutat Mare d'Israel
- ⑧ Un mapa i un llibre de remeis
- ⑨ Els temps difícils
- ⑩ Les conversions, l'exili interior
- ⑪ L'aigua, la història, la memòria: el micvè

Imatge: Interior del tríptic informatiu, amb el plànol de situació dels àmbits expositius.

5.3.- Continguts de l'exposició principal del Museu d'Història dels Jueus

5.3.1.- Textos al lloc web (setembre de 2021)

[Bloc d'informació 00]. URL: <https://www.girona.cat/call/cat/museu.php>

Us trobeu a: El Museu > Introducció

Museu d'Història dels Jueus

El principal objectiu del Museu és preservar i difondre la història de les comunitats jueves de Catalunya, que al llarg de tota l'edat mitjana varen formar part i varen contribuir decisivament a la trajectòria històrica i al desenvolupament cultural i científic del país. En la majoria dels casos, s'ha procurat il·lustrar les explicacions del recorregut museològic amb exemples procedents de la història de la Girona jueva. Aquests exemples, tant documentals com arqueològics o iconogràfics, ofereixen una explicació genèrica de les formes de vida jueva a la Catalunya medieval.

Àmbits del Museu

ELS ORÍGENS	EL CALL	L'ALJAMA	LA FAMÍLIA
LA SINAGOGA	EL FOSSAR DELS JUEUS	CULTURA JUEVA	GUANYAR-SE EL PA
UNA RELACIÓ DIFÍCIL	SOCIETAT CONVERSA I INQUISICIÓ		EL LLEGAT MATERIAL

El Museu compta amb onze sales que conformen un recorregut que relata aspectes de la vida quotidiana, la cultura i la història de les comunitats jueves a Catalunya i a Girona en època medieval.

[Bloc d'informació 01]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_origens.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

Els orígens. Sis-cents anys d'història

L'inici del recorregut pel museu relata els orígens de la comunitat jueva de Girona. Viagem amb el Poble Jueu des d'antic, l'acompanyem al llarg de les seves travessies. Amb el punt de partida durant la persecució en temps de l'Imperi Romà, el Poble Jueu s'escampa pel Mediterrani, en un viatge sense fi. Les primeres famílies varen establir-se a la ciutat ja al s. IX, i varen crear-hi una comunitat amb vida i identitat pròpies.

Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit [Els orígens. Sis-cents-anys d'història](#) per a més informació.

1 peça destacada: 1. Arc de Titus.

[Bloc d'informació 02]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_call.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

El call. El barri d'Israel

El discurs d'aquesta sala presenta el barri jueu «a vista d'ocell». Els calls van ser unitats urbanes singulars en diferents ciutats de la Catalunya medieval. Els carrerons, habitatges, tallers o obradors (forns i escorxadors), botigues i edificis rituals (sinagoga i banys) formaven un entramat que reunia les condicions per tal que es desenvolupés la vida jueva a la Catalunya medieval. Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit El call. El barri d'Israel per a més informació.

1 peça destacada: 1. Maqueta del call de Girona.

[Bloc d'informació 03]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_aljama.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

L'aljama. La vida en comunitat

L'aljama era l'estructura organitzativa de les comunitats jueves a la Corona d'Aragó. La relació amb el poder cristià era d'estreta dependència. Jurídicament, els jueus eren serfs del rei, que regularment exigia pagaments a les aljames i, en contrapartida, les protegia amb privilegis.

La sala inclou algunes troballes arqueològiques que foren usades en la quotidianitat dels jueus i de les jueves de Girona.

Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit L'aljama. La vida en comunitat per a més informació.

3 peces destacades: 1. Gerra de tres nanses, 2. Sivella, i 3. Arracades.

[Bloc d'informació 04]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_familia.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

La família. Tradició i ritual

La vida dels jueus i les jueves està marcada per episodis que responen a l'acompliment dels manaments divins i preceptes legals. Diversos testimonis documentals i gràfics il·lustren alguns d'aquests episodis, com el matrimoni o el naixement.

La comunitat celebra i manté viva la seva memòria històrica i religiosa amb diferents festivitats desgranades al llarg de l'any. Aquí es poden observar i conèixer elements i objectes que encara avui són utilitzats a les festes i celebracions del calendari jueu.

Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit La família. Tradició i ritual per a més informació.

4 peces destacades: 1. Quetubà (contracte matrimonial), 2. Segell de marcar pans de Pasqua, 3. Plat de Péssah, i 4. Llum de Hanukkà.

[Bloc d'informació 05]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_sinagoga.php

Us trobeu a: El Museu > Exposició principal

La sinagoga. Espais comunitaris

Aquest àmbit del museu s'endinsa a l'espai sagrat de la sinagoga, lloc on la comunitat estudia, prega, es reuneix i celebra les festivitats. S'hi poden observar elements rituals i de culte, així com també troballes arqueològiques i documents (originals i reproduccions) que fan referència a les sinagogues de Girona.

Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit [La sinagoga. Espais comunitaris](#) per a més informació.

3 peces destacades: 1. inscripció sinagoga, 2. Séfer Torà, i 3. Acta de venda de les sinagogues de Girona.

[Bloc d'informació 06]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_cementiri.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

El fossar dels jueus. Montjuïc

Passeig imaginari pel que va ser el cementiri de la comunitat des del segle XIII, situat al nord de la ciutat. La sala mostra en un panell lluminós el recorregut que havien de fer les comitives fúnebres des del Call al fossar. Les làpides aquí exposades contenen bells epitafis escrits en record de les jueves i dels jueus que varen viure a la ciutat, unes pedres amb nom que són una de les grans joies del Museu.

Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit [El fossar dels jueus. Montjuïc](#) per a més informació.

2 peces destacades: 1. Làpida de Josef, un infant jueu, 2. Làpida d'Estelina, la petita estrella.

[Bloc d'informació 07]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_cultura.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

Cultura jueva. Girona, ciutat mare d'Israel

La producció científica, literària i filosòfica en època medieval té com a destacats protagonistes personalitats del judaisme català. El panell de gran format que presideix la sala és un homenatge a tots aquells noms il·lustres. D'entre aquests destaca Mossé ben Nahman o Nahmànides, el Mestre de Girona. La personalitat més lúcida del judaisme gironí d'època medieval té reservat un espai on s'hi fa esment de la qualitat i notorietat de la seva obra i del seu periple vital des de Girona a Israel.

Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit [Cultura jueva. Girona, ciutat mare d'Israel](#) per a més informació.

2 peces destacades: 1. Segell de Mossé ben Nahman, 2. Torat ha-Adam.

[Bloc d'informació 08]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_oficis.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

Guanyar-se el pa. L'activitat econòmica

Imatges que provenen de documentació medieval ens suggereixen les que foren les ocupacions del jueus i les jueves de Girona. L'artesanat, el comerç i el préstec monetari eren les seves principals ocupacions. A més, l'alfabetització imposada als nois per la religió jueva va donar lloc a una destacada especialització científica, amb reconeguts metges, cartògrafs o astrònoms. Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit Guanyar-se el pa. L'activitat econòmica per a més informació.

2 peces destacades: 1. Atlas Català, 2. Hagadà de Barcelona.

[Bloc d'informació 09]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_coexistencia.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

Una relació difícil. De la coexistència a la marginació

La radicalització de les mentalitats, els canvis polítics i socials i les situacions de crisi fan que la coexistència pacífica es converteixi en una situació d'extrema violència. A partir del segle XIV les comunitats jueves són sovint atacades, marginades i acusades de cometre diversos crims i sacrilegis. A finals del segle XV, l'edicte de conversió dels jueus aboca a l'exili moltes famílies.

Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit Una relació difícil. De la coexistència a la marginació per a més informació.

3 peces destacades: 1. Document d'obligació a usar rodella, 2. Liber de Confutatione Hebraicae Sectae, i 3. Decret d'expulsió, 1492.

[Bloc d'informació 10]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_inquisicio.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

Societat conversa i Inquisició

El 1478 els Reis Catòlics van crear el Tribunal del Santo Oficio de la Inquisición, per perseguir l'heretgia i imposar la fe cristiana. Tota la població conversa era, per a la Inquisició, sospitosa de judaïtzar en secret. Per això se la controlava i se la perseguia amb insistència. La sala gira entorn els horrors i les penúries d'aquelles i aquells que foren perseguits i torturats.

Podeu escoltar els diàlegs basats en les declaracions recollides per Manuel de Bofarull (1864), Jaume Riera (2014), Antoni Pladevall (1986) i Josep M. Casas (1975) d'alguns processos inquisitorials. Veus de Cristina Cervià i Jordi Subirà.

- Joana Libiana (1495), acusada de judaïtzar
- Joan Pons (1605), acusat de sodomia
- Elisabet Martina (1620), acusada de bruixeria
- Benet Ferrer (1621), acusat d'heretgia

Consulteu el full de sala relacionat amb l'àmbit Societat conversa i Inquisició per a més informació.

2 peces destacades: 1. Auto de fe, 2. Escut de la Inquisició.

[Bloc d'informació 11]. URL: https://www.girona.cat/call/cat/museu_col_arqueo.php

Us trobeu a: *El Museu > Exposició principal*

El llegat material. Les restes arqueològiques

El museu ocupa unes quantes finques del que havia estat el call de la ciutat. El 1435, la comunitat jueva hi bastia la darrera sinagoga medieval que va funcionar fins al 1492. Després del bateig o l'expulsió dels últims jueus i jueves de Girona, els edificis van romandre com a propietat privada fins la dècada dels 80 del segle XX. Aleshores se n'inicia la rehabilitació per convertir l'indret en el nucli de la recuperació del llegat jueu de la ciutat. El 2014 se n'identifica un element important: els banys «de les dones» o micvé, que conserva l'estructura original malgrat haver estat transformat posteriorment en una cisterna.

Consulteu el fulletó relacionat amb l'àmbit El llegat material. Les restes arqueològiques per a més informació. També trobareu més dades sobre el micvé al full de sala de l'exposició temporal Aigües rituals. Una història dels banys jueus de Girona.

Des del 2021, les restes del micvé també són visitables virtualment gràcies a un projecte del Museu d'Història de Girona. Podeu accedir a la reconstrucció 3D del micvé a través d'un navegador o d'ulleres de realitat virtual.

3 peces destacades: 1. Una casa al call, 2. Restes del Micvé, i 3. Pati de l'estrella.

5.3.2.- Textos a les sales: plafons principals

[Bloc d'informació 00. El Museu]

Títol: [No en té. El logotip del Museu d'Història dels Jueus fa funcions de títol]

Text explicatiu:

«El Museu d'Història dels Jueus explica i exposa la trajectòria històrica de les comunitats jueves medievals, especialment la de Girona, entre els segles IX i XV».

Bloc d'informació 01. Els orígens. 600 anys d'història

Títol: «Girona, ciutat jueva»

Text explicatiu:

«L'arribada i establiment de les primeres famílies jueves a Girona és la culminació d'un llarg procés de diàspora que durà segles. Els jueus ja havien començat a poblar les ribes del Mediterrani des dels primers temps de l'Imperi Romà. Alguns testimonis epigràfics acrediten la seva presència a la Tarraconense en època paleocristiana i visigòtica (s. IV-VI)».

[Bloc d'informació 02. El call. El barri d'Israel]

Títol: «El call de Girona»

Text explicatiu:

«El call era el barri on residia la majoria de famílies jueves de la ciutat. D'ençà de l'expulsió de 1492 va deixar de ser un indret jueu. Però els seus carrers encara guarden la remor de la vida dels segles passats en espais curulls d'olors familiars, de silenci agraït, de vida interior; llocs compartits amb la llei i amb la tradició, amb els avantpassats, amb la memòria; patis amb jardins d'un verd lluminós, d'olor de terra molla, de remor d'aigua juganera... Espais de call fets a redós de ritus ancestrals i velles tradicions, racons de vida oberts a un món íntim i segur; espais serens, pausats, allunyats del tràfec i dels crits d'altres carrers de la ciutat...».

[Bloc d'informació 03. L'aljama. La vida en comunitat]

Títol: «Les aljames»

Text explicatiu:

«L'aljama constituïa l'òrgan de govern i representació de la comunitat, en tots els àmbits. Durant els primers temps medievals les aljames catalanes es regiren per un govern liderat pels *nesi'm* o prínceps. Era un petit grup oligàrquic que dirigia la comunitat, amb relació directa amb les autoritats cristianes. Però a partir del s. XIII, concretament sota el regnat de Jaume I, es va imposar un nou sistema de govern format per un consell de l'aljama i uns secretaris encarregats d'executar les decisions del consell. Una de les comunicats jueves més importants de Catalunya fou la de Girona, que exercia

de cap de col·lecta, una demarcació econòmica i fiscal que establia les quantitats de diners que havien de pagar a la Corona les comunitats jueves integrants. De Girona, en destacaren una sèrie de famílies il·lustres que sobresortiren en diferents caps, com els Caravida i els Falcó (prestadors), els Cresques (argenteres), els Gracià i Desportal (metges) o els Ravaia (funcionaris reials), entre altres».

[Bloc d'informació 04. La família. Tradició i ritual]

Títol: «La família jueva»

Text explicatiu:

«El pare és al capdavant de la família; decideix tots els afers i compleix amb els seus deures de jueu; la seva jornada s'inicia amb les oracions matinals ; després, s'ocupa de la feina, dels negocis i afers quotidians. Compleix amb el repòs del dissabte i amb tots els preceptes a la sinagoga i a casa. La mare vetlla pel compliment de les tradicions, dels rituals i de les lleis dietètiques; s'ocupa de l'educació dels fills en els primers anys de vida. Els infants aprenen a respectar els preceptes i a seguir la Llei i se'ls ensenyen els costums i la història del seu poble».

[Bloc d'informació 05. La sinagoga]

Títol: «La sinagoga, el nucli de la comunitat»

Text explicatiu:

«La sinagoga és el lloc on la comunitat estudia, prega, es reuneix i celebra les festivitats. El *Séfer Torà* (Rotlle de la Llei) ocupa un lloc preeminent, i es guarda a l'*Aron ha-qodeix* (arca sagrada), en el mur orientat a Jerusalem».

[Bloc d'informació 06. El fossar dels jueus]

Títol: «Montjuïc»

Text explicatiu:

«La comunitat jueva de Girona era propietària, des del segle XIII, d'uns terrenys al nord de la ciutat que complien les normes de puresa i ubicació necessàries per als cementiris jueus: fora de les muralles, en un terreny sense conrear, en pendent i pròxim a un corrent d'aigua. Allà, a la falda de la muntanya de Montjuïc, topònim que vol dir «muntanya jueva», hi van enterrar els seus morts fins al 1492. Amb l'expulsió, els jueus gironins van haver d'abandonar el cementiri, que va ser donat per l'aljama a en Joan de Sarriera. El terreny ha romast sense edificar durant cinc segles i ha conservat l'estructura quasi exacta que tenia a l'època en què era el cementiri dels jueus de Girona».

[Bloc d'informació: 07. Cultura jueva]

Títol: «L'activitat cultural i les professions»

Text explicatiu:

«L'HERÈNCIA CULTURAL DEL JUDAISME CATALÀ

Els jueus catalans varen distingir-se en l'estudi i en l'exercici de les matemàtiques, la medicina, l'astronomia, les llengües i totes les ciències en general. Personalitats destacades del judaisme català conformen un capítol important del saber medieval. També la seva producció literària i poètica va ser molt valuosa. La filosofia jueva és especialment remarcable, ja que va tenir un paper clau en l'evolució del pensament medieval. A Girona va ser representada sobretot en l'escola de Càbala i en l'estudi del Talmud».

[Bloc d'informació: 08. Guanyar-se el pa]

Títol: «EL PA DE CADA DIA. L'activitat professional»

Text explicatiu:

«A les ciutats, on residien majoritàriament, l'artesanat era la professió que predominava entre la població jueva de nivell mitjà. Es dedicaven al comerç, i a l'activitat mercantil, però sobretot feien de sastres, sabaters, teixidors, basters, mercers, assaonadors, coralers, didalers, ferrers, orfebres, argenters. També feien de relligadors de llibres i il·lustradors. Alguns homes tenien oficis relacionats amb la comunitat, com cantor, rabí, mestre d'infants o notari. Entre les dones, hi havia perleres, sederes, merceres i altres artesanes, però els oficis més comuns eren els domèstics; algunes eren dides, com Bonadona i Ester, de Barcelona, o Mariam de Besalú. D'altres feien de criades, com Dolça, de Girona, que el 1389 servia a Barcelona, a casa del jueu Massot Ferrer».

[Bloc d'informació: 09. Una relació difícil]

Títol: «LES DIFÍCILS RELACIONS AMB LA SOCIETAT CRISTIANA»

Text explicatiu:

«Les comunitats jueves que vivien a Catalunya eren grups minoritaris amb inferioritat jurídica i real respecte dels cristians. En els primers temps, eren tolerats per la societat cristiana. Però a partir del s. XIII la situació va canviar i els atacs varen començar a ser freqüents. Les causes es troben en la radicalització de les mentalitats, els canvis polítics i socials i les situacions de crisi. Malgrat que entre jueus i cristians hi va haver intercanvis culturals, tractes econòmics i comercials i fins i tot llaços d'amistat, mai no hi hagué una veritable convivència, sinó que la relació entre les dues comunitats es va limitar a la coexistència, pacífica en algunes ocasions i dramàtica en moltes d'altres».

[Bloc d'informació: 10. Societat conversa i Inquisició]

Títol: «LES CONVERSIONS FORÇADES»

Text explicatiu:

«L'estiu de 1391 un violent al call de Girona ca portar molta gent jueva a córrer desesperada cap a les piques baptismals, per salvar la vida. El crit d'assalt, aquella nit trista de sant Llorenç, era «baptisme o mort!». La primavera de 1409, el predicador valencià Vicent Ferrer, des de Sant Domènec, va engegar sermons abrandats per convertir els jueus. La gent del call va ser obligada a oir-los reclosa dins un tancat de fusta, enmig de les injúries i cridòries d'una població enfurismada que veia en ella la causa de tots els seus mals. Després d'allò, un bon nombre de jueus va acceptar el baptisme. El febrer de 1414 s'acabava la Disputa de Tortosa, convocada per Benet XIII; una forta ofensiva psicològica contra el judaisme català, la qual va provocar a Girona una nova onada de batejos, no pas tots sincers. Tres anys més tard, es convertia en massa la comunitat de Castelló d'Empúries. Finalment, quan l'abril de 1492 es va fer públic l'edicte d'expulsió del rei Ferran contra la població jueva dels seus regnes, a Girona la majoria va optar per l'única via possible de restar a la ciutat i al país: el bateig cristià».

[Bloc d'informació: 11. El llegat material]

Títol: «Micvé (segle XV)»

Text explicatiu:

«El Centre Bonastruc ça Porta aplega unes quantes finques del que havia estat el call de ciutat. El 1435, l'aljama hi bastia la darrera sinagoga medieval que va funcionar fins al 1492. El 2014 se n'identifica un element important: els banys «de les dones» o micvé, del qual es conserva l'estructura original, malgrat haver estat transformat posteriorment en una cisterna».

5.3.3.- Textos al fullet informatiu general (tríptic)

[Bloc d'informació 00]

El Call de Girona us dona la benvinguda

El Centre Bonastruc ça Porta es troba al bell mig de l'antic call jueu, en l'espai on hi havia hagut la darrera sinagoga de la ciutat. Acull el Museu d'Història dels Jueus i l'Institut d'Estudis Nahmànides.

MUSEU D'HISTÒRIA DELS JUEUS

La història de la comunitat jueva de Girona s'inicia en temps molt antics, amb l'arribada de 25 famílies jueves a finals del segle IX. Tres segles més tard, ja existia un barri propi, el Call, que acollia la població jueva de la ciutat. El barri va viure èpoques d'esplendor i va ser escenari d'una destacada escola de pensament encapçalada per l'insigne Mossé ben Nahman, però va acabar essent un espai marginal al llarg del segle XV. El 1492, l'ordre d'expulsió de jueves i jueus de les corones d'Aragó i Castella va ser l'inici d'una nova etapa marcada per la conversió o l'exili.

Més de 500 anys després, el Museu d'Història dels Jueus ha recuperat la història i difon la memòria del Call. La visita al Museu convida a endinsar-se en les històries de vida d'aquelles i d'aquells que varen formar part de la trajectòria històrica de la ciutat. Contribueix a apropar a tots els públics les històries que amaguen els carrerons d'un barri jueu medieval que és un dels més ben conservats i millor documentats del món.

5.4.- Dades per a l'avaluació externa

5.4.1.- Preguntes de l'enquesta realitzada al públic del Museu d'Història dels Jueus

- Gènere
 - Edat (per grups: <14a / 15-25a / 26-35a / 36-65a / >65a)
 - Procedència
 - Idioma habitual
1. Ha visitat tota l'exposició principal, s'ha perdut o s'ha desorientat mentre feia la visita?

 2. Si ha fet servir l'audioguia, li ha resultat fàcil? Està ben senyalitzada?
Si no, per què no l'ha fet servir?

 3. Quan ha anat passant de sala a sala (abans d'escoltar el títol de l'audioguia), li ha resultat fàcil entendre quin era el tema principal de cada àmbit o espai?

 4. Ha llegit els textos dels panells, ha trobat els textos escrits clars i còmodes de llegir?

 5. Dels textos escrits, quin aspecte milloraria: la mida del text, el contrast de colors, el vocabulari utilitzat?

5.4.2.- Resultats de l'enquesta realitzada al públic del Museu d'Història dels Jueus

Gènere	Edat	Procedència	Idioma habitual	Pregunta 1: desorientació	Pregunta 2: audioguia	Pregunta 3: tema	Pregunta 4: textos	Pregunta 5: millores
Dona	36-65a	Catalunya	català	Una mica, cal marcar millor el recorregut perquè és laberíntic	No. No l'he ni vista a l'entrar	S'entén aviat	Són clars i còmodes	Faria fons de colors diferents per diferenciar els àmbits. Hi ha molt de text i al final no ho he pogut llegir tot
Home	36-65a	Catalunya	català	No, està ben indicat	No. No volia quedar-me sense bateria	No sempre	Textos són molt clars i còmodes	Res, ja hem estat abans a Toledo i coneixem el tema
Dona	36-65a	Catalunya	català	No	No. Ens agrada llegir, som lectors àvids	Depén de la sala. Les més clares són Inquisició, expulsió i cementiri	Textos són molt clars i còmodes	Res, ja hem estat abans a Toledo i coneixem el tema
Dona	36-65a	Espanya	castellà	No	No, me gusta escrito y dejarme llevar por la intuición	S'entén aviat	Textos són clars i còmodes	Nada, me ha resultado una lectura sencilla

Gènere	Edat	Procedència	Idioma habitual	Pregunta 1: desorientació	Pregunta 2: audioguia	Pregunta 3: tema	Pregunta 4: textos	Pregunta 5: millores
Home	26-35a	Catalunya	àrab	No	Sí, és fàcil	Tema s'entén amb els textos	Clars, venim per aprendre català i ens ajudàvem del text en castellà	Res, està bé (és professor d'àrab)
Home	26-35a	Catalunya	àrab	No	Sí, és fàcil	S'entén	Clars, venim per aprendre català i ens ajudàvem del text en castellà	Res, està bé (és professor d'àrab)
Dona	>65a	Girona	català	M'he desorientat en algun lloc, les indicacions estan mal posades. Quan arribes al 2n pis no saps cap on has d'anar	Sí. És fàcil. En algunes sales està mal senyalitzada, la trobes al final	S'entén, amb ajut dels títols	Entenedors i clars als plafons, però a les vitrines és massa petit	Bon contrast i color, només les cartel·les dels objectes són massa petites. El vídeo inicial ho explica tot i després es fa repetitiu

Gènere	Edat	Procedència	Idioma habitual	Pregunta 1: desorientació	Pregunta 2: audioguia	Pregunta 3: tema	Pregunta 4: textos	Pregunta 5: millores
Dona	>65a	França	francès	No ha trobat el 2n pis. Senyals no són gaire clars, direccions confuses	No, no tinc lector de QR	S'entén	Textos clars i còmodes	Res, està bé. Només milloraria les indicacions de direcció
Dona	>65a	Girona	castellà	Està ben indicat	No. No volia quedar-me sense bateria	S'entén, amb ajut dels títols	Còmodes en català, però els altres idiomes semblen petits	S'entenia bé, vocabulari comprensible. L'àmbit 8 (professions) té cartel·les massa petites a la paret
Home	>65a	Espanya	castellà	Una mica entre pisos	No. No m'aclareixo amb el mòbil	S'entén, amb els títols	No gaire còmodes, el castellà és petit	S'aprén molt, però al segon pis m'he cansat de llegir
Dona	>65a	Espanya	castellà	No	No, m'agrada llegir	S'entén	No gaire còmodes, el castellà és petit	Augmentar mida: el castellà hauria d'estar a la mateixa mida que el català

Gènere	Edat	Procedència	Idioma habitual	Pregunta 1: desorientació	Pregunta 2: audioguia	Pregunta 3: tema	Pregunta 4: textos	Pregunta 5: millores
Dona	<14a	Girona	català	No	No	Més o menys	No llegeix gaire, mira pantalles	Textos són complicats, però s'ha esforçat a llegir algunes cartel·les
Home	<14a	Girona	català	No	No (mare: ens ha semblat que no era adient per a l'edat)	No gaire (mare: el contingut és massa complex per a l'edat)	No he llegit (mare: s'ha parat en algun vídeo, feia preguntes d'allò que li cridava l'atenció)	No sé (mare: vocabulari és impossible per a ell)
Home	<14a	Girona	català	No	No (fa Cerca i troba, campanya de Nadal)	No ha entès el tema	No llegeix, només cerca objectes	Són paraules difícils
Dona	<14a	Girona	català	Una mica	No (fa Cerca i troba, campanya de Nadal)	No s'hi ha fixat, buscava objectes	No llegeix gaire	Objectes no sabem perquè serveixen
Dona	<14a	Girona	català	No	No (fa Cerca i troba, campanya de Nadal)	S'entén	He llegit els títols i alguna cartel·la de l'objecte que trobava	Saber més coses dels objectes

5.5.- Enquestes d'avaluació del llibret de lectura fàcil

5.5.1.- Enquestes a les persones beneficiàries

5.5.1.1.- Model d'enquesta per a les persones amb discapacitat

Visita al Museo de Historia de los Judíos

Fecha: _____

¿Cómo me siento?	¿Por qué?
 Bien	
 Regular	
 Mal	
???	No sé

¿Me he orientado por el espacio?	
 Sí	 No
¿Qué me ha ayudado? ¿Cómo me ha ayudado?	
¿Qué dificultades encuentro?	
¿Dónde me pierdo? ¿Por qué?	

¿El libro de apoyo resulta útil?	
	Sí
	No
¿He leído todos los textos? ¿Por qué?	
¿Qué información falta?	
¿La información es clara?	
Propuestas de mejora	

5.5.1.2.- Respostes de les persones avaluadores amb discapacitat intel·lectual

¿Cómo me siento?		¿Me he orientado por el espacio?				¿El libro de apoyo resulta útil?				Propuestas de mejora
Bien / Regular / Mal / No sé	¿Por qué?	Sí / No	¿Qué me ha ayudado? ¿Cómo me ha ayudado?	¿Qué dificultades encuentro?	¿Dónde me pierdo? ¿Por qué?	Sí / No	¿He leído todos los textos? ¿Por qué?	¿Qué información falta?	¿La información es clara?	
Bien	porque me ha gustado todo	Sí	la gente	—	—	Sí	No he tenido tiempo	—	sí	—
Bien	—	Sí	el libro	encontrar el libro en la sinagoga	recuerdo a un niño fallecido	Sí	Sí	ninguna	Sí	me ha parecido muy bien
Bien	me ha gustado mucho la visita	Sí	los compañeros	que me faltaban señalizaciones	—	no	no sé leer	—	los mapas	más fotos, imágenes, para los que no sabemos leer
Bien	que me ha gustado mucho	Sí	el mapa del libro	ninguna	—	Sí	sí, porque me han sido útiles	ninguna	sí	—

¿Cómo me siento?		¿Me he orientado por el espacio?				¿El libro de apoyo resulta útil?				Propuestas de mejora
Bien / Regular / Mal / No sé	¿Por qué?	Sí / No	¿Qué me ha ayudado? ¿Cómo me ha ayudado?	¿Qué dificultades encuentro?	¿Dónde me pierdo? ¿Por qué?	Sí / No	¿He leído todos los textos? ¿Por qué?	¿Qué información falta?	¿La información es clara?	
Bien	me gusta todo	Sí	me ha ayudado el libro	todo me ha gustado	no me he perdido	Sí	algunos	más imágenes	sí	—
Bien	porque me encanta ir de excursión y ver cosas	Sí	ver cosas y averiguar, aventura, aprender experiencias	muestras en el museo y en jardín	por un museo de cera y en muchas casas	Sí	sí, porque me resulta importante y muy interesante	—	sí, exacto	me encanta el museo y aprender muchas cosas
Bien	es muy bonito	Sí	la gente con el libro	no	no me he perdido	Sí	—	—	—	—
Bien	porque me ha gustado mucho la visita	Sí	me ha ayudado mucho el libro	no encuentro dificultades	usando el mapa o el libro	Sí	Sí, me ha parecido muy interesante	que me ha gustado mucho el libro y las explicaciones	sí, es muy clara y muy importante	—

¿Cómo me siento?		¿Me he orientado por el espacio?				¿El libro de apoyo resulta útil?				Propuestas de mejora
Bien / Regular / Mal / No sé	¿Por qué?	Sí / No	¿Qué me ha ayudado? ¿Cómo me ha ayudado?	¿Qué dificultades encuentro?	¿Dónde me pierdo? ¿Por qué?	Sí / No	¿He leído todos los textos? ¿Por qué?	¿Qué información falta?	¿La información es clara?	
—	—	Sí	sobre todo	estudio	de juguetes	Sí	—	—	—	—
Bien	—	Sí	a indicarme bien	ninguna	—	Sí	sí	ninguna	sí	—

5.5.2.- Enquestes a les persones acompanyants

5.5.2.1.- Model d'enquesta de satisfacció per a educadors/es i acompanyants

Visita al Museo de Historia de los Judíos

Fecha:

1. Grado de satisfacción por la actividad realizada (1 bajo, 5 alto)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2. Orientación

Señalización interior (1 insuficiente, 5 adecuada)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Dificultades concretas de orientación

3. Material impreso

Cantidad de texto (1 insatisfactoria, 5 muy satisfactoria)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Si es insatisfactoria, ¿por qué? ¿sobra contenido? ¿falta contenido?

Claridad del texto (1 insatisfactoria, 5 muy satisfactoria)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Formato: tamaño, legibilidad, etc. (1 insatisfactorio, 5 muy satisfactorio)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

4. Sugerencias de mejora

5.5.2.2.- Respostes de les persones acompanyants

1. Grado de satisfacción por la actividad realizada (1 bajo a 5 alto)	2. Orientación		3. Material impreso				4. Sugerencias de mejora
	Señalización interior (1 insuficiente a 5 adecuada)	Dificultades concretas de orientación	Cantidad de texto (1 insatisfactoria a 5 muy satisfactoria)	¿por qué? ¿sobra contenido? ¿falta contenido?	Claridad del texto (1 insatisfactoria a 5 muy satisfactoria)	Formato: tamaño, legibilidad, etc. (1 insatisfactorio a 5 muy satisfactorio)	
5	5	—	5	está muy bien elaborado, para que tod@s puedan leerlo y entenderlo	5	5	A lo mejor la letra más grande, faltaba luz en el interior para leerlo bien.
5	4	la segunda planta es algo liosa	5	—	4	4	Está muy bien. Como sugerencia, la letra un poco más grande, y los siglos en numeros normales o en letras, ya que no todos saben leer números romanos

1. Grado de satisfacción por la actividad realizada (1 bajo a 5 alto)	2. Orientación		3. Material impreso				4. Sugerencias de mejora
	Señalización interior (1 insuficiente a 5 adecuada)	Dificultades concretas de orientación	Cantidad de texto (1 insatisfactoria a 5 muy satisfactoria)	¿por qué? ¿sobra contenido? ¿falta contenido?	Claridad del texto (1 insatisfactoria a 5 muy satisfactoria)	Formato: tamaño, legibilidad, etc. (1 insatisfactorio a 5 muy satisfactorio)	
5	5	las propias de nuestro desconocimiento del lugar	5	—	5	3	Aumentaría el tamaño de la letra. Pondría los siglos en número también. Gracias por todo.
5	5	ninguna	5	—	5	5	Añadir pictogramas, ellos los entienden mejor